Westfield College Library

Author Turmeda, A.

Class No. PC 3937.T85 TUR

Accession No. 54188

23 1429560 0

WITHDRAWN
FROM STOCK
QMUL LIBRARY

341.88
17.6.64.

DISPUTA DE L'ASE

És propietat
Drets reservats
i garantits

ATENES A. G. - Provença, 157 - BARCELONA

ANSELM TURMEDA

DISPUTA DE L'ASE

Versió per
E. N. C.

Introducció per
Marçal Olivar

ELS NOSTRES CLÀSSICS
Barcelona
1928

WESTFIELD COLLEGE UNIV. LONDON

La figura reproduïda en l'anvers representa la sepultura de la plaça d'Essakadin, de Tunis, que hom suposa d'Anselm Turmeda (Veg. J. Miret i Sans, Una visita a la tomba de l'escriptor català fra Anselm Turmeda en la ciutat de Tunis, «*Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*», *1910, p. 1 i seg., i 33 i seg.)*

INTRODUCCIÓ

Anselm Turmeda nasqué a Mallorca, probablement l'any 1352. Destinat a seguir la carrera eclesiàstica, va començar-ne, amb les primeres lletres, els estudis preparatoris. A l'edat de vuit anys passà a estudiar a Lleida. Posteriorment estudià a París i, per l'espai de deu anys, a Bolonya.

La majoria d'aquestes dades, com moltes de les que després veurem, ens són conegudes a través de la seva obra escrita en aràbic, Present de l'home docte en refutació als partidaris de la creu, *els dos primers capítols de la qual són una mena d'autobiografia. El* Present *conté una versió no gaire convincent del fet de la seva apostasia. Conta Turmeda com vers la fi del seu sojorn a Bolonya, de resultes d'una confidència que li féu el seu mestre, un tal Nicolau Mirtil, decidí de convertir-se al mahometisme, i que amb aquesta finalitat estigué sis mesos a Mallorca i després cinc més a Sicília, esperant una ocasió propícia per a posar en obra el seu propòsit. Un cap-al-tard s'embarca, i l'endemà arriba a Tunis, on no triga a entrar en*

relació amb el metge d'Abu'l Abbas, Iusuf, el qual s'encarrega de presentar-lo al seu senyor. Davant d'Abu'l Abbas, Turmeda fa pública confessió de la seva fe en la doctrina del Profeta. En el Present *declara que al temps de la seva apostasia tenia 35 anys.*

Cinc mesos després era nomenat cap de la duana de Tunis. Mentrestant havia canviat, pel nom islàmic d'Abdallà, el seu nom de baptisme, i havia pres per muller la filla d'Hadji Mohammad Assafar, de la qual li nasqué més tard el seu primogènit, Mohammad. L'any 1390 intervingué com a torcimany en els tractes amb l'estol franco-genovès que tenia assetjat el port d'El-Mahedia. Com a tresorer, acompanyà també el seu senyor en les expedicions a Kafsa (1393) i a Cabes (1393-94). Finalment, en 1395, mort Abu'l Abbas, fou nomenat intendent del seu successor, Abu-Farís Al-Aris.

Aquest càrrec degué permetre-li una situació esbarjosa, en els lleures de la qual escriví totes les seves obres, començant per les versificades, és a dir el Llibre de bons amonestaments *i les* Cobles de la divisió de Mallorques, *ambdues escrites l'any 1398.*

Les vacillacions, les crisis d'arrepentiment — si mai en conegué cap —, hem de supo-

sar-les també a aquest període. En una butlla datada a Penyíscola el 22 de setembre de 1412, Benet XIII li atorga el perdó de les seves fallides, en el cas que vulgui reingressar al si de l'Església. No sabem d'on partí la iniciativa d'aquest projecte de reconciliació, que no tingué cap resultat pràctic.

L'any 1417 escrivia la Disputa de l'ase contra frare Anselm Turmeda, *que, amb tota probabilitat, acabà l'any següent. Del 1420 és la seva darrera obra, que ja hem esmentat, el* Present de l'home docte en refutació dels partidaris de la creu, *tractat escrit en llengua aràbiga i adreçat als seus nous correligionaris. L'autor hi fa una càlida apologia de l'Islam, i hi critica, amb arguments bastant puerils, el dogma i els sagraments de la religió cristiana. L'obra degué tenir molt d'èxit, i és, de fet, el que assegurà la fama de Turmeda entre els musulmans.*

El 8 de desembre de 1421, Alfons el Magnànim escrivia a Turmeda, al mateix temps que s'adreçava al Primogènit i al virrei de Tunis, sobre un canvi de captius. Finalment, el 23 de setembre de 1423, el mateix rei li atorgava un salconduit per tal que per l'espai de dos anys a partir del dia de la data, pogués viatjar lliurement, "amb mullers, fills

i filles, sirvents i sirventes, així sarraïns com cristians", per les terres del comte-rei.

Això és tot el que sabem de l'accidentada vida d'aquest renegat mallorquí quatrecentista. L'any de la seva mort ens és, per ara, desconegut. En canvi la seva tomba, identificada no fa molts anys, és encara avui dia objecte de la veneració dels fidels, a la plaça de l'Essakadin, a Tunis.

* * *

Amb tot i que Turmeda és una de les figures més suggestives de la nostra literatura medieval, faríem mal de considerar els seus escrits únicament sota l'aspecte de llur valor literària o de llur significació heterodoxa. En autors com ell, trempats en els atzars d'una vida d'aventura, és rarissim que l'activitat literària, per important que ara ens sembli a nosaltres, hagi estat per a ells res més que una tasca ocasional. El panflet, les memòries i altres gèneres de literatura vindicativa *o* reivindicativa, *sempre han estat armes preferides dels aventurers de qualitat Aquest és també, en certa mesura, el cas del nostre frare apòstata.*

De la posició de Turmeda enfront de les dues societats en què migpartí la seva vida,

depèn en bona part la seva complexitat o, més ben dit, la contradicció que hom pot observar en el conjunt dels seus escrits. Quan li convingué fer la lloança de la doctrina mahometana escriví el Present, *de la mateixa manera que anys abans, probablement perquè li havia convingut tocar el cor dels seus antics compatriotes o afiançar entre ells el seu prestigi, havia escrit els* Bons amonestaments *i, sobretot, les* Cobles de divisió *i els seus famosos pronòstics astrològics.*

Cadascuna de les obres de Turmeda sembla, doncs, obeir a una finalitat personalista determinada, per bé que totes elles — amb l'excepció de les Cobles — *reflexen en major o menor grau la veritable actitud de llur autor, que era essencialment escèptica i, per dir-ho amb un mot d'ara, anticlerical. Aquest escepticisme de Turmeda, producte típic dels corrents de filosofia averroista que imperaven aleshores a Itàlia, i que, com en Boccaccio, anava aliat a una vena satírica — ací gairebé superada, de vegades, en humorisme — enlloc no és tan palès com en la Disputa.*

Malauradament, bona part de la trama i del context de l'obra no són originals, sinó adaptació d'un apòleg contingut en l'enciclopèdia redactada per una secta filosòfica que

fiorí a Bassorah, a mitjans del s. X, *sota el nom de "Germans de la Puresa". En això l'autor revelà la mateixa manca d'embranzida que li havia fet plagiar, en el* Llibre de bons amonestaments, *la* Dottrina *del Schiavo de Bari. El plagi no és, però, tan absolut que no deixi un marge suficient per a permetre afirmar que, tant per la seva imaginació com, sobretot, per la seva intenció satírica i pel seu estil, Turmeda és un dels nostres prosistes més remarcables. Això és manifest en tot el curs de l'obra, on sovintegen trets d'una originalitat inatacable, però particularment en les narracions satíriques que l'autor posa en boca del seu contrincant, l'ase. En aquest punt és interessant d'observar — perquè tal vegada és un indici de com era de forta, encara en la vellesa, la seva connexió amb la manera d'ésser de l'ordre monàstica que havia desertat — que la seva prosa narrativa, a pesar de la mordacitat i, almenys en una ocasió, de la grollera immoralitat d'aquests contes, recorda, estilísticament, la dels predicadors i moralistes contemporanis, amb tota la sàvia frescor i gust del popular que constatem sovint en l'altre més gran exemplar d'aquesta tendència, l'Eximenis.*

BIBLIOGRAFIA

EDICIONS. — Tenim notícia d'una edició catalana de la *Disputa,* publicada a Barcelona en 1509, però no ens n'ha pervingut cap exemplar (n'hi havia un, en el s. XVI, a la biblioteca de Ferran Colom, de Sevilla). Es parla d'una traducció castellana, així mateix desapareguda, anterior a 1583. L'obra, doncs, únicament se'ns ha conservat per mitjà d'una versió francesa publicada a Lió en 1544 i reproduïda per P. Foulché-Delbosc a "Revue Hispanique", XXIV (1911), p. 358-479. Hi ha, encara, altres tres antigues edicions franceses: Lió, sense data (s. XVI); Lió 1548; París ("Pampelune"), 1606. En 1922 aparegué a Barcelona un assaig de restauració del text català, a cura de Lluís Deztany.

El text de la *Profecia de l'Ase* continguda en la *Disputa,* i el de la *Declaració* o glossa d'aquesta profecia, se'ns han conservat en català en un manuscrit quinzentista de la Biblioteca de Carpentràs (núm. 336), reproduït per Jordi Rubió a *Estudis Universitaris Catalans,* vol. VII (1913), pàg. 9 i seg.

OBRES DE CONSULTA. — E. Aguiló, *Fray Anselmo Turmeda,* "Museo Balear", I (1884-5), 99-100; M. Asín Palacios, *El original àrabe de la "Disputa del Asno contra Fr. Anselmo Turmeda",* "Rev. de Filología Española", I (1914), 1-51; A. Calvet, *Fray Anselmo Turmeda, heterodoxo español,* Barcelona, Ed. Estudio, 1914; Adolfo Castro, *Obras escogidas de filósofos,* "Bibliot. de autores españoles", LXV (1873), p. XX-XXV; M. Me-

néndez Pelayo, *Orígenes de la Novela,* I, p. V i seg. (Madrid, 1905); J. Miret i Sans, *Vida de Fray Anselmo Turmeda,* "Revue Hispanique", XXIV (1911), p. 289 i seg.

La nostra edició. — Hem traduït l'obra de Turmeda sobre l'edició francesa de 1544. No ens hem aventurat a una restitució del text primitiu. Un assaig d'aquesta mena ha estat publicat, i, a més, en una col·lecció de divulgació dels nostres antics clàssics, fóra notòriament impropi. No obstant, ens hem decidit, sinó a reconstruir, almenys a redactar en català arcaic els versos que encapçalen l'obra i els tres curts fragments en vers que hi són continguts. Respecte a aquests darrers fragments, la restitució era relativament tan clara, que no creiem que ningú ens en faci cap retret. Si ens hem arriscat a fer el mateix amb el fragment inicial, no ha estat sinó després de madures reflexions i provatures. En primer lloc, la versió francesa — llevat d'alguna frase poètica i d'una certa ilació —, ni pel metre ni pel llenguatge semblava seguir al peu de la lletra els versos de l'original. En segon lloc, una versió en català modern, vers o prosa, no hauria estat adequada per a reflectir versos com aquests, d'un contingut poètic tan convencional i esmicoladís. L'única solució que ens ha semblat satisfactòria, ha estat de donar-ne una versió en vers català del xv^en^ segle, i d'advertir-ho anticipadament.

Per a la *Profecia de l'Ase* (pàg. 180-91) i per a la *Declaració* d'aquesta (que donem com a apèndix) hem seguit el text de l'edició de Jordi Rubió que esmentem més amunt.

G. L. A TOTS SOS FIDELS AMICS, SALUT I PAU PER NOSTRE SENYOR JESUCRIST.

Amics molt fidels: Abans que la present obra fos per mi traduïda, i que l'haguéssiu gens vist ni examinat, i després d'haver-vos, aquests dies passats, comunicat certes raons contingudes en aquella, hi prenguéreu tal plaer que em pregàreu que fes diligència de reduir-la en la nostra llengua francesa, com a cosa tan o més digna d'ésser donada a llum que moltes d'altres que, avui en dia, una colla de somniadors sofístics posen avant. Per bé que, com sabeu, no sigui la meva art d'aplicar-me a coses d'aquestes, i, així mateix, per bé que no n'hagi mai fet professió, tant per la rudesa de mon esperit com per la meva mala traça a traduir, i, també, encara que això no sigui la meva vocació; no obstant, confiant en les vostres benevolences acostumades i antigues protestes que, per l'amistat mútua que és entre vosaltres i jo, corregiríeu suaument, per social i fraternal

correcció, el llenguatge rural del qual uso comunament, tant en paraules com per escrit, com a cosa a mi pròpia, per ésser-hi inclinat des de ma infantesa i naixença, he volgut obeir a vostres insinuacions, com aquell que s'estima més incórrer i caure en el judici temerari de molts calumniadors que no diferir a complaure-us. Que calumniin, doncs, tant com voldran; car, fent lectura més ampla del llibre, coneixent les divines i subtils respostes d'un ase de què fa menció (del qual, per bé que ell sigui animal irraonable, soc un poc parent i aliat a causa de l'afinitat del nom manllevat), he cobrat forces en mi mateix, estimant, puix que el temps és vingut que plau a Déu d'il·luminar, ensenyar i fer parlar els ases i les bèsties (que de llarg temps havien estat muts i sense parlar), que jo no romandria enrera sense, almenys, si aquest és son plaer, rebre alguna espurna de la seva gràcia.

Rebeu, doncs, molt cars amics, les primícies d'aquesta meva labor traduïda i excuseu les fallides que hi són contingudes així com el bo i virtuós pedagog excusa sàviament els seus joves deixebles que encara no estan acostumats ni exercitats a l'estudi i a la lliçó; no gens menys que, com us és

notori, per la brevetat del temps, que m'ha apressat a causa del viatge que sabeu que em cal fer (del qual no sé quan serà la tornada), no volent, emperò, per l'amor de vosaltres deixar l'obra, per vosaltres tan desitjada, imperfecta, no he tingut lleure ni oportunitat d'ornar i corregir l'estil i el llenguatge segons el meu desig. I prou que ho requereix la matèria (de què me'n remeto a vosaltres); a més, que l'original del llibre és molt antic, com podreu veure, tant en manera de parlar, sentències, com circumloquis; els quals he observats en alguns indrets per tal de seguir la intenció del primer autor tan de prop com m'ha estat possible, sense, emperò, constrènyer-me massa a observar la significació i prolixitat de diversos mots, els quals serien superflus i no sonarien bé en la nostra llengua natural. A més, que el dit llibre és escrit en vera llengua catalana, que és molt forastera, estranya i allunyada del veritable llenguatge castellà, per mi un poc practicat. Per la qual cosa, no us aturareu tant en l'estil, feble i poc autèntic, per bé que prou familiar, com en les raons contingudes i enteses sota diversos dits, que trobareu no menys industriosos i doctes que faceciosos i recreatius.

I si llegiu amb bon jutjament, oireu parlar un ase, el qual res no té de l'ase sinó la natura. Car sembla ésser un Ciprià, Crisòstom, o Doctor Subtil, en teologia; un Plató, Aristòtil o Sòcrates, en filosofia; un Albumasar, en astrologia; un Hipòcrates, en física; un Plini o un Albert el Gran, en història natural i explanació de la natura dels animals, arbres i herbes; un Ciceró o Sèneca en oratòria; un ver lògic, en disputa subtil i sofística. En una paraula, jo no puc creure que ell no sigui eixit de la raça de la somera damunt la qual Balaam era muntat, i que li parlà llavors que anava per cuidar a maleir el poble i infants d'Israel, en la terra de Moabita i Madiana, a instigació del rei Balac. Hi veureu més ben pintada que no en un mirall, la infirmitat, imbecil·litat i impotència de l'home, el qual amb bon dret és nomenat pels filòsofs animal raonable, puix que no difereix en res dels animals irraonables i bèsties brutes, sinó en tant que la seva ànima intel·lectiva és creada a la imatge i semblança de Déu tot poderós, i que el nostre salvador i redemptor, Jesucrist, fill de Déu eternal, ha pres i vestit el cos de la nostra humanitat i infirma natura, fent-se en tota cosa semblant a nosaltres, sofrint en son cos humà

totes les temptacions, tribolacions, penes i treballs que sofreix un altre home, llevat el pecat, i, en fi, ha mort, i ha escampat la seva preciosa sang en l'arbre de la creu per a esborrar els nostres pecats, i ha ressuscitat per a la nostra justificació, i, així, ens ha rentat, purgat i netejat de tot pecat i vici, a fi que, seguint les seves passes, siguem fills adoptius de Déu, nostre pare, i cohereus del reialme celeste amb Jesucrist, son fill únic i llegítim, que és la conclussió de la present disputa; en la qual trobareu qualque vegada algunes matèries ridícoles, les quals, no gens menys, no són pas sense intelligència i edificació.

També, a la fi, veureu una profecia feta pel dit ase, amb l'exposició d'aquella; en la qual no m'he aturat massa a reduir-la en vera rima, per tal com, pel llarg temps que hi ha que ha estat feta, estimo que totes les coses que hi són contingudes que hagin esdevingut o no.

I amb això faré fi; car frare Anselm vol començar de parlar i d'entrar en disputa. Pregant a Aquell que ha donat saber i ciència a l'ase per respondre-li, sostenint la innocència dels animals, que li plagui donar-me la gràcia de resistir als calumniadors de

la Veritat, i que la present obra, i totes les altres coses siguin a sa honor, glòria i lloança; i a vosaltres, molt cars amics, el que jo sé que diàriament desitgeu, en Jesucrist, nostre senyor. Amén.

De Lió, el primer dia de maig, 1544.

Enutrof. Ensal.

Llegiu, i després judiqueu.

DISPUTACIÓ DE L'ASE CONTRA FRARE ANSELM TURMEDA, SOBRE LA NATURA I NOBLESA DELS ANIMALS. FETA I ORDENADA PEL DIT FRARE ANSELM, EN LA CIUTAT DE TUNIS, L'ANY 1417.

EN LA QUAL EL DIT FRARE ANSELM PROVA COM ELS INFANTS DEL NOSTRE PARE ADAM SÓN DE MAJOR NOBLESA I DIGNITAT QUE NO SÓN TOTS ELS ALTRES ANIMALS DEL MÓN, I AIXÒ PER MOLTES I VIVES PROVES I RAONS.

Parla frare Anselm

Veient el món fort incitat
a totes vies de pecat,
recitar vull una aventura
que m'esdevenc en la verdura,
e us serà clar, per ma disputa,
l'hom fóra menys que bèstia bruta
si Déu per pietat divinal
no hagués volgut reembre'ns de mal.
En nom de l'alt Senyor de glòria

comença, doncs, aquesta història.
No volent estar ociós,
ja sia el temps fos enujós
(que el Sol, al ventre del Lleó,
cremava el món de sa escalfor),
un bell matí, al temps d'estat,
de mon repòs fui desvetllat
que la Lluna mostrava encara
dalt el cel sa faç bella e clara.
Cavalcant, doncs, cercant frescura,
trobí'm en una gran clausura
on havia infinit nombre
de flors e fruiters per dar ombra.
D'allà prenia naixement
una fontana assats plasent,
dessús la qual lo rossinyol
feia son cant, així com sol,
amb clara veu e so tan destre
que, cert, en Paradís Terrestre
creguí'm estar, o al jardí
de les Hespèrides, diví.
Tant era el lloc bell e excellent
que em pres meravellós talent
de remirar aquell boscatge;
mas aitantost com sots l'ombratge
m'haguí assegut, entre les flors,
d'una son dolça tot mon cos
caigué vençut, e m'aparia,

com entre somnis, que veïa
aquells llocs bells, espessos e alts
poblats de tots els animals.
Lla vérets orifanys gallards
tigres, lleons e lleopards,
cavalls, muls, ases e someres,
dromedaris, camells, panteres,
óssos, dragons, cérvols, senglars,
cabrons, daines, a milenars,
vaques e bous, anyells, moltons,
llops, guilles qui han paor dels bastons,
cans, esquirols, rates e gats,
e deu mília altres, que cregats
de nomenar-los no he manera;
car, per cert, tota bèstia hi era
qui sobre potes caminés.
D'ocells, no em serviria res
a denunciar llur gran pressura;
que, l'una l'altre sens mesura
faent empatx, hi eren: voltors,
grifauts, milans, falcons, astors,
àguiles, esparvers, mussols,
austardes, grues, oriols,
ànedes, cignes e pagons,
perdius, becades e capons.
Lla eren coloms, pollets, gallines,
cucuts, corbs, grives, merles fines,
orenetes, aloses, faisans,

verdums, caderneres, pinsans,
gaigs, papagais e estornells.
E no us pensets que sol d'ocells
se tingués festa en aquell dia,
ans null animal no hi fallia,
que caminés o portés ales:
vespes, abelles e cigales,
verms, moscards, mosques e formigues,
nadelles, xinxes, puces vives,
llimacs, aranyes, escarbats,
llémenes, polls. Tots ajustats
en un aplec gint raonaven,
menys los peixons, qui en mar nedaven.

On es declara la causa de la reunió de tants d'animals. La causa i ocasió de la reunió de tants d'animals era perquè llur rei era mort no feia gaire; el qual havia estat un noble lleó, molt savi, de gran justícia i estrenu i ardit de sa persona. I per les susdites bondats i virtuts qui ell posseïa, els dits animals, tots en general, i cadascun d'ells en especial, havien estat tan contents de son regnat i li volien tant de bé, i, ensems, li portaven tal amor, que cadascun d'ells hauria volgut que un de sos infants fos mort en son lloc. I encara tenien més gran disgust i melancolia per tal com aquell rei era

mort sense hereus de son cos i no havia deixat fill ni filla. I per la gran i estreta amistat que ells solien portar al dit rei, s'havien tots aplegat per elegir rei algun de sos parents, i això per consentiment de tots els dits animals.

Ací comença a parlar un dels consellers del dit rei, el qual era un bell i gran cavall. Llavors es llevà un gentil cavall, el qual tenia per nom "El Cavall Baiard", que era un dels consellers; el qual era molt savi, experimentat i ben emparaulat. I parlant altament amb bella eloqüència, digué les següents paraules, complanyent-se de son senyor:

—Oh, cruel mort! Oh, fortuna amargosa! Nostre goig és perdut, puix que ens ha arrebassat aquell qui era guia de nosaltres, pobres desolats, i qui ens era com a pare. Jamai mort de germà o de germana no ens serà tan greu, com la d'aquest nostre bon rei que tan bé ens governava. ¡Plagués a Déu que jo morís avui per mon senyor, i ell fos viu encara! Mon cor, per sa amor, de son cos es desempara. Crec que moriré per gran melancolia. Des d'ara em seria la mort plaer i fi de tots els mals. Això és cosa clara. Prego a Déu (qui tots els béns prepara) que

el vulgui reduir en l'alta jerarquia, perdonant-li si ha comès follia. Qui bé li vulgui, que canti "Amén!" amb veu clara. —

Després d'aquestes paraules, els dits animals, cridant tots a una veu, digueren: — Amén! Déu li perdó per sa gràcia, misericòrdia i pietat! —

Llavors el dit cavall, anomenat "El Cavall Baiard de les Curtes Orelles", parlant digué les següents paraules: — Molt excellents i nobles senyors. Així com sabeu millor que no pas jo, Déu tot poderós ha ordenat que tot cos que té ànima, després del terme per Ell ordenat, hagi una volta de morir; i la mort no és altra cosa sinó la separació que fa l'ànima del cos, anant-se'n al lloc d'on ella és vinguda. I el cos, després de tal separació, es resol i retorna a les coses de les quals ha estat compost. En això, confirmant el dit del gran filòsof Aristòtil, qui diu que totes les coses retornen i es resolen en les coses de les quals han estat composades. I aquesta divina ordonança ha estat acomplida en nostre senyor el rei, al qual Déu perdó; i a nosaltres, per sa misericòrdia, doni tant de seny i discreció, que mitjançant sa gràcia puguen elegir un altre novell rei, el qual sia el nostre protector i el nostre de-

fensor. I per tant, molt venerables senyors, que cadascun de vosaltres declari i digui ara la seva intenció, donant sa veu a un dels excellents i poderosos senyors parents i aliats del dit rei nostre senyor, i a aquell qui millor sembli merèixer-s'ho—. I això dit, tornà a seure's. Havent oït les paraules del dit conseller, després de diversos raonaments, tots els animals d'un acord, donaren llur veu, per fer la dita elecció, a un dels principals consellers del dit rei difunt, anomenat "El Cavall Blanc de la Sella Daurada", el qual era molt savi i discret, i molt ben estimat de tots els animals; volent tots d'un acord que aquell que el dit Cavall Blanc elegiria per rei i senyor, aquest fos llur rei i natural senyor, i que a aquell qui a això contradigués, tot seguit i sense misericòrdia li fos llevada la testa. I després que d'un comú acord tots donaren llur consentiment, el dit Cavall Blanc de la Sella Daurada, llevant-se en peus digué les següents paraules.

Ací es tracta de l'elecció del rei dels animals: — Molt honorables i discrets senyors, per bé que mon poc i feble enteniment no sigui suficient a posar en execució un tan alt i tan gran fet com d'elegir un rei per

nostre protector i defensor, emperò, puix que plau a les vostres grans nobleses i savieses que un tal i tan gran fet sia per mi determinat i finalment acomplit, jo, doncs, de present, en nom de Déu tot poderós, elegeixo, ordeno i confirmo per nostre rei i sobirà senyor "El Lleó Roig de la Llarga Cua", fill del cosí germà del dit difunt rei nostre senyor. I aquell tinc per nostre ver senyor i defensor durant la seva vida. —

Dites aquestes paraules, vet els animals, els quals tots a una veu, cridant molt altament, digueren i acordaren que aquesta elecció els plaïa i que n'estaven molt contents, car dignament i amb raó s'ho mereixia.

De la festa que feren els animals per llur novell rei. I això fet, vet els animals els quals amb gran plaer i solaç comencen, els uns a dansar i cantar, els altres a saltar, els altres a lluitar, els altres a llançar la pedra o la barra, cadascú segons llur manera i condició. I es feien, totes aquestes coses, davant el dit novell rei.

Aleshores, pels alts cants, brogit, tumulte i brogit que ells feien, jo, qui dormia, em desvetllí, i, desvetllat, era tan meravellat

m si hagués estat fora de mi mateix. I en-
nguí les següents paraules.

El conill parla. — Molt alt i poderós se-
or, aquell fill d'Adam que està assegut
ta aquest arbre, és de nació catalana i nat
la Ciutat de Mallorques, i té per nom
are Anselm Turmeda; el qual és home
olt savi en tota ciència i assenyaladament
astrologia. I és oficial en la duana de
unis, pel gran i noble Maulè Bufret, rei i
nyor entre els fills d'Adam, i és gran es-
der del dit rei.

—Conill — digué el rei —, ¿com saps tu
n bé son nom i tot son estat? —. — Senyor
digué el conill —, per ço com jo i molts
tres de mos parents havem estat llarg
mps sos captius —. El rei digué: — Ens
au molt de saber com tu i tos parents fó-
u catius i com fóreu posats en son poder.

—Senyor — digué el conill al rei —, jo
ig néixer en la illa de Sardenya, i estant a
ntorn del castell de Càller, dins una illa qui
al mig de l'estany del dit castell, anome-
da l'illa de Bocel, s'esdevingué, en aquest
mps, que el governador del dit castell,
menat N'Aicart de Mur, volent anar al
ronament del rei d'Aragó, En Ferran, qui

llavors havia tingut la senyoria del dit reial
me, recollint-se en una nau per anar a Ca
talunya, per força i contrast de temps arribà
al port de Tunis; i no volent eixir en terra
envià un seu servidor per a comprar refres
caments i vitualles. I tot seguit que el di
servidor fou arribat a la duana de Tunis
fou recontat al dit frare Anselm com el di
governador era allà arribat per fortuna
contrast del temps, i que mancant-li vituall
havia enviat per tal de comprar ço que er
necessari a ses gents per refrescar-se. I aixi
després que frare Anselm hagué oït el re
conte del servidor del governador, ell, ha
vent pres moltes vitualles, digué al servidor
— Pren aquestes vitualles i porta-les a to
senyor, saludant-lo de ma part. I digues-
que jo el suplico que vulgui acceptar aques
petit servei de mi, son humil servidor frar
Anselm; i lliura-li sos diners. I si necessit
altra cosa, que m'ho trameti a dir, i que d
tot el que ell voldrà serà servit —. Llavor
el dit servidor, recollint-se en la nau, recit
a son senyor tot allò que frare Anselm
havia dit, i li lliurà sos diners. De la qua
cosa el governador tingué molt gran plaer
goig; i tot seguit li escriví una lletra regra
ciant les gràcies i honestats del servei qu

havia tramès. I ho envià sense que hi hagués, entre ells, cap coneixença.

Després que el dit governador se'n fou tornat del coronament, envià a frare Anem, en un vaixell que venia a Tunis, un esent de moltes gentils coses, entre les als jo fuí enviat amb vint i tres meus rents, dins una bella caixa de fusta. I a volta rebut el present pel frare, ell ens u posar en un seu jardí, dins del qual roanguérem presoners un cert temps, fins e jo amb mos dits parents cavàrem tant a terra, que foradàrem el fonament del rat i sortírem per l'altra banda, i d'aquesmanera ens escapàrem. Vet aquí, molt alt oderós senyor, com jo sé qui és i com s'amena, i son estat. —

El rei, després d'haver oït el conill, digué: Digues-me, conill, ¿és aquest aquell frare nselm qui es fa tan savi i és tan presumpós que diu i predica i té per opinió que els s d'Adam són més nobles i excellents, i major dignitat, que nosaltres, animals, no n? I encara més, segons he sentit dir: diu i afirma que nosaltres no havem estat eats sinó per llurs serveis; i que ells són stres senyors, i nosaltres llurs vassalls; i u moltes altres fantasies i ximpleries, i

predica contra nosaltres sense donar cap prova ni raó justa. I els altres fills d'Adam li donen fe i creuen fermament tot allò que en contra nostre ell diu que és veritat.

—Senyor, és aquell que diu tot això que hom us ha donat a entendre, i més de cent vegades li he oït dir de mes pròpies orelles, estant jo en son poder. —

El rei parla a sos barons i servidors. Això dit pel conill, vet aquí el rei el qual es girà a sos grans barons i servidors qui li estaven entorn, i els digué: — ¿Què us sembla a vosaltres, d'aquesta bèstia de frare Anselm i de sa ximpleria i follia? —. Llavors tots els dits barons i servidors del dit rei, d'un acord li respongueren, dient: — Senyor, el que ell diu i predica contra nosaltres, o és per gran follia i rudesa d'enteniment, o és per gran presumpció i lleugeresa que deu tenir. Emperò, senyor, així com millor sabeu, moltes vegades hom diu mal, i hom porta fals testimoniatge contra algú qui, no obstant, és innocent, i no culpable. Si vós, senyor, en sou content, que ara mateix sigui tramès davant vostra reial presència i altà senyoria, i li sigui preguntat dels dits articles; i si ell diu i atorga ésser veritat tot el que d'ell és

dit, llavors li'n sigui demanada la prova. Car, com diuen els lògics, quan hom vol provar alguna cosa, no basta de dir "és així"; mes nosaltres creiem que ell deu donar alguna vegada la prova per tal de provar ésser veritat el que ell diu de nosaltres. Hi ha en vostre reial i noble cort diversos subtils i enginyosos animals, els quals disputaran tant contra ell que li faran veure els estels de dia, i li faran creure que veixigues sien llanternes. I això pel gran i subtil saber que hi ha en ells. —

El rei envia un seu porter a cercar frare Anselm. Després que el rei hagué oït llur resposta, romangué molt content, i tot seguit envià per cercar-me un dels principals porters de sa cort, conegut per son nom "El Fals Guillot de les Cames Tortes"; el qual, havent arribat vers mi, després de les salutacions mutuals, em digué les següents paraules:

Frare Anselm, per la vostra eloqüença
avui rebrets plaer o vilania;
parlar us vull amb tota cortesia
perquè donets a mon parlar creença.
Quan us veurets en la reial presença

de mon senyor, qui a vós m'envia
aparellats-vos d'anar tota via,
e deïts ver davant son assistença.
Lo senyor rei vol ui, per audiença,
saber de vós si aquesta gran follia
és veritat o pura truferia
que vós preicats en tan bella eloqüença,
dient que Déu per suprema potença
als fills d'Adam ha donat senyoria
damunt de nós en esta present via.
Si enaixí és, vós ens fets gran ofensa.
Aparellats-vos d'anar a l'excellença
del nostre rei e de sa senyoria,
que si no ho fets jo he reial batllia
per amenar-vos a sa cruel sentença.

Desseguida, havent oït les paraules del guillot, i veient que si no em mostrava obedient al seu comanament el joc em podia anar malament; i, encara més, que era tot sol entre tant d'animals, els quals eren tots enfellonits contra mi; pensí en mi mateix que millor i més savi consell m'era d'anar que de contradir-los. Per la qual cosa, responent-li, vaig dir les següents paraules:

Valent porter de la cort lleonina,
molt volenters faré aquest viatge,

car del tot cert serà a mon avantatge
de publicar la mia vera doctrina.
Ço és a dir: que la virtut divina
dóna poder a tot l'humà llinatge
als animals fer bé o fer ultratge,
per ço com sots en sa potència insigne.
Lo meu anar serà a tots ruïna,
e mon parlar trobaran fort salvatge:
enans partir, per a mon avantatge,
de vostre rei vull salconduit e guia.

Sentida la meva resposta i veient que volia tenir salconduit i assegurança, sobtosament se n'anà; i no passà pas mitja hora que no hagués tornat amb el salconduit, el qual fou molt ràpidament expedit, així com jo volia i demanava.

Com frare Anselm va davant el lleó. Havent rebut el salconduit, me'n vaig anar amb el dit porter. I havent arribat davant la reial potència del rei dels animals, li vaig fer tal reverència com a príncep i a senyor pertany. I desseguida que els animals em veieren, s'ajustaren tots entorn del rei, pensant que ell donés contra mi alguna cruel sentència. Mes el dit rei, com aquell qui era molt savi, discret i de gran justícia, així que em veié, em

féu passar endavant i em féu seure entre els principals barons de sa cort. I així com aquell que era molt entès i enginyós, pensant-se que per temor d'ell o per vergonya de tant d'animals com eren allà presents, no pogués o sabés respondre als articles dels quals em seria demanat, em mostrà gran amor, i amb bona, joiosa i riallera cara em començà a preguntar de moltes coses no pertanyents al propòsit; així com és l'ús i costum de tot noble rei o senyor, per tal que m'avesés a parlar amb ell, i amb els altres grans barons fos més ardit a respondre a allò de què seria interrogat. De la qual cosa vaig tenir en mon cor molt gran plaer i goig, i vaig lloar Déu, qui m'havia guardat i deslliurat de tan gran brogit i tempesta com s'havia esdevingut a la meva arribada, i vaig començar a cobrar coratge, car tota la primera por em fou passada. I després de molts raonament, així com us he dit, vet aquí el rei que amb baixes i corteses paraules em digué:

— Frare Anselm, ha pervingut a la nostra reial notícia una certa veu: que vós dieu públicament, i sosteniu, prediqueu i afirmeu que vosaltres, fills d'Adam, sou més nobles i de major dignitat que no som entre nosaltres, animals. I encara, el que és pitjor, que

dieu i creieu fermament, i en predicar comaneu que sia cregut, que Déu tot poderós no ha creat a nosaltres sinó per al vostre servei. I que vosaltres sou, per raó, nostres senyors, i nosaltres vostres vassalls per dret. I això és cosa que nós no creuríem gens, ni podem pensar que una tan gran follia ni una tan gran vilania procedeixi d'una tan alta ciència i prudència com és la vostra. I creiem que aital anomenada no sigui divulgada de vós sinó per algú qui us sigui enemic o malvolent, el qual hagi volgut enfosquir vostra bona i honorable anomenada. I per tant, us preguem ara que ens certifiqueu sobre aquest dubte. I això és la principal raó per la qual nós us havem fet venir davant nostra reial presència. —

Quan vaig haver oït les corteses paraules del rei, vaig respondre-li així: — Molt alt i poderós príncep i senyor. Sàpiga vostra reial altesa que tot el que us ha estat dit de mi és veritat; i confiant-me, de present, en la vostra gran justícia, i sabent que sou tal senyor i de tan gran fermesa que mai amor ni odi no us podran fer eixir de la dreta via, per això vull que sapigueu que jo crec fermament, i predico, que nosaltres, fills d'Adam, som més nobles i de major digni-

tat que no sou vosaltres, animals. I no us sia greu, senyor; car jo faig compte de provar-ho per vives raons, si plau a vostra alta senyoria de donar-me'n audiència. Suplicant-vos no voler fer contra mi cap cosa amb furor o enfelloniment; plàcia-us deixar-los enrera, i posar raó i justícia en avant. Car el gran savi Cató diu que la ira enterboleix l'enteniment, de manera que no pot discernir la veritat. I si jo no provo que la meva opinió és vertadera, llavors féu fer de mi tot el que a la vostra alta senyoria plaurà. —

Com l'ase fou delegat per disputar contra frare Anselm. A penes haguí acabat les meves paraules, que tots els animals, amb gran tumult i brogit, tots d'una veu cridant altament, digueren: — Mori el traïdor frare Anselm! —. I si no fos un lleopard, qui era gran senescal del dit rei, qui tenia per nom "Don Magot de la Pell Clapejada" (el qual, saltant es posà al davant dels animals, cridant: — ¡No sigueu traïdors, car el rei nostre senyor l'ha assegurat! —), verament jo em penso que ma vida fos del tot finida. Així que els dits animals entengueren que jo era assegurat pel rei, callant romangueren en

pau; emperò, remugaven contínuament i rondinaven contra mi. I el rei, després d'haver oït les meves paraules, s'apartà i enraonà amb els seus per l'espai de mitja hora; i després, girant-se vers mi, em digué:

—Frare Anselm, nós i els nostres consellers i barons havem oït vostra imprudent i indiscreta resposta, per la qual, si no fos estat per l'assegurança que per nós us ha estat feta, rebríeu tal pena que tot altre home, o fill d'Adam, tenint-ne esment, no tindria jamai tant d'audàcia o presumpció que contra nosaltres gosés dir o divulgar tals ni tan horribles paraules com vós haveu dit en vostra malaurada i mala resposta. Mes, així com en nostra reial cort en contra dels malfactors hom usa més de misericòrdia que de justícia, pel consentiment i voluntat de nostres consellers, barons i lleials servidors, nós us donem, per les presents, l'audiència per vós demanada.

I per tal que sapigueu clarament que nosaltres, animals, som de major noblesa i dignitat que no sou vosaltres, i que amb raó i bon dret nosaltres devem ésser vostres senyors i vosaltres nostres súbdits i subjugats, deixant doncs molts nobles i enginyosos animals, els quals en dos o tres mots us farien

callar com un mut, volem, i des d'ara deleguem, que l'"Ase Ronyós de la Cua Tallada" us respongui, per bé que ell sigui el més malastruc i miserable animal que hi ha en la nostra cort. I per tant, adreceu-vos a ell, dient-li totes les vostres raons i provant que el que haveu dit contra nosaltres és veritat. —

Per la qual cosa, girant-me, vegí a mon costat un dolent i malaurat ase, tot escorxat, mocós, ronyós i sense cua; el qual, segons que jo crec, no hauria valgut deu diners a la fira de Tarragona; i em vaig tenir per escarnit, coneixent clarament que ells es burlaven de mi. Emperò, més per por que per vergonya, em calgué contentar-me i pacientment suportar.

L'ase parla a frare Anselm, amb gran audàcia. I tot seguit, el dit ase ronyós em digué: — Frare Anselm, per bé que no sigueu digne que jo us respongui, emperò, no podent contradir al molt estret comanament del molt alt i poderós príncep, nostre senyor el rei, em cal, com a bon i lleal vassall, complir-ho i observar-ho. I per això, en nom de Déu jo vull oir de vós, de present, les raons i proves que vós teniu, una a una; i quan les

haureu dites, jo us respondré segons que Déu em donarà entenent —. Les quals paraules em foren cops de llança, veient-me menyspreear per una tan dolenta bèstia com aquest arrocinat i malaurat ase. Mes, per venir a ma intenció, sabent, segons l'Escriptura, que qui sofreix no és pas vençut, deixant tot desplaer i melancolia amb mon caperó, adrecí les següents paraules contra l'ase:

Ací comença la disputa de frare Anselm contra l'ase. — Senyor Ase, la primera prova i raó que nosaltres, fills d'Adam, som de major noblesa i dignitat que vosaltres, animals, té causa de la nostra bella figura i semblança. Car nosaltres som ben fets i compassats dels nostres membres, i ben ordenats per belles proporcions corresponents les unes a les altres; car els homes grans tenen les cames llargues i els braços llargs, i així mateix tots els altres membres, segons la llargada del cos. I els homes petits tenen les cames curtes i els braços curts. I així, són tots proporcionats segons l'estatura de llurs cossos. I vosaltres, animals, sou fets al contrari; car en vosaltres no hi ha cap proporció de membres. I us ho vull explicar bé.

L'elefant, així com podeu veure clara-

ment, té el cos molt gran, les orelles grans i amples i els ulls petits. El camell, gran cos, llarg coll, llargues cames, petites orelles, i la cua curta. Els bous i braus, gran pèl, llargues cues; i no tenen dents a les barres, davant. Els moltons, gran pèl, llarga cua i sense barba. Els conills, per bé que sien animals petits, tenen les orelles més grans que el camell. I així trobareu molts i quasi infinits animals, tots variables, segons la justa proporció, en llurs membres. I d'aquesta raó en ressurt clarament que nosaltres, fills d'Adam, som de més gran noblesa que vosaltres, animals.

— Frare Anselm, vós feu gran pecat menyspreant els animals de què haveu parlat, i no sou tan innocent que no sapigueu que qui menysprea alguna obra, o en diu mal, el menyspreu retorna sobre el mestre i autor de l'obra. Vós dieu, doncs, mal del creador qui els ha creats. I això prové del feble enteniment qui hi ha en vós; i no enteneu pas la qüestió. Sapigueu que nostre senyor Déu ha creat tots els animals que haveu anomenat, molt bé i sàviament. I d'això testimonia Moisès en el Gènesi (cap. I), on diu que Déu veié tot el que havia fet, i estava molt bé. És a dir, que en allò no hi

calia dir més. Jo vull, encara, que vós sapigueu que Déu ha fet a l'elefant grans i llargues orelles perquè amb elles espanti les mosques dels seus ulls i de la seva boca, la qual sempre té oberta a causa de les grans dents que li surten defora, les quals Déu li ha donat per a la defensa del seu cos. I al que vós dieu, que segons la proporció de son cos ell deuria tenir grans ulls, jo vull que sapigueu que si els seus ulls us semblen petits, la virtut visiva qui hi ha en ells és tan perfecta i subtil, que podria veure de cent llegües lluny, si estava en qualque alta muntanya. ¿Us sembla, doncs, que una tan gran vista sigui proporcionada al seu gran cos? Certament que sí, i no hi cal parlar més. Encara, vull que sapigueu que tots els animals del món que tenen grans ulls i grossos, eixint fora de la testa, tenen feble i mala vista, i aquells que els tenen petits tenen bona i subtil vista.

Al camell, per ço com té llargues cames i cal que visqui de les herbes de la terra, Déu tot poderós li ha creat el coll llarg, per tal que ell el pugui abaixar fins a terra i que pugui gratar amb les dents les parts extremes de son cos. Així, i per semblant manera, Déu tot poderós ha creat tots els mem-

bres del animals dels quals vós haveu parlat, per a llurs necessitats en tots llurs afers. Mes, per tal de fer-ho curt, jo no vull allargar l'explicació, car vós tampoc no ho entendríeu. Per consegüent, la vostra falsa raó no és suficient per provar que la vostra errònia opinió sigui vera. Per això us dic que si teniu altra raó, que la pronuncieu, i us faré resposta suficient.

Frare Anselm diu a l'ase: — Senyor Ase, hi ha una altra raó per la qual nosaltres, homes, som de major noblesa i dignitat que vosaltres. Car Déu tot poderós ens ha donat i lliurat els cinc senys corporals, els quals són: oir, veure, sentir, gustar i tocar. I per bé que els ha donat a vosaltres, emperò no tan acomplerts ni perfectes com a nosaltres. Car amb això Ell ens ha donat ensems bona memòria, per la qual ens recorda de les coses a venir, absents i passades; i a vosaltres no us recorda de ninguna cosa, sinó del present. I d'aquesta raó en ressurt molt clarament que nosaltres som de major dignitat i noblesa que vosaltres. —

L'ase respon, i diu: — Frare Anselm, oint l'anomenada de la vostra ciència i saviesa

que vola per tota aquesta província, abans que jo us conegués ni us hagués oït parlar, sapigueu que us tenia en gran reputació i saviesa. Mes ara, trobant el contrari, us tinc per una ruda i llorda persona. Eh, hom de Déu! Sou fora de seny i d'enteniment? Un infant de cinc anys no deuria dir tals paraules, ans tenir vergonya de pensar-les tan solament. Emperò, puix que haveu així perdut la memòria, ara, responent-vos, us explicaré, si em sabeu entendre, com Déu tot poderós ha donat a nosaltres, animals, tots els cinc senys corporals més sencers i perfectes que a vosaltres, i millor memòria i retentiva. Obriu doncs, ara, les vostres orelles, i escolteu les meves paraules.

Del primer seny corporal de l'animal. El primer seny corporal és l'oir. Repareu, si bo us sembla, frare Anselm, que moltes i sovintejades vegades algun dels fills d'Adam, cavalcant sobre qualque animal, sia cavall o mul, està cansat de cavalcar, especialment a l'estiu, per la gran calor; i descavalcant per a refrescar-se i reposar, s'asseu sota l'ombra d'algun arbre tenint el dit cavall o mul per la brida. I acostant-se pel camí qualque home a peu, el dit cavall o mul el sent venir oint

son caminar; i coneixent que el seu home no el sent, volent-li fer saber, tira el fre i dreça les orelles, esguardant del costat pel qual l'home ve; i el cavalcador, desvetllat per tals, es lleva en peus i esguarda vers l'indret on ha vist esguardar el cavall o mul, i veu l'home, qui és encara a més d'un tret de ballesta lluny del lloc on ell és. I algunes vegades el dit cavall o mul sent venir qualque llop o cà, i fa els dits actes, tant i tan llargament fins que coneix que el cavaller el pot veure bé o oir. Vet, doncs, frare Anselm, qui té millor o més subtil oïda: el cavall o mul, qui d'un gran tret de ballesta ou venir l'home a peu, o el cavalcador, que fins que l'home a peu li és davant i el saluda, no sent les seves passes, ni les del cà qui passarà davant ell. I cent mil altres proves us en donaria. Mes per tal que no prolongui mon parlar, vull fer resposta a vostres proves i raons.

Del segon seny corporal de l'animal, que és la vista El segon seny corporal dels animals és el veure. ¿Quin home és avui dia al món, frare Anselm, de tan perfecta i clara vista que pugui veure coses que són a una llegua lluny? I l'àliga i el voltor veuen i es-

guarden, de més de cinquanta llegües alt en l'aire, el conill o la perdiu, o qualsevol altre animal, viu o mort, en la terra. I quant a la perfecta vista dels animals, es mostra clarament, frare Anselm, a les grans tenebres. On fa fosc i on els fills d'Adam no poden res veure sense llum, els nobles lleons, i els altres animals en general, fins els gats, cans i rates, veuen i esguarden millor i més clarament que no fan els fills d'Adam en ple dia.

Veu eu encara, frare Anselm, si llegiu el cap. XXII del llibre dels Nombres, tractant de la somera del profeta Balaam, com el rei Balac l'envià per maleir el poble d'Israel, i nostre senyor Déu envià el seu àngel, amb l'espasa en la ma, per tal que no el deixés passar endavant; per la qual cosa l'àngel es posà al mig del camí. I veient la somera l'àngel en peus, amb l'espasa, tingué por i s'aturà. I el profeta, no veient gens l'àngel, donava dels esperons a la dita somera per fer-la passar endavant. I ella, no podent sofrir la injúria que el dit profeta li feia foradant-li les costes amb els esperons, digué: "Monsenyor, per què m'estalones tu així? ¿Has jamai vist que jo t'hagi fet cosa semblant? Tu em bats perquè no passo endavant,

i jo no puc passar per l'obstacle que hi ha al camí". Allà diu el text, frare Anselm, que nostre senyor Déu obrí els ulls al dit profeta, i esguardant veié l'àngel, i tot seguit li digué: "Perdona'm, car no sabia pas que fossis ací". I l'àngel li digué: "Si no fos estat que la somera s'és aturada, jo t'hauria mort". I després li comanà de part de Déu que no maleís el poble d'Israel; i ho féu així. Digues-me, doncs, frare Anselm, qui té millor vista: els animals, qui no tan solament veuen les coses corporals, mes encara veuen i esguarden clarament les espirituals, així com són els àngels, o vosaltres, fills d'Adam, que no veieu sinó les coses corporals. I cent mil altres proves us podria donar; mes en prescindeixo per fer curta la nostra disputa, i per por de donar enuig al molt alt i potent príncep, nostre molt car senyor el rei.

Del terç seny corporal de l'animal. El terç seny corporal de l'animal és el sentir. ¿Quin home hi ha avui al món, frare Anselm, que pugui sentir i flairar alguna olor bona o mala, de la distància d'un tret de pedra? I els gats i les rates, senten i flairen el formatge, o altra vianda, de la llargada d'un tret de ballesta. I, encara, el Mestre de les Pro-

pietats, qui és fill d'Adam com vós, en dóna més gran testimoniatge en dir que el voltor sent les coses mortes de cent llegües lluny.

Els escarabats s'han donat a viure de la femta dels cavalls, muls i ases. I si vós voleu esguardar quan algun dels dits animals ha femtat pel camí, no hi haurà al món un sol escarabat, i prompte i sobtosament en veureu venir infinits, de totes parts. ¡Tan és subtil llur sentiment, que de deu o dotze llegües senten i flairen llurs viandes!

Vet encara una cosa més meravellosa: que els cans, tots en general, i els llebrers, que són més dignes en especial, per manera de parlar, empaitaran, sentint les petges del conill, llebre o perdiu, seguint sempre la via on hauran passat els dits animals. En això, frare Anselm, no és suficient cap fill d'Adam. Ans al contrari, si els dits cans, qui són els nostres animals, no els mostren la caça, jamai per ells mateixos no la podrien trobar. I deixo totes les altres coses, per temor de prolongar la nostra disputa.

Del quart seny corporal de l'animal. El quart seny corporal de l'animal és el gustar, del qual, si bé esguardeu, frare Anselm, vós veureu els cavalls, muls, bous, moltons i al-

tres animals, quan pasturen, que seran entre moltes herbes de diversos gustos i sabors. que ells prenen les herbes de bona i dolça sabor i les mengen; i les altres, les herbes de mala sabor i amargosa, les deixen. I d'aquest quart seny i del cinquè, us donaria ara cent mil proves de com Déu tot poderós els ha donats a nosaltres, animals, més sencers i perfectes que no a vosaltres, sinó fos per por de cansar al molt alt príncep nostre senyor el rei i a sos venerables barons, els quals no s'agraden sinó de breus raonaments, amb gran ciència de les dites coses.

I quant a això que dieu, que Déu tot poderós, amb els dits cinc senys corporals us ha donat bona memòria i millor retentiva que a nosaltres, per les quals coses us recorda de les coses passades, ço que a nosaltres no ha donat, i que no ens recorda sinó d'allò que veiem en presència, jo us responc que el vostre dir és fals.

L'ase declara a frare Anselm la bona memòria dels animals. Car, així com vós mateix sabeu i per pura experiència veieu cada dia, els muls, ases i bous, després que una vegada o dues han estat de la vinya o de l'hort a la casa, després, desseguida ells sa-

ben tornar tots sols, sense que ningú no els meni o guii. I vosaltres anireu una vegada o dues per un camí, i tornant-hi encara una altra vegada us perdreu i errareu el dit camí.

Frare Anselm, vós veieu els petits de les orenetes volar. Així que són grans i que l'estiu passa i l'hivern s'acosta, per tal com són molt delicats i temen el fred, se'n van amb llurs pares i mares a hivernar als països de les Indies, en els quals llocs, quan l'hivern és ací, allà és l'estiu. I això ho fan per a ésser sempre caldament. I passada la primavera, que és atemprat entre cald i fred, retornen ací a les nostres terres, i els veureu venir de dret, cantant amb gran goig i solaç, a les cases, als llocs on són llurs nius que havien deixat l'any passat. I reedifiquen altres nius una altra vegada, per a llur repòs i per tal de fer-hi llurs petits. I després, com us he dit, passat l'estiu, ells se'n tornen tots als països de les Indies, directament, sense perdre's ni errar jamai llur camí, ni anant d'ací allà, ni venint d'allà ací; ans sempre els recorda del lloc de llur habitació.

Semblant cosa fan les tórtores i les cigonyes, i molts d'altres ocells, que si jo et volia dir com es governen en llur partida i en llur retorn, seria massa llarg. Semblant-

ment, com amb gran diligència fan llurs guerres, bé i ordenadament, anant i posant ensems; que així sien les grues: quan ve el temps de llur departiment, fan fer la crida a dues o tres, que van quinze o vint dies cridant altes veus, per l'aire, que totes s'ajuntin per anar a hivernar en llurs països càlids. Me'n callaré, doncs, per ara.

No és pas així de vosaltres, frare Anselm. Si un de vosaltres, qui serà de Mallorca, se'n va a Barcelona i és convidat per algun seu amic a casa seva, tornant a Mallorca, si una altra vegada torna a Barcelona, ben sovint oblidarà el carrer on és la casa de son amic que l'havia convidat l'altre any; i si no demanava als habitants de Barcelona on és la casa de Tal, mai no la trobaria.

¿Qui, doncs, us sembla, frare Anselm, que tingui millor memòria: o nosaltres, els animals, o vosaltres, els homes? Per la qual cosa, si teniu altra raó, digueu-me-la, car aquesta no és pas suficient per provar que Déu us hagi donat millor memòria o recordança que a nosaltres; ans és tot al contrari, com us he dit i explicat. No us vanteu doncs de poder tapar el sol amb un cribell, car no sabríeu fer-ho. —

Frare Anselm diu a monsenyor N'Ase. — Senyor Ase, puix que les meves raons damunt dites no us plauen, ara jo us provaré per vives raons que entre nosaltres, fills d'Adam, som de major dignitat que vosaltres, animals, i que és cosa digna que nosaltres siguem vostres senyors, i vosaltres nostres vassalls i súbdits. I això pel nostre bell saber i gran discreció, amb subtilitat d'enteniment i moltes ciències, bon consell i prudència que nosaltres tenim, observem i guardem en nostres governaments, fets, mercaderies, i molts drets que nosaltres tenim, pels quals seguim les vies justes i bones i deixem i avorrim les falses i males vies. I qui segueix la bona via i fa bones obres, és premiat i recompensat; i qui segueix la via contrària és castigat segons sa falta. I vosaltres no teniu res d'això, sinó com a bèsties irraonables, que feu tots vostres fets i obres bestialment, i sense que hi hagi cap raó en vostres actes. —

Respon l'ase. — Eh, frare! Eh, frare! Pensar abans de parlar és saviesa, i vós feu el contrari: que parleu abans de pensar; i això és gran i alta follia, mesclada amb major bogeria. Mes, jo no us dic pas que en

els nostres grans i notables animals, ans encara en els més petits, trobareu semblant i major saber, discreció i subtilitat d'esperit, i bon consell, amb prudència millor que no és la vostra. Nosaltres tenim, entre nosaltres, molts drets i usatges, pels quals, qui fa el que no deu és castigat, i qui fa bé és recompensat, com jo us explicaré, si vostra rudesa ho pot entendre, segons mon esperit i enteniment. Atengueu, doncs, al meu dir.

El primer dels petits i subtils animals és l'abella; que si vós bé mireu, frare Anselm, veureu com elles es governen en llurs habitacions, sota la conducta i obediència de llur rei, el qual habita al mig de ses gents. I després, a la primavera, i a l'istiu, de dia (i de nit, quan la lluna lluu), surten totes generalment i van a aplegar la cera de les fulles i de les herbes molt subtilment, amb els peus i les mans; i, després, apleguen la mel dins les fulles i flors de les herbes i dels arbres i d'altres plantes. I de la cera fan llurs cases i habitacions, en diverses maneres: les unes rodones, les altres quadrades, les altres a triangle; altres fetes a cinc o sis caires, per a romandre-hi i habitar-hi; altres com a cellers i llocs per a posar-hi llurs viandes i provisions per a l'hivern; i altres com a

cambres per a nodrir llurs petits i dormir en hivern. I les faisonen com a cellers o magatzems, i després que les han omplertes de mel per la provisió de l'hivern, elles les tanquen d'una bona i gentil clausura de cera, per tal que cap d'elles no hi toqui fins a l'hivern. I llavors, totes en general, sense cap mena de propietat, mengen en comú. I quan l'hivern és passat, a la primavera tornen a llur tasca, així com d'abans. I llurs ordinacions són així fetes: que aquelles que no vénen aviat, dormen defora; qui fa mal és castigat: li tallen, algunes vegades, un peu, o una mà, o la testa, segons que requereix i mereix el crim, i posen les peces en la via per on elles passen, per a donar a les altres exemple de fer el bé i de deixar el mal.

Les vespes fan semblant, exceptat que no produeixen gens de mel, i llurs reis així mateix. De les quals, si jo us deia els enginyosos capteniments que hi ha en llurs estades per a nodrir llurs petits, i com elles mateixes es guarden de fred i de calor en els boscos i sota els ombratges, seria cosa molt llarga; per això me n'abstinc. ¿Us és, doncs, manifest, frare Anselm, que les dites abelles siguin sàvies i enginyoses? Certament que sí, i no podreu dir el contrari per cap raó.

Un petit i subtil animal és la molt sàvia i discreta formiga, la sabiduria i experiència de la qual veient Salomó, un dels fills d'Adam, que ha estat el més savi i discret que sia entre vosaltres, reptant-vos, diu en el llibre per ell fet, anomenat els Proverbis (al cap. VI): "Oh peresós! Ves-te'n a la formiga, i aprèn d'ella seny i discreció, i esguarda la pena que ella pren, a l'estiu, per aplegar son aliment, per tal que, reposant-se a l'hivern, es doni plaer i goig". Ara esguardeu, frare Anselm, i contempleu per vós mateix, com sàviament i discreta basteixen llurs cases i habitacions dessota terra, en diverses guises i maneres: les unes llargues, les altres amples; les unes per habitar-hi i romandre-hi, les altres com a cellers i magatzems per a ficar-hi a l'hivern llurs viandes i provisions, omplint-les de forment, ordi, llenties, faves, pèsols i altres vitualles. I si per ventura, a causa del lloc reumàtic o de la pluja, llurs queviures són mullats, quan veuen que fa bell dia i bell sol, elles els treuen defora, per eixugar-los i assecar-los; i quan són secs els tornen a portar dins llurs botigues i magatzems, on eren primerament. I encara, per la temor que tenen que llurs queviures no grillin a causa de la calor i de

la humitat, que són dues causes de generació, trenquen, a l'estiu, i parteixen, el gra de forment en dues parts. I de l'ordi, faves, llenties, lleven l'escorça; i coneixen elles mateixes, per llur saviesa i discreció, que el gra del forment, separat en dues parts, i que l'ordi, faves i llenties l'escorça de les quals és llevada, jamai no poden grillar. Encara, a l'estiu, es lleven molt de matí i, eixint de llur habitació, van a cercar queviures; i allò que cadascuna troba per a menjar, per bé que ella tingui fam, per res del món no en voldria haver menjat; mes ho aportarà lleialment a casa, perquè sigui menjat en comú, sense cap mena de propietat. Encara, si alguna de les dites formigues troba gran quantitat de queviures, se'n torna molt sàviament a ses companyones portant un gra de ço que ha trobat per tal de mostrar-los-ho; i aleshores totes ensems, o la major part, se'n van amb l'altra fins a tant que ella els ha mostrat el lloc, i porten els queviures a llur casa i habitació. Ultra això, si alguna d'elles troba gran quantitat de queviures, com una bresca de mel o altra cosa semblant, veient que ella sola no pot bastar a portar tan gran feix, tot seguit se'n torna a la casa i ho denuncia a les altres. I llavors totes

juntes, o aquelles que es troben a la casa, van amb ella fins al lloc de la vitualla; i si elles ho poden portar o arrossegar totes ensems, s'ho emporten tot sencer; si no, ho parteixen tot en moltes i diverses parts, i cadascuna du la seva a la casa. I quan són vingudes, les altres els demanen el lloc de la vianda o vitualla que la dita formiga ha trobat, i dient-los les senyes del camí, desseguida se n'hi van una a una; i amb aquelles que l'amenen, la primera cosa que elles fan, s'aturen i es besen així com fan les vostres dones catalanes quan encontren algú de llur coneixença pel camí, venint dels perdons; i els demanen el camí segons les senyes, fins a tant que elles vénen al lloc de la vitualla. I porten llur part a la casa, com llurs altres companyones. Governant-se, emperò, sota l'obediència de llur rei; i aquella que fa mal és castigada, segons que el crim és gran o petit, tallant-li la mà, peu, o testa. I els cossos d'aquelles les quals per justa sentència han estat condemnades a mort, són llençats al camí més proper de llurs habitacions, per donar exemple als altres de no fer semblant cosa. I el cos d'aquelles qui moren per malaltia, és enterrat sota terra, en lloc de sepultura. Ultra això, si per cas d'a-

ventura s'esdevé que alguna d'elles sigui ferida per algun fill d'Adam o altre animal, i que li sigui tallat algun membre, com peus, cuixes o mans, per la qual cosa no pugui tornar a la desseguida, sota el comanament de llur rei elles van totes al lloc i la porten a la casa, on és ben atesa fins a tant que sigui guarida o morta. Doncs, frare Anselm, ¿us sembla que en nosaltres hi hagi tant de saviesa i tant de seny com en vosaltres? Certament que sí, i encara més. I això ningú qui vol usar de raó no ho pot contradir.

Us vull parlar, frare Anselm, de la saviesa de la llagosta, com, després que l'estiu és passat, elles trenquen la terra grassa i hi fan una fossa en la qual posen llurs ous, i ficant-los sota terra, se'n van i volen a una altra part; i són, la majoria, menjades dels ocells, i les altres a causa del gran fred i gelada moren. I després, quan la primavera és vinguda i que el temps és cald i humid, que són dues causes generatives, tot seguit els dits ous surten, i neixen llagostes tan petites que sembla que sien formigues de color negra; i comencen a menjar i a raure les herbes, i els creixen les ales, i, en volant, se'n van per llurs afers. Després posen llurs ous sota terra, així com us he dit; i fan això com han

fet llurs predecessors, sabent que si deixaven llurs dits ous sobre la terra, serien romputs i en temps de gelada, pel fred que els gelaria, tots s'afollarien, i per això no eixirien: la qual cosa seria causa que llur nació fóra en breu finida i exterminada del món. I, després, elles es governen i condueixen totes sota un rei, i ningú de llur companyia no gosa volar fins a tant que el dit rei vola. També tenen entre elles moltes ordinacions i costums, i qui les infringeix és greument castigat; les quals serien molt llargues de recontar. Per la qual cosa, cerqueu altres raons o proves per mantenir la vostra falsa opinió, i tindreu sobtosa resposta. Mes no parleu fins a tant que hàgiu pensat què haveu de dir, i així no podreu errar.

Frare Anselm diu a l'Ase. — Senyor Ase, no cal ja pensar per això. Vós prou sabeu, i això a tothom és cosa clara, que les gents constituïdes en dignitat i noblesa mengen les delicades i delicioses viandes, i aquells de menor dignitat o noblesa mengen les viandes grosseres i de menor sabor. Doncs, nosaltres, fills d'Adam, mengem moltes precioses i delicades viandes, com pa de bona i blanca flor o farina, grues, colomins, fai-

sans, perdius, becades, ocells de ribera, agrons, cigonyes, ànecs, aloses, capons, polles d'India i comunes, tudons, colomes, tórtores, i tota altra aviram. I, encara, cèrvols, cérvoles, cabirols, daines, porcs senglars, llebres, conills i tota altra salvatgina; cabrits, anyells, vedells, moltons, bous, i moltes altres viandes, tant rostides com bullides o en pasta, amb moltes i diverses espècies i salses, com salsa blanca, salsa negra, salsa grisa, camelina, pebrada, vinagre, verdjus, salsa verda, mostalla, naps, alls, cebes, cols, porros, espinacs, lletugues, taronges i moltes altres guises de salses, segons que a cada mena de carn es pertany. Així mateix dels peixos: esturions, salmons, truites, llampreses, pelaies, rogers, raps, barbs, escorpes, turbots, congres, mabres, lluços, carpes, perques, tenques, savoges, crancs, anguiles, i moltes altres i quasi infinides viandes i maneres de peixos, grossos i menuts. Quant al nostre deliciós i saborós abeuratge, jo us vull dir que nosaltres tenim molts delicats i saborosos vins, com Malvasia, Romania, bastard, moscat, vins grecs i de Còrsega, vernaixa, roset, hipocràs, i altres innumerables vins blancs i vermells, molt subtils, poderosos, aspres, plens de licor, dolços i bruscs; dels quals be-

vem a nostre plaer en tot temps de l'any, segons que la disposició i qualitat del temps ho vol i requereix. I vosaltres, animals, no teniu semblants viandes ni abeuratges. ¿No és suficientment provat que nosaltres, els fills d'Adam, som de major dignitat i noblesa que vosaltres, animals? I en tot això, ningú qui té ús de raó no pot ni deu dir en contrari.

L'ase respon a frare Anselm. — Frare Anselm, em feu quasi riure, per bé que no en tingui ganes. Bon home de Déu! ¿On és el vostre seny, i la subtilitat que solíeu tenir? Sembla ja que sigueu més llord i més grosser que un pagès. Vós penseu lloar els fills d'Adam, i els vitupereu, com així sigui que no podeu tenir les viandes que haveu dites i nomenades sinó comprant-les amb diners. I no podeu tenir diners sinó amb molt de treball, dolor, tribolació i temor mesclada amb pena: mercadejant, batallant, navegant, cavalcant. Moltes i diverses vegades, volent aplegar diners, us moriu i sou negats, penjats, escorxats, escapçats, cremats, foragitats i empresonats, perdent membres, orelles, mans i peus. I després que haureu guanyat qualques diners, sou en més gran temor que

o éreu abans, pensant com els guardareu, om els multiplicareu, tenint sempre por i emença que no us sien llevats per la senyoia. Vosaltres deixeu de prendre molts plaers delits per la temor qui és en vosaltres, ient: "Si jo faig tal cosa, la justícia es odrà adreçar a mi i fer-me perdre mon é". També haveu a sofrir moltes hontes, njúries i despits, dels quals no us goseu venar per temor de la justícia i por de perdre ls diners. I després, en l'altre món, teniu ue donar compte de com us els haveu guayats i en què els haveu usats i despesos. I i n'haveu mal usat, anireu al foc infernal, el qual jamai no podreu eixir. I després que aveu aplegat diners, no podeu menjar pa le blanca flor o farina sinó amb gran mal, ran treball i suor de la vostra cara; car eu de llaurar, sembrar, collir, segar, i eparar la palla del gra, agarbellar, moldre, ènyer, i coure al forn. I tot això amb gran ngoixa i treball. I així mateix, també, heu le coure les altres viandes, asclant fusta, enenent foc, plorant a causa del fum que entra els ulls, apilant, deixatant, passant, colant, remsant i escalfant les salses i espècies per rós nomenades.

Frare Anselm, nosaltres mengem delica-

dament les viandes, així com bon forment, ordi, ɔvena, sègol, mill, faves, pèsols, llenties, arròs, i semblants semences. I quant als fruits, nosaltres mengem raïms, figues, préssecs, albercocs, prunes, pomes, peres, cireres, magranes, llimones, melons, i molts altres bons fruits de diverses guises; i no mengem mai sinó dels més madurs i dels millors. I s'esdevé que, quan vosaltres voleu collir d'aquells fruits per vostre menjar, només trobeu els més dolents i vells. I mengem tot això joiosament, a despit de vosaltres, sense que en paguem malla ni diner. Vosaltres pagueu, i nosaltres mengem. Vosaltres planteu els horts, i nosaltres mengem la fruita. Vosaltres obriu els pous, i nosaltres bevem l'aigua.

Encara, nosaltres mengem moltes bones hortalisses, com cols, naps, lletugues, espinacs i de moltes altres menes, de les quals em callo, per por d'ésser massa llarg. I tot sense enuig ni treball de llaurar, sembrar, collir, moldre, fènyer, cuinar ni encendre foc. I mengem cada dia tant com ens és precís, i la resta deixem a vosaltres, que ens ho guardeu fins a l'endemà. I cal que de la guarda vosaltres pagueu els vinyaters, jardiners, i altres guardians. I quant a les altres vian-

des de carn, i de peix, i de les salses de què vós haveu parlat, a despit de vosaltres, nosaltres, animals, en mengem moltes i diverses vegades davant vosaltres, així com cans, gats, rates, mosques, formigues; i això per llur glotonia, car cap altre animal no en voldria haver menjat.

Us dic, encara, que per les diverses classes de viandes de les quals després de grans penes, mengeu, us sobrevenen moltes menes de malalties, així com febres quotidianes, tercianes i quartanes, mal d'estòmac i de costat, mal de ronyons, ronyes, poagres, hidropesia, gotes, còlic; i sofriu tantes classes de malalties com en teniu de viandes. I encara, volent tenir guariment de les dites malalties, us cal sofrir moltes penes i turments, de fer incisió en vostra carn, cauteritzar amb el ferro calent el lloc del mal, beure aixarops, prendre purgues de ruda i mala sabor (les quals us fan devenir secs), sagnies, dietes; i us cal estar-vos dels desigs de la carn, i molts d'altres treballs, els quals serien llargs de recontar, dels quals nosaltres sóm exempts i segurs.

Doncs, frare Anselm ¿quina és la vida dels senyors? ¿La nostra que és sense treball i perill i reposada? Cert, és la nostra; i la

vostra és al contrari. Per tant, si teniu altra raó que la damunt dita, bé us servirà. —

Frare Anselm diu a l'ase. — Reverend Ase, l'altra raó per la qual apareix clarament i manifesta que nosaltres som de més gran dignitat que vosaltres, és pels grans plaers i copioses voluptats que tenim en els nostres alts, grans i amples palaus i cases: belles danses de diverses guises de dames, per a riure, cantar, sonar dels orgues, llaüts, arpes, guitarres, violes, violins, saltiris, rabeus, cornamuses, trompes, cornetes, trompetes, clarons, tamborins, flautes, flaviols, gralles, i moltes altres formes i maneres d'instruments, a les noces, festins, àpats i aplecs; vestint belles vestidures, ornant-nos de moltes belles cadenes, imatges, divises d'or i d'argent, amb molts bells joiells, és a dir, pedres precioses de moltes i diverses colors, que semblen ésser coses dignes de senyors i no de vassalls. Jo us he provat, doncs, clarament que la meva opinió és vertadera, i que és raonable que nosaltres devem ésser els vostres senyors, i vosaltres ésser els nostres vassalls i subjectes.

Com l'ase prova a frare Anselm el con-

trari de son dir. — Em sembla, frare Anselm, que vós sóu un poc dolç de sal, i tirat a voluntat desordenada. I tot procedeix de poc i feble enteniment. I no ho tingueu a mal, car vós sou, d'ara endavant, vell i fora de memòria. Bon home de Déu! ¿No sabeu que els plaers dels quals se'n segueixen plors i dolors no deurien ésser anomenats plaers? ¿Com us podeu, doncs, lloar de ço que no és altre que fum qui aviat passa? Car vosaltres teniu, en lloc i en canvi del festí, l'acompanyament qui es fa, quan sou morts, per a enterrar-vos; en lloc de riure, els plors; en lloc de goig, penes; en lloc de cançons, els grans crits, a la mort; en lloc de les grans cases i sumptuosos palaus, les estretes i petites fosses; en lloc de les cambres, les presons; en lloc de les divises, cadenes i collars al coll; en lloc de bé, us esdevé mal i perjudici. Per la qual cosa, cerqueu altra raó per provar vostra falsa opinió, car jo crec que poques en trobareu d'aquí endavant. —

Frare Anselm diu a l'ase. — Nostre mestre l'Ase, l'altra raó per la qual nosaltres devem ésser els vostres senyors, i vosaltres els nostres vassalls, és que Déu ens ha donat llei, i no pas a vosaltres; la qual llei ens

mana que fem bé i que esquivem el mal. Després, nosaltres fem oracions i dejunis, i donem delmes i primícies. Nosaltres fem almoines, i ens han vingut profetes i missatgers de Déu, i no han pas vingut a vosaltres. Per això, aquestes coses són grans dignitats de senyors, tals com nosaltres som, ço que vós no teniu entre vosaltres, animals. —

La resposta de l'ase. — Frare Anselm, qui molt parla sovint s'erra, i així us esdevé a vós. I sempre voleu que la vostra raó sigui rebuda, i allà on vós compteu fer honor als fills d'Adam, vós els feu vilania i deshonor; per tal com vós no enteneu com us parleu, ni el que us dieu. I quan vós us lloeu que Déu us ha donat llei i no l'ha gens donat a nosaltres, en això vós us feu gran deshonor i vituperi, i a nós gran honor. Perquè si l'home hagués romàs en l'estat en què Déu el creà, no hauria estat necessari que Déu li hagués donat llei. Car Déu el creà just, pur, innocent i sense pecat, i ell, traspassant els comanaments de Déu, pecà; per això tot seguit fou castigat i tret del paradís terrenal, i els seus infants, per enveja es mataren l'un a l'altre. I després, feren ro-

batoris, rapinyes, falsos testimonis, adulteris, flastomies, falsos juraments, i molts d'altres mals, vicis, abominacions i abominables pecats, així com sodomies i homicidis; per les quals coses ha estat necessari que us hagi estat donada llei, veient-vos fer tals coses. Quant a nosaltres, no en tenim, certament, cap necessitat. Car així com Déu ens creà el primer dia, així hem restat fins a avui, lloant-lo i beneint-lo, sense fer cap mal pecat. Per la qual cosa, esguardeu si això és honor o vituperi, i si amb raó us deveu lloar del fet que vós dieu.

Quant a les oracions per les quals vosaltres pregueu a Déu que us perdoni els pecats, ofenses i mals que feu, nosaltres no en tenim cap fretura, car no fem mal ni pecat.

El dejuni que vosaltres dejuneu, Déu us l'ha ordenat pel pecat de glotonia, fent-ho justament i així com es pertany. Mes vosaltres no feu pas així com Déu us comana; ans el dia del dejuni cometeu molt més pecat de glotonia que a un altre dia, car us cal més de viandes i més exquisides que els altres dies; i per dejunar un dia vosaltres teniu tres dies bons de ben menjar; car el dia abans del dejuni, us dieu: "Mengem i bevem bé, car demà ens cal dejunar". El

dia del dejuni, dieu: "Mengem i bevem bé, avui, car dejunem". L'endemà del dejuni, dieu: "Mengem i bevem bé, avui, car ahir dejunàrem". I tal dejuni, frare Anselm, no és bo ni just, ni és fet com Déu l'ordena.

I així deia aquell gran profeta Isaïes en la persona de Déu, dient: "¿És això el dejuni (com diu Déu) que jo he escollit?". I vet que ell vol dir: "Cert, no! Mes, vols tu saber el dejuni que jo he escollit? Parteix ton pa a aquells que tenen fam i fes entrar a casa teva aquells que tenen necessitat i són malalts, donant-los de ço que Déu t'haurà donat. ¿Veuràs ton proïsme tot nuu, i tu seràs pertot cobert? Car és ta carn! Per tant, tu no menysprearàs ton proïsme. Havent fet així, invocaràs Déu i Ell t'oirà; el cridaràs, i ell et dirà: "Vet-me ací!".

Mes vosaltres, frare Anselm, no feu res de tot això al vostre proïsme; ans més aviat en dieu mal i en parleu maliciosament, per gran traïció. Car davant sa cara li rieu, i tot seguit, darrera, dieu mal d'ell i en detractareu. I nosaltres, frare Anselm, no fem res d'això; ni som llagoters, dient bé i lloant els nostres semblants en llur presència, ni som traïdors, dient mal d'ells, darrera.

Els delmes, primícies i almoines que vos-

altres feu, són robatoris que feu els uns als altres, llevant-ho del bé del vostre semblant secretament, algunes vegades en públic i per força, i fent mal en fals pes, falses i deslleials mesures, mal adquirint, ajustant tot el que podeu. ¡I vosaltres, malaurats, que ajusteu i aplegueu per aquells que no us en sabran grat! Es a dir, pel marit de la vostra filla o la muller del vostre fill; els quals es donaran bon temps amb els béns que els deixareu, i vosaltres en donareu compte a Déu. Mes nosaltres som nets d'aquests pecats i malvestats, que és un grau de senyoria.

Els profetes que dieu que no són vinguts a nosaltres, ans solament a vosaltres, això és a vostra honta i vergonya. Car els profetes no són enviats sinó per fer el qui és bo i esquivar el qui és mal, així com diu tota l'Escriptura. I nosaltres no en tenim què fer, car, com us he dit, nosaltres no fem sinó tot bé, sense agreujar altri. —

Frare Anselm diu a l'ase. — ¿Quin és el bé, senyor Ase que vosaltres feu sense mal? És veritat que els llagosts fan gran mal i dany als blats i a la fruita. I així mateix molts altres ocells, així com gralles i corbs. Encara, les rates fan dany a totes les coses

que hom menja, i a les robes i vestidures, i els milans als pollets. Els cans i els gats roben les viandes, i el llop i molts d'altres animals viuen de robatoris i rapinyes; així com les guineus, que roben les gallines. Per la qual cosa vostre dir és fals. —

L'ase respon a frare Anselm. — Frare Anselm, em sembla que vós sou un poc dolç de sal i lleuger de pes, car els robatoris i mals que fan els fills d'Adam no els és pas llegut de fer-les, i els danys que vós dieu que fan els nostres animals damunt dits, no són pas pecat envers Déu, ans els és llegut de fer-ho. Car Déu els ha donat i ordenat vida en semblants coses; i encara diu Jesucrist, en l'Evangeli, parlant als homes: "Esguardeu els ocells del cel, els quals no sembren ni llauren, i el vostre pare celestial els peix i sadolla". Vós no heu pas d'entendre, frare Anselm, que Déu els dóna menjar amb sa mà; mes Ell vol dir que els ha ordenat via i manera de viure, és a dir, de les coses damunt dites. I això és dignitat de senyors, menjar i beure i no treballar gens, com nosaltres. Per la qual cosa, bon home, deixeu anar aquesta fantasia i teniu-vos per

vençut, puix que no sabeu donar cap raó qui sia justa ni vera. —

Frare Anselm parla a l'ase de les vestidures dels fills d'Adam. — Senyor Ase, l'altra raó per la qual nosaltres devem ésser els vostres senyors, és per les belles vestidures de seda que portem, així com porpra, vellut, satí, domàs, cotó, llana, ben folrades d'herminis, martres, llúdrigues, foïnes, cervers, i molts d'altres dels quals voler parlar de present seria cosa llarga. Doncs, posat que semblants vestidures no sien sinó per als senyors, i vosaltres sou privats de semblant cosa, raó i justícia volen que nosaltres siguem senyors de vosaltres, i que vosaltres sigueu els nostres vassalls i súbdits. —

Respon l'ase a frare Anselm. — Frare Anselm: qui no esguarda davant cau endarrera. Així us esdevé, car quan parleu no penseu pas al que us dieu, vist que vostres paraules són totes contra vosaltres; creient-vos lloar, us vitupereu. Car dieu clarament que sou lladres, i us teniu per tals. Tant sou sobrat de vostra voluntat! Car, com vós sabeu, les més nobles vestidures que porteu o vestiu, són de seda i de llana. I vós sabeu

prou que els verms i animals de la seda, per llur gran indústria i saviesa, fan llurs cases de seda per romandre-hi, dormir i reposar, per ésser-hi calents en hivern, per guardar-se del vent i de la pluja i per fer-hi llurs ous dins. I vosaltres els ho lleveu per força, robant-los per a fer-ne les vostres vestidures. Puix, doncs, que la seda ix de llurs cossos, ells deurien, més aviat, ésser anomenats senyors, i se'n deurien glorificar millor i més justament que vosaltres, qui els ho lleveu i robeu.

Així és de la llana; Déu l'ha donada als animals per guardar-los del fred, del vent i de la pluja. I vosaltres els ho lleveu per força, i en feu les vostres vestidures. Doncs, falsament us en lloeu. La qual cosa més aviat deuríem fer entre nosaltres, tirant-vos en cara, a vosaltres, fills d'Adam, que us donem per vestir-vos; per mitjà de les quals vestidures vosaltres sou guardats del vent, del fred i de la pluja.

Així és de les folradures que vós dieu tenir; car són pells dels nostres animals, les quals vosaltres els preneu i robeu.

Mes Déu tot poderós, el qual no deixa cap mal impunit, us castiga de la vostra malifeta i robatori en aquest món, abans que en

l'altre, donant-vos molts treballs i turments a causa de la dita seda i llana, que us cal rentar, netejar, blanquejar, cardar, filar, debanar, tondre, ordir, teixir, tenyir i tallar, i mil d'altres treballs, els quals serien llargs de contar i dels quals tindreu vergonya i honta, en contant-los. ¿No teniu, doncs, gens de vergonya de contar-los? ¿No teniu, doncs, gens d'honta de parlar-ne tan solament, lloant-vos d'allò de què nosaltres, segons raó, deuríem tenir la lloança? Per tant penseu altra raó i tindreu tal resposta que us faré callar. —

Frare Anselm diu a l'ase. — Senyor Ase, també devem nosaltres ésser els vostres senyors, per tal com tenim reis, prínceps, ducs, marquesos, comtes, barons, senyors, prelats, doctors, filòsofs, presidents, consellers, advocats, procuradors, secretaris, notaris, rimadors, xantres i llauradors. I totes aquestes coses pertanyen a senyors, i no a vassalls, tal com vosaltres, animals, sou. —

L'ase respon a frare Anselm. — Frare Anselm, un benifet no costa res; vós descobriu sempre tots els vostres mals, volentvos falsament lloar. Car nosaltres, animals,

així mateix tenim reis, senyors, oficials, xantres i bons garladors, com teniu vosaltres. Que així sigui, esguardeu les abelles com elles són totes sota l'obediència de llur rei, així com abans us he dit; i trobareu que Déu les ha totes creades amb un agulló per a la defensa de llurs cossos, i ha creat llur rei sense agulló per donar a entendre que els reis i senyors deuen ésser misericordiosos i benignes, sense agulló de crueltat i malvestat.

El rei nostre senyor, que primer el devem nomenar, és rei de tots els nostres animals per son gran poder, noblesa i magnanimitat de coratge. Es generós i liberal, sense avarícia. I això és clar i notori a tot el món. I quan ell pren alguna vianda, en menja ben poc, i la resta la mengen sos servidors i cortesans, els quals segueixen la seva noble cort. Quant a la seva valentia no en cal parlar; car ell tot sol donarà assalt a mil de vosaltres, fills d'Adam, i vostre rei i tot, que ni tan sols girarà la cara. I quan vosaltres mateixos voleu lloar qualque fill d'Adam, dieu comunament: "És valent com un lleó!".

Els ocells tenen, també, per llur rei l'àliga; les formigues i les llagostes tenen llur rei, com us he dit més amunt. D'escrivans

i notaris no ens en cal pas; altrament nosaltres en tindríem tan bé com vosaltres. Car tals gents no serveixen sinó per escriure els processos, plets i qüestions que diàriament són entre vosaltres pels robatoris i rapinyes que us feu els uns als altres, negant la veritat i sostenint la mentida; i nosaltres no fem res de tot això. Nosaltres també tenim molt bons arquitectes, així com les orenetes, vespes i molts d'altres, per edificar llurs nius, cases i habitacions. De doctors, filòsofs, rimadors i bons garladors, en tenim forces; mes per tal com vosaltres no enteneu llurs llenguatges, us en burleu així com fa el cristià del moro, i el moro del cristià, i de son parlar; i això ve per tal com l'un no entén l'altre. De semblant manera sou vosaltres. Car, per tal com vosaltres no enteneu el parlar o llenguatge dels animals, us penseu que no hi ha cap ciència en ells. I us vull donar entenent que totes les cançons que canten els ocells, així com papagais, rossinyols, passarells, caderneres, aloses i verdums, són totes fetes en rima i ben retòricament dictades. Talment, que si vosaltres les enteníeu, elles us semblarien molt més subtils i més ben ordenades que no són les vostres. Nosaltres tenim també bons xan-

tres i músics, com els ocells damunt dits; dels quals vosaltres mateixos dieu, quan voleu lloar algun xantre dels fills d'Adam: "Canta tan dolçament, que sembla un rossinyol!" —

Jo us vull bé dir i declarar, frare Anselm, que els nostres reis són millors per a governar llurs súbdits que els vostres, i són més misericordiosos a aquells qui els són sotmesos que els vostres. Car els vostres reis no amen llurs súbdits sinó pel profit que en treuen, així com delmes, tributs, talles, imposicions, gabeles i vitualles, i molts d'altres profits i utilitats que ells en reben, i per tal que per ells es defensin de llurs enemics. I això és un signe de cobejança i misèria; car la raó vol que el rei o senyor sigui clement, piadós i misericordiós, just, fent justícia sempre; en un mot: retre a cadascú ço que és seu, no deguisant la justícia per avarícia ni per favor, ni per temor, guardant i complint sempre ço que Déu vol i comana, qui és el ver Rei de reis i Senyor de senyors, així com fan els reis dels animals, segons que suara us explicaré.

El molt alt príncep i rei dels animals és el lleó. I sapigueu que als aplecs, bregues, guerres i batalles ell és sempre el primer i es posa

ovint en perill de mort per ses gents, i això
er la pietat que en té; i allò que és d'ells,
ls ho dóna sense que en vulgui haver pres
es, ni per llur propi grat ni per força. Tam-
é us vull dir dels reis de les formigues i
e les llagostes, com són piadosos i miseri-
ordiosos en llurs fets i governaments, sen-
e que mai no prenguin cap dret sobre llurs
ents. I, també, com els reis de les grues,
er la gran pietat i compassió que tenen de
urs súbdits, fan ells mateixos la guaita de
it, mentre que llurs gents dormen. Per sem-
lant manera fan tots els altres reis dels
nimals, per ço com tenen pietat de llurs
assalls, i no usurpen jamai cap dret ni tri-
ut i no demanen jamai res a ningú. Quant
ls servidors i oficials dels vostres reis tras-
assats, llavors que els vostres novells reis
ntren en novella senyoria, ells fan mal ser-
ei a aquells que servien llurs pares, i els
ecompensen malament de llurs bons ser-
eis fent altres novells servidors; i ben so-
int, per tal que la senyoria sia tota d'ells,
naten els llurs germans, oncles i parents, o
ls empresonen, o foragiten perpetualment. I
ement perdre la senyoria temporal, deixen
nar i perdre l'espiritual Mes, entre nosal-
res, animals, no fem res de tot això quan

s'esdevé que un altre entra en novella senyoria. Per tant, cerqueu altra raó, per a provar que la vostra falsa opinió és veritable, i tindreu resposta. —

Frare Anselm diu a l'ase. — Senyor Ase, l'altra raó que nosaltres som de major noblesa i dignitat que vosaltres i, per raó, devem ésser els vostres senyors i vosaltres els nostres vassalls, és per tal com nosaltres som fets tots a una semblança, que és semblant a la Unitat de Déu, el qual és u tan solament; i vosaltres sóu fets a infinides semblances i figures. Així, Déu ha composat en nosaltres tres coses dignes de gran admiració. La primera és que, de cent mil homes o dones no en trobareu cinc o sis que s'assemblin de cara, per bé que tot el que és a la cara de l'un sia a la cara de l'altre; car tots tenen front, celles, parpelles, ulls, nas, llavis, barbes, i amb tot això no s'assemblen els uns als altres. Quant és de la segona, tots ells tenen llengua, amb la qual parlen i canten, i no veureu mai que el parlar i el cant de l'un s'assembli al parlar i al cant de l'altre. Mes, si algun d'ells té un amic, conegut, privat o familiar, el qual sigui en lloc que no el pugui veure i el sent parlar o can-

tar, coneixerà qui serà i l'anomenarà per son nom sense que mai no hi falli. La terça és, que les lletres amb les quals ells escriuen són vint i tres en nombre, i cada lletra té la seva figura o semblança. I si hi ha cent mil escrivents i que tots escriguin una mateixa cançó, per bé que emprin tots una tinta i una mateixa ploma, encara, amb tot això, jamai l'escriptura no s'assembla, ans cada escriptura serà coneguda com de la mà d'aquell que l'haurà escrita.

I això és una gran gràcia que Déu ens ha fet. Car si tots els homes o les dones s'assemblessin, molts mals i inconvenients se'n seguirien. Car el pare podria tenir afer amb sa filla pensant que fos sa muller, o tenir afer amb la muller de son fill pensant que fos una altra dona. I així mateix farien mal les dones, rebent en la casa altres que llurs marits, i això per tal com la semblança seria tot una; l'un entraria en casa de l'altre i li robaria tot ço que trobaria en la casa. I per aquesta manera tot el món seria destruït i desfet. Així mateix, hom no sabria qui és el papa ni qui és el rei; puix cadascú, vestint vestidures reials o papals podria dir-se un rei o un papa, que el poble no hi podria contradir o contrastar; i això per la semblança, que

seria tot una. Encara, el jueu no seria conegut del cristià, ni el moro del jueu, i podrien tenir afer amb les cristianes. I infinits altres mals se'n seguirien, si tots els homes s'assemblessin. Talment, que no hi ha mal que no se'n seguís, i tot el món seria perdut.

Semblants mals i inconvenients se'n seguirien si tots els homes s'assemblessin en el parlar; car, de nit, hom podria trucar a la porta d'algú qui seria absent, dient: "Obriu, madona!". I llavors la dona, per la semblança de la veu de son marit, li obriria. I infinits altres mals i errors se'n seguirien, que si els volia exposar tots seria cosa massa llarga. Així mateix, de l'escriptura. Si totes les lletres s'assemblessin, un simple home podria escriure en la persona d'un rei una lletra adreçada a un governador o castlà, el qual tindria algun castell per aquell rei, manant-li: "Sota pena d'incórrer en nostra ira i indignació", que "immediatament, la nostra lletra reial vista, donis i assignis el castell que tens per nós en guarda al portador de la dita lletra", i venir "desseguida davant la nostra reial presència". Encara, escrivint en la persona del papa: "que, la present vista, Tal sia posat en possessió de tal bisbat o dignitat". Ultra això, hom podria es-

criure en la persona d'un mercader a algun agent seu que es trobés a Alexandria o en altre lloc qualsevol: "que, la present vista, i sense cap dilació, donis i paguis tants de ducats a Tal, els quals són per la valor que tinc ací rebuda d'ell". De les quals coses s'esdevindria un gran mal, i per a destruir el món en un any.

Mes vosaltres, animals, no teniu res de tot això ni d'aquestes meravelles, ans us assembleu tots. És a dir, tots els lleons s'assemblen, tots els bous s'assemblen, tots els moltons s'assemblen. I per això, entre vosaltres, el fill té afer amb sa mare, el germà amb sa germana, pensant que sia sa femella; per tal com tots s'assemblen en la faç i en tots els altres membres. I per tal com us assembleu en la veu o crit, quan el fill de la vaca crida, tot seguit la mare se li acosta pensant que sia son mascle, i el fill té afer amb ella pensant que sia sa femella. I tot això s'esdevé per tal com s'assemblen pel crit i per la veu. Tal és la faisó dels cavalls i eugues, lleons i lleones. I d'aquesta guisa es comporten els animals petits, així com gossos, gats, rates. Apareix, doncs, prou clarament que nosaltres som de major noblesa i dignitat que vosaltres.

L'ase respon a frare Anselm. — Frare Anselm, em sembla clarament que vós sou fora de memòria, car, per la vostra presumpció, les vostres paraules són follies i fantasies, i no enteneu la qüestió. Car si vosaltres no sou tots d'una mateixa semblança, així sou tots de diverses i quasi infinites voluntats i llenguatges; i sou dividits en una cosa en la qual, si fóssiu savis o hi hagués en vosaltres alguna discreció, deuríeu ésser tots d'un acord, és a dir, en la llei de Déu i en la fe de Jesucrist, son Fill, en la qual deveu ésser salvats. Car hi ha entre vosaltres malvats jueus, cristians, turcs, sarraïns, tàrtars salvatges, i altres infinits els quals no tenen ni entenen cap llei; emperò cadascun d'ells diu i creu que té i segueix la veritat, i tots els altres tenen i segueixen la mentida i la falsedat, i d'això jura i fa juramènt, i creu fermament que és així. Altres d'entre vosaltres deixen Déu tot poderós i adoren el sol; els altres la lluna; els altres les imatges i els ídols d'or, d'argent i de pedres, les quals ni valen ni poden valer res, ni per a ells mateixos ni per als altres.

Nosaltres, amb les nostres diverses semblances, tots d'un acord i d'una pensa creiem

i adorem un sol Déu, el qual ens ha fets. I Ell, veient la nostra bona i pura intenció. ens dóna de beure i de menjar sense pena, sense treball de llaurar, de sembrar, d'obrir pous. I a vosaltres, amb tal i tan bella semblança com vós dieu tenir, per tal com no feu ço que Ell vol i comana, no us dóna de menjar ni de beure sinó amb gran treball i suor de la vostra cara. Doncs, frare Anselm, ¿què us sembla major noblesa i dignitat: menjar i beure amb alegria i repòs, o menjar i beure amb treball i tristesa? I quant al que dieu de les nostres semblances i de les nostres veus, per raó de les quals dieu que tenim afer amb les nostres mares i amb les nostres germanes, vós no sabeu què us dieu; car nosaltres no fem pas semblants coses per manca de coneixença, ans les fem perquè ens és lícit i Déu no ens ho ha pas vedat. I us ho vull explicar, si ho podeu entendre.

Frare Anselm, així com vós podeu veure per clara i manifesta experiència, cada dia s'esdevé que naixeran en una nit cent o dos cents animals, vedells o cabrits; i l'endemà llurs mares van a la pastura i llurs infants romanen a casa; i a hora de vespres, a la tornada de la pastura, per bé que totes s'assemblin en llurs cares i en llurs

veus, emperò cadascun dels infants va tot dret a sa mare, sense que li sigui precís que ningú l'hi mostri; i no s'erraran pas, de manera que cap, d'entre ells, no s'adreçarà a altra sinó a sa mare pròpia. Podeu, doncs, prou clarament veure, que tenir afer amb les nostres mares i germanes no és pas manca de coneixença que nosaltres tinguem, mes Déu ens l'ha donada millor i més perfecta que a vosaltres. Car vosaltres, per bé que no us assembleu en res, ans cadascú té la seva semblança i veu en tot diferent de l'altre (que és cosa més fàcil de conèixer), emperò quan neixeu, jo no dic pas l'endemà, sinó que esteu encara cinc o sis mesos que diàriament veieu els vostres pares i mares, i amb tot això no els coneixeu i no sabríeu fer distinció o diferència d'ells amb altres persones estranyes. I anomeneu tots els homes que veieu, "papa", i totes les dones, "mama", pensant que tots els homes són els vostres pares i totes les dones les vostres mares. Doncs, bon home de Déu, quan voldreu parlar, penseu-hi bé primerament, i no us errareu. I si teniu altres raons per a provar vostra falsa opinió, manifesteu-les, i tindreu resposta.

Frare Anselm diu a l'ase. — Reverendíssim ase, la raó per a provar que nosaltres som de més gran noblesa i dignitat que vosaltres, animals, i que per justa raó nosaltres devem ésser els vostres senyors, és que us venem i comprem, us donem de menjar i de beure, i us guardem de calor i de fred, dels lleons i dels llops, i us fem medicines quan esteu malalts. Tot això ho fem per la pietat i misericòrdia que tenim de vosaltres. I ningú comunament exerceix tals obres de pietat, sinó els senyors a llurs súbdits i esclaus. —

L'ase respon a frare Anselm. — Frare Anselm, vostra raó és de poca vàlua, car si per comprar-nos i vendre'ns devem ésser els vostres súbdits i esclaus, i vosaltres els nostres senyors, doncs, per semblant raó ho deurien ésser els cristians i els moros; mes això no és sinó força i usurpació, i on la força regna no hi ha dret ni raó. I quant a: que dieu, que vosaltres ens doneu de menjar i de beure i ens guardeu de fred, de calor i de tot mal, no ho feu sinó per al bé de vosaltres mateixos; car el nostre bé és el vostre profit, i el nostre mal és el vostre dany. I no ho feu pas per pietat ni compassió que tingueu de nosaltres, sinó per temor que te-

niu que no morim; car per la nostra mort vosaltres perdeu els diners amb què ens haveu comprat. I sense nosaltres no beuríeu gens de llet; ni menjaríeu gens de formatge, mantega ni mató; ni tindríeu gens de llanes per a fer draps, ni pells d'anyells per a fer folradures, ans moriríeu de fred. I aniríeu a peu, i portaríeu les càrregues al vostre coll, com a bastaixos, sense la nostra ajuda. I de ço que dieu que teniu pietat de nosaltres, vosaltres preneu els anyells, vedells i cabrits i els tanqueu, separant-los de llurs mares; i els deixeu morir de set, per tal de beure llur llet, la qual Déu ha ordenat per a llur aliment; i en feu formatge, per bé que tingueu prou bona aigua i moltes i diverses menes de vins que podeu beure. ¿Haveu vist mai, frare Anselm, que alguns d'entre nosaltres, animals, beguin llet després que són deslletats, i que mamin més? En canvi la vostra glotonia i golafreria és tan gran que hom no la pot dir ni contar. Sou vells i mengeu llet. I encara, el que és pitjor, preneu els vedells, cabrits i anyells i els mateu, i després els escorxeu i els especegeu; fregiu llurs freixures i feu bollir llur carn dins l'olla, i la rostiu en presència de llurs pares i mares, amb els quals feu el ma-

teix rostint-los en presència de llurs fills. I ells callen, i amb gran paciència sofreixen totes aquestes penes i crueltats. ¿On és, doncs, la pietat i la misericòrdia que vós dieu tenir dels animals? Com més parleu més erreu i feu gran deshonor a vós mateix; car les gents us tenen per home savi i entès, però oint les vostres paraules us tenen per foll i ignorant. Per tant, si teniu altra raó, digueu-la i tindreu resposta suficient; i pot ésser tal que us farà callar i us farà tornar mut. —

Frare Anselm diu a l'ase. — Senyor Ase, l'altra raó i prova que nosaltres, fills d'Adam, som de major dignitat i noblesa que vosaltres, animals, és que nosaltres som molt enginyosos per a bastir cases, torres i palaus per habitar, fent-les de moltes maneres i faisons, rodones, quadrades, i de moltes altres formes i talles; i això per la gran subtilitat i prudència del nostre enteniment. I vosaltres esteu privats de tot això. I qui fa fer tot això és digne d'ésser senyor; i al contrari, qui no fa tals i semblants coses, justícia i raó volen que sigui subjugat i vassall. —

L'ase respon a frare Anselm. — Frare

Anselm, com més parleu, més falliu, pel que em sembla, i pensant tenir prou de saber, en sou del tot allunyat. Car si hi havia en vós alguna raó o discreció, veuríeu aparentment que tota la lloança que vós us doneu de la mestria, féu gran follia de dir-la. I em sembla, en veritat, que sou molt rude i feble d'enteniment; i això és clar a cadascú, per la nícia lloança que us doneu, d'edificar. Car fent comparança de totes les vostres obres a les nostres, bé sembla que això sia burla.

Frare Anselm, ¿no veieu vós com les abelles en bona ordonança i sota un rei es governen, així com evidentment us he dit i explicat més amunt, i com elles fan i edifiquen gentilment llurs cases, per compàs, les unes a sis caires, i així, més o menys, segons que els és necessari; i les edifiquen d'una sola matèria, això és, de cera? I els homes mai no fan ni poden fer llurs habitacions d'una sola matèria, sinó que els cal sorra, calç, terra, aigua, pedra, fusta, ferro i ciment. I encara, després de totes aquestes matèries, els calen martells, pics, regles, serres, cunyes, esquadres, llimes, cordills i altres mesures i enginys, sense els quals no les podrien bastir ni edificar. I les abelles no han de fer res de tot això: talment és gran

llur enginy i subtilitat! I no hi ha home al món que tan gentilment i tan compassades i mesurades les pugui fer, com elles fan d'una sola matèria. Les aranyes fan també llurs habitacions i palaus tot d'una sola matèria, és a dir; de bell fil; i les teixeixen més delicades que seda, en diverses faisons i a claravoia, llargues, quadrades, a triangles, rodones, que sembla que siguin crespells, amb moltes cordes i fils, sense que els calgui fus ni filosa, ni devanadora, ni torteres, ni cardes, ni tallador, ni teixidor. I els fills d'Adam no poden ni saben fer una cana de drap o de tela sense els dits enginys. Doncs, frare Anselm, ¿quins són més subtils en llurs obres, els fills d'Adam, o els animals? Cert, si no sou fora de seny, vós coneixeu bé i clarament que els nostres animals són més subtils, de molt, que no són els homes. Ara, doncs, me'n callaré, per por de donar enuig al molt alt i poderós rei, nostre senyor. El mateix us podria dir de les orenetes, tocant l'edificació de llurs habitacions; i dels altres ocells, de com fan llurs nius sobre els llocs alts, tan netament formats que semblen bé ésser fets amb bona geometria i mesura. Així, doncs, cerqueu altra raó, i mireu bé de provar vostra falsa opinió. —

Frare Anselm respon a l'ase. — Monsenyor ase, sense rumiar-hi gens us provaré que entre nosaltres, fills d'Adam, som de major dignitat i noblesa que vosaltres, animals. I això per tal com mengem els animals de la terra, de la mar i de l'aire, és a dir, els ocells, de moltes i diverses menes. I és cosa clara i certa que el menjador és més noble que no és la cosa menjada. Per la qual cosa és manifest que nosaltres som més nobles que vosaltres.

Respon l'ase. — A boca closa, frare Anselm, no hi entra mosca. Bon home de Déu! Valdria més que tinguéssiu la boca closa que no que parléssiu follament. Doncs, per la vigor de la vostra raó, els verms serien els vostres senyors, car us mengen; també serien els lleons i els voltors els vostres senyors, i tots els altres animals i ocells i els peixos de la mar, car us mengen; i serien els vostres senyors els llops i els gossos i molts d'altres animals. I, que encara és pitjor, els polls, puces, xinxes, llémenes, nadelles i altres, serien els vostres senyors, car tots aquests mengen la vostra carn. Digueu-me, doncs, per vostra fe, si la vostra disputa,

que és sense raó que vós pugueu donar ni assignar, és suficient. —

Com una mosca demanà llicència a l'ase per parlar. — Això dit per l'ase, vet ací una mosca qui es llevà en peus, i digué a l'ase: — Molt reverent responent, per bé que no procedeixi de gran discreció, parlar sense que en sigui requesta, emperò la gran temeritat, audàcia i ambició que veig en aquest frare, no pot ésser sense que li digui algunes raons per les quals si ell té un poc o prou d'enteniment, coneixerà que els animals són de major noblesa que els fills d'Adam. Per la qual cosa us plaurà permetre que jo li pugui parlar.

— Madona mosca, sota el bon voler del rei nostre senyor, vós i tot altre animal qui sabrà donar o assignar alguna raó per la qual es pugui palesar que nosaltres som de major noblesa i dignitat que els fills d'Adam, que tot seguit la doni i profereixi. —

La mosca diu. — Frare Anselm, jo no dic pas els més honorables, nobles i grans animals, sinó encara els més petits i malaurats, són de major dignitat i noblesa que vosaltres. I primerament us diré de nosaltres,

mosques, de les quals vós no feu cap cas i no ens preeu en res. I aquesta és la prova.

El principal i major senyor de vosaltres, fills d'Adam, és el papa, l'emperador i el rei. I quan les grans festes vénen, ells es vesteixen i abillen de riques vestidures de seda, com porpra i vellut, i es perfumen de moltes bones olors, com ambre gris, civeta, almesc i altres. I llavors, quant d'orgull! Els sembla que al món no hi hagi honor ni noblesa major que la llur. I quan ells tenen tanta de glòria, nosaltres, mosques, sortint de la immundícia, i amb les mans immundes i sollades i els peus enfemtats, ens posem en la barba del vostre papa, emperador o rei, i ens hi torquem i eixuguem els nostres peus i les nostres mans enfemtades. I després, si ens ve en voluntat de pixar o fer de cos, ho fem en llurs barbes i vestidures. I llavors, sentint el papa, emperador o rei, l'olor de la nostra femta que hem posat en llurs barbes, diuen a llurs servidors, qui són a l'entorn d'ells: "Sentiu aquesta pudor que jo sent?" I responen que no. I no sap, el pobre, que nosaltres li hem enfemtat la barba. Doncs, frare Anselm, ¿qui us sembla que sigui de major dignitat i noblesa: nosaltres, que enfemtem i pixem en les vostres barbes, i dels papes,

reis i emperadors, i ens torquem les mans i els peus enfemtats en llurs barbes i en les vostres, o els fills d'Adam? Cert, sabeu i coneixeu bé que nosaltres, mosques, qui som dels més malaurats animals qui hi ha al món, som de major noblesa i dignitat que vós no sou entre vosaltres. ¡Com, doncs, encara més, deuen ésser els més nobles i grans animals, de major noblesa i excellència que vosaltres! Cert, qui dubta en això és poc savi. —

Després que la mosca hagué parlat, es llevà en peus un petit mosquit, el qual digué al frare:

El mosquit diu al frare. — Frare Anselm: "la llengua no té os, i si parla ben gros". Així us esdevé. Car parlant i dient moltes folles i temeràries paraules contra els nobles animals no us penseu que digueu res. Mes això els és un tan gran desplaer, que primer voldrien tenir tots els ossos i membres tallats, que oir les vostres paraules, les quals, cert, porten la bandera de poc saber.

Bon home de Déu! Si nosaltres, que som dels més petits animals que hi hagi al món, vencem i supeditem els vostres papes, reis, emperadors i altres grans senyors, ¡com, en-

cara més, ho farien els altres grans i nobles animals! Car nosaltres entrem en llurs cambres a despit d'ells i contra llur voluntat, cridant quan ells volen reposar, no deixant-los dormir, mossegant-los i bevent llur sang fins que en siguem sadolls. I els fem tant de despit, picant-los i mossegant-los, que moltes vegades, pel gran desplaer que ells es donen de nosaltres, es donen ells mateixos bufets, creient-se que ens maten; i llavors, volant, ens escapem. I després hi tornem tantes vegades com ens plau i fins que siguem plens i sadolls de llur sang, que ni tan sols es poden defensar de nosaltres. Doncs, bon home de Déu, calleu i consentiu al vostre molt reverent responent. Car, segons la vostra raó damunt dita, que el menjador és de més noble i de més excellent dignitat que la cosa menjada, apareix prou clarament que nosaltres som més nobles i més dignes que vosaltres; car nosaltres mengem i bevem la vostra sang. Per la qual cosa apareix clarament i manifesta que la vostra opinió i fantasia és falsa i no pas vera. —

La xinxa diu a frare Anselm. — Frare Anselm—digué la xinxa,—nosaltres també, a despit de vosaltres, estem i habitem en les

vostres cases, palaus i cambres, dins els jaços, llits, bànoves, matalassos, cobertors, coixins i llançols, i mengem la vostra carn, i bevem la vostra sang, i posem en les vostres barbes i robes una femta més pudent que la vostra, que ni sisquera no us podeu defensar de nosaltres. Així podeu conèixer i veure clarament en quina estima us tenim, i com us preem; car si nosaltres us preàvem ni poc ni prou, no ens embrutaríem gens sobre les barbes. ¿On és, doncs, aquesta vostra noblesa, de la qual feu tan gran menció? Em sembla, i a vosaltres mateixos deu semblar, si voleu dir veritat, que nosaltres, animals, som de major noblesa que vosaltres, fills d'Adam. —

Després que la xinxa, callant, s'hagué assegut, un poll es llevà en peus, molt gros i gras, dient:

El poll diu a frare Anselm. — Frare Anselm, nosaltres mengem la vostra carn i bevem la vostra sang i de les vostres mullers i infants, i dormim en els vostres abillaments, llits, llençols, i enfemtem en vostres cabells i barbes, i les omplim de llémenes. I vosaltres no feu res de totes aquestes coses a nosaltres, animals. Resulta, doncs, ben clar, que

nosaltres som de major noblesa i dignitat que vosaltres. —

Després que el poll hagué finit les seves paraules es llevà una puça davant frare Anselm, dient:

La puça parla. — El mateix que el nostre cosí germà, el poll, us ha dit, també us dic jo: que nosaltres, a despit de vosaltres i contra vostra voluntat, dormim en els vostres llits i bevem la vostra sang. I per fer-vos més gran despit us entrem a les orelles, talment que no us deixem dormir ni reposar. I us enfemtem els llençols; vosaltres feu les bugades i els renteu perquè siguin bells i nets. ¿Quina us sembla, doncs, major noblesa: la nostra, que no voldríem haver enfemtat sinó en llençols bells i nets o en vostres camises, o la vostra, que ho feu en les privades pudents que feu i per la gran pudor us estopeu el nas, per la gran abominació que en teniu? I després, cal que vosaltres mateixos tregueu la immundícia de les dites privades; i nosaltres no rentem pas la nostra immundícia, sinó que vosaltres, com a nostres servidors i esclaus renteu amb bell lleixiu i sabó els llençols i camises on hem enfemtat i hem d'enfemtar. És, doncs, prou clar i notori que nos-

altres som de major dignitat i noblesa que vosaltres. —

La nadella diu a frare Anselm. — Després que la puça hagué parlat es llevà en peus una nadella i, parlant amb gran audàcia, digué: — Frare Anselm, el comú proverbi diu: "Si vols que digui bé de tu, no digues mal de ningú"; i així pel contrari: "Si dius mal d'algú, encara serà dit pitjor de tu". Per la qual cosa vosaltres, fills d'Adam, dieu que jo sóc poca cosa i encara valc menys; emperò, nosaltres, que som els més petits animals del món som de més gran preu i valor que vosaltres. Que així sigui és cosa clara; que nosaltres ens cobrirem dins la vostra carn, i per la gran menjança que us donem us grateu i fregueu, en guisa que moltes vegades us escorxeu i esgarrinxeu vostres carns, que no us podeu guardar ni defensar de nosaltres. És, doncs, prou notori i evident que nosaltres, animals, som de major noblesa i dignitat que vosaltres. —

El verm de les dents maixelleres diu. Després que la nadella hagué parlat es llevà un verm de les dents maixelleres, dient-me així: — Frare Anselm, vós sabeu bé quants de

treballs i molèsties us hem donat l'any passat; talment, que us hem deixat ben poques dents dins la boca. Per consegüent, tal com per experiència heu experimentat per vós mateix, sapigueu que en semblant cas fem encara pitjor, cada dia, a vostres reis, emperadors i altres grans senyors, donant-los tants d'enuigs i de dolors que no els deixem dormir ni reposar. I per la gran i extrema dolor que els causem, moltes vegades desitgen la mort. I per medicines que ells prenguin, mai no poden guarir fins que les facin arrencar. I d'aquesta manera els fem restar sense martells i sense dents en la boca; per la qual cosa perden la meitat del plaer, en menjar. Car masteguen les viandes amb gran pena i treball, i no poden menjar sinó viandes molles, que els és gran desplaer i melancolia. Per tant ells no poden defensarse de nosaltres. Apareix, doncs, manifestament que nosaltres tenim més de sobirania sobre vosaltres, que vosaltres sobre nosaltres; i per consegüent, som de major noblesa i dignitat que vosaltres. Responeu ara, si el que jo i els meus companys us havem dit és ver o fals. Car, del cert, vós no sou tan grosser ni tan rude d'enteniment que no ho conegueu. —

Frare Anselm pensa, i diu en si mateix
Després que vaig haver oït les paraules dels dits set animals vaig estar molt torbat i mig fora d'enteniment, veient clarament que llurs proves eren veres. I no tenint què oposar en contra d'aquelles, diguí en mi mateix: "Bé he estat poc perspicaç, i encara menys savi, en no haver-me dat per vençut a l'ase més aviat, que no ara que manifestament em cal donar-me i tenir per vençut de tan malastrucs, malaurats i dolents animals com són els set damunt dits. Perquè encara el dit ase és de major honor entre nosaltres, fills d'Adam, que no són els damunt dits animals. Car la veritat és que la major part dels profetes cavalcaren damunt d'ases, com el profeta Balaam; i damunt un ase era la benaurada verge Maria, fugint amb Josep i Jesucrist a Egipte per la temor d'Herodes. Encara, nostre senyor Jesucrist, fill de Déu eternal, entrà damunt d'un ase a Jerusalem. Doncs, per totes aquestes raons hauria estat millor i més honorable a mi que jo em fos donat per vençut a l'ase, que no ara que per forma i vigor de raó cal que em doni i tingui per vençut als set animals damunt dits. De la qual cosa vinc a suar d'angoixa, i de la

gran misèria que sofreixo, no podent replicar ni contradir —. Volent-me doncs donar i tenir per vençut als set petits animals damunt dits, i pensant en la resposta que devia fer, l'ase sortí amb tals paraules.

L'ase diu a frare Anselm. — Frare Anselm, em sembla i crec, a la vostra continença, que teniu sòn i que voleu dormir. Vós haveu oït les paraules dels nostres set petits animals, per bé que no hàgiu de respondre sinó a mi i a mes raons. I per tant, si us resta alguna altra raó per provar la vostra falsa opinió, digueu-la tot seguit i tindreu suficient i vera resposta. —

Frare Anselm diu aquestes paraules: Així que vaig haver sentit les paraules de l'ase, vaig ésser com un home que torna de mort a vida, i de mortal malaltia a sanitat. I em semblava que fos un àngel que Déu m'hagués enviat. I vaig dir-li així: — Senyor Ase, la raó per la qual nosaltres som de major dignitat i noblesa és que, quan morim, l'ànima no mor pas, i tenim resurrecció, i entrem al cel, on fruïm de glòria infinita. I vosaltres, animals, no teniu res d'això; car quan vostre cos mor, la vostra ànima també

mor ensems, i no teniu resurrecció ni glòria. I això és un gran grau i dignitat de senyors. Resulta, doncs, clarament que la meva opinió és vera, i no falsa. —

L'ase respon a frare Anselm. — Frare Anselm, un mal entenedor capgira les paraules al revés. Així feu vós. Car vós llegiu l'Escriptura i no l'enteneu; car, com diu el savi Cató, frare Anselm: "Llegir i no entendre no és llegir, ans és menysprear el bé". Vós sabeu bé que Salomó, qui ha estat el més savi que mai no hagi estat entre els fills d'Adam, diu en son *Eclesiàstic* (cap. III): "¿Qui és aquell que sap si les ànimes dels fills d'Adam pugen amunt i les ànimes dels juments i altres animals baixen avall?". Com si volgués dir que ningú no ho sap, sinó Aquell qui les ha creades. I us asseguro, frare Anselm, que el vostre parlar és poc savi en això. ¿Voleu vós determinar ço que Salomó posa en dubte, parlant sàviament?

I quant al que dieu, que entrareu al paradís després de la resurrecció, també anirà la més gran part de vosaltres a l'infern, al foc eternal i perdurable, on verament mai el foc no cessarà ni els vius no moriran, així com diu l'Escriptura; i desitjareu que fóssiu morts

al ventre de les vostres mares. I pocs de vosaltres aniran al cel; car així ho diu l'Evangeli (*Sant Mateu,* XX), dient que molts són cridats i pocs elegits. I David, el profeta, al salm XV, diu: "Senyor Déu, ¿qui serà aquell qui habitarà en ton tabernacle?", és a dir, al cel. Respon Déu: "Aquell qui camina sense màcula", això és, sense pecat, així com som nosaltres. Si vós teniu, doncs, alguna raó per provar que la vostra falsa opinió és vertadera, digueu-me-la i tindreu tal resposta que us faré callar. —

Frare Anselm diu a l'ase. — Senyor Ase, l'altra raó que nosaltres som de major noblesa i dignitat que vosaltres, és que nosaltres sóm fets i creats a la imatge i semblança de Déu, i vosaltres no. I això és un gran i superlatiu grau. Per la qual cosa és sant i just que nosaltres siguem vostres senyors, i que vosaltres sigueu súbdits i vassalls. —

Respon l'ase al frare. — Frare Anselm, qui molt parla sovint s'erra. Així us esdevé. ¿I us peuseu haver vençut la qüestió per la susdita raó, és a dir que vós dieu que sou fets a la imatge i semblança de Déu i nosaltres no? ¿No sabeu que vostres pecats

posen al descobert el que us dieu? Bon home de Déu! ¿Creieu, vosaltres, fills d'Adam, que Déu és fet a la vostra semblança? No, plagui a Déu! Car Déu no té cap ni ulls, ni boca, ni mans, ni peus, i, encara, no és corporal. Mes vosaltres, frare, us fonamenteu sobre aquesta autoritat que és al Gènesi, que Déu diu: "Fem l'home a nostra imatge i semblança". I sense cap dubte és ver, i no hi ha què dir, en això. Però vosaltres no ho enteneu ni sabeu com s'ha d'entendre. Emperò, per bé que jo no hagi estat als estudis a París ni a Bologna, com vós, us ho explicaré, ara mateix, molt evidentment, si vostre rude esperit ho sap o pot entendre. Obriu, doncs, al present, les orelles prenent esment a mes paraules, i veureu com s'ha d'entendre la dita autoritat.

Sapigueu, frare Anselm, que els filòsofs diuen i afirmen que l'home deu ésser anomenat un "petit món", i així l'anomenen en llurs llibres. I això per tal que, com ells diuen, es troba en l'home tot allò qui és al gran món, és a dir, al cel i en la terra. Car, així com al cel hi ha dotze signes, així en l'home trobareu dotze conductes. Primerament dos a les orelles, dos als ulls, dos al nas, un de la boca, dos a les mamelles, un

al melic, i dos a les parts inferiors. Així com al gran món hi ha quatre elements, això és, el foc, l'aire, l'aigua i la terra, així al petit món de l'home hi ha quatre membres: el cervell, el cor, el fetge i el pulmó. I així com pels dits elements és regit i governat tot el gran món, així pels dits quatre membres és regit i governat tot el petit món, és a dir, el cos de l'home. I així com per les humors, vapors, fredors i humiditats que pugen amunt en l'aire, es congrien i engendren, apropant-se al moviment del cel i de les planetes, vents, trons, pluges; així pugen les vapors de les partides inferiors a les partides superiors, i fan vent, com el rotar; trons, com l'esternudar i el tussir; i pluges, així com són les llàgrimes i la saliva. I per parlar abreujadament, la carn del cos de l'home és semblant a la terra, car és creada de terra i en terra deu tornar. Els ossos són com les muntanyes, les orelles com les mines dels metalls, qui són a les concavitats i parts interiors de les muntanyes; el ventre és com la mar, els budells són com els rius, les venes com els dolls i fonts, la carn com les herbes i plantes. I les parts on no creix gens de pèl són així com la terra salada i argilosa, on no creixen mai les herbes.

Encara, la cara i la part del davant del cos de l'home és així com les partides poblades i habitades del gran món; car així com les dites parts són poblades de viles, pobles i castells, així és poblada i habitada la part del davant del cos de l'home, això és, del nas, boca, mamelles, melic; ensems, les parts inferiors, i les mans i els peus. L'esquena i la part del darrera del petit món, és a dir, del cos de l'home, és talment com les parts del gran món, que no són poblades ni habitades. Encara, la part del davant del cos de l'home és així com el llevant, i el darrera és així com el ponent. La mà dreta és com el migdia, i l'esquerra com el septentrió. L'esternudar, cridar, tussir, i el brogit i rumor que fan els budells, són com els trons, així com abans us he dit i explicat. I les llàgrimes, la saliva i l'orina són així com la pluja. El riure és com la claror del dia, el plorar com l'obscuretat de la nit. El dormir, com la mort; el vetllar, com la vida. El temps de la puerilitat, com la primavera; l'adolescència, com l'istiu; la joventut, com la tardor; la vellesa, com l'hivern. I així com el gran món és regit i governat per nostre senyor Déu, així el petit món, o sigui, el cos de l'home és regit i governat i senyorejat per l'ànima

intellectiva, que fa del dit cos el que li plau. Car al mateix punt i hora que l'ànima vol que el cos s'aturi, desseguida s'atura; i al punt que l'ànima vol que el cos es llevi, ell es lleva. I així, generalment, al punt que vol fer algun moviment el cos, així com estendre els peus i les mans ensems, o cloure-les, o tancar o obrir els ulls, o saltar o córrer, o altre moviment major o menor, tot seguit és fet i acomplit, sense que calgui o sigui precís que l'ànima faci al cos algun parlament ni li doni signe o senyal; sinó que al mateix punt i instant que l'ànima vol que alguns dels dits moviments seran fets, el voler i el fet són tot u. Per manera que no cal que l'ànima digui als ulls: "Tanqueu-vos!", o digui a les cames: "Correu!", o als altres membres: "Feu així i així!", sinó que, com ja us he dit, el voler i el fet són tot u.

Déu tot poderós, al punt i instant que Ell vol i li plau que sigui feta qualque cosa al món més gran, és a dir, al cel o en la terra, immediatament, al mateix punt i al mateix moment, és fet i acomplit, sense que li sigui necessari de dir: "Tal cosa sigui feta"; sinó que al mateix instant que Ell vol i li plau que alguna cosa sigui feta, al mateix punt i instant és feta i acomplida. Talment, que el vo-

ler i ésser fet són tot u. I així fa l'ànima intellectiva en aquest món més petit, a saber, al cos de l'home. I en aquesta manera s'entén la dita autoritat, a saber: "Fem l'home a nostra imatge i semblança!" Car Ell parla de l'ànima; a saber, que així com Déu fa tot el que li plau al món més gran, és a dir, al cel i en la terra, així i per semblant manera fa l'ànima al món més petit, és a dir, al cos de l'home. Talment, que la vostra ànima intellectiva així és feta.

Frare Anselm, perquè, pel que em sembla, no m'enteneu prou bé, tocant la dita autoritat, jo us l'explicaré en altra manera. Per la qual cosa preneu esment a mes paraules.

Segons que diuen els filòsofs i alguns doctors en medicina, l'ànima de l'home no és altra cosa sinó tres potències, a saber, memòria, seny i voluntat. I aquestes tres potències fan una ànima; i així com de Déu el Pare neix el Fill, i del Pare i del Fill igualment procedeix el Sant Esperit, així, en semblant manera, de la memòria neix l'enteniment, i de la memòria i de l'enteniment igualment procedeix la voluntat. I així com la persona del Pare no és pas la del Fill, ni la del Fill la del Sant Esperit, ni la persona del Sant Esperit la del Pare ni la del Fill, així l'acte

de la memòria no és pas en l'enteniment, ni l'acte de l'enteniment no és pas en la voluntat; sinó que, així, aquestes tres potències són una ànima intellectiva. Veieu, frare Anselm, com l'ànima intellectiva és feta a la imatge i semblança de Déu. I en aquesta manera s'entén la dita autoritat, a saber: "Fem l'home a nostre imatge i semblança!"

Encara, frare Anselm, sinó que vós sigueu tan presumptuós que no pugueu un poc pensar abans de parlar, per vostra raó mateixa, a saber, que vosaltres sou fets a la imatge i semblança de Déu, jo us vull provar que nosaltres, animals, som, per dret, de major dignitat i noblesa que vosaltres els fills d'Adam. Car vós dieu que sou fets a la imatge i semblança de Déu. I nosaltres podem dir, i aquesta és la veritat, que, no tan solament Déu, mes encara els sants, són fets a nostra imatge i semblança; i això no ho podeu impugnar ni contradir. Car entre vosaltres, fills d'Adam, pinteu Déu tot poderós a la semblança d'un anyell, i pinteu els evangelistes, qui són els sants principals que vosaltres teniu, a la semblança dels nostres animals. Car vosaltres pinteu sant Lluc a la semblança d'un bou o brau, i sant Joan a la semblança d'una àliga, i sant Marc a la sem-

blança de la sola victòria. I canteu a Pasqua una prosa que diu que Jesucrist s'és llevat amb gran potència, i d'anyell que era s'és fet lleó per victòria solemnial. Doncs, frare Anselm, ¿quina us sembla major noblesa i dignitat, la vostra, qui sou fets a la imatge i semblança de Déu, o la nostra, que tenim Déu i els sants semblants a nosaltres? Així, doncs (com vosaltres mateixos canteu a Pasqua i pinteu per totes les esglésies), cert, si vós no sou fora de seny, coneixeu clarament que nosaltres som de major dignitat i noblesa que no sóu vosaltres. Per consegüent, cerqueu altra raó per a provar que la vostra falsa opinió és vertadera. —

Frare Anselm respon. — Reverendíssim Ase, l'altra raó per la qual nosaltres som de major dignitat i noblesa que vosaltres, és que nosaltres tenim ordres, religions i convents de cordellers, framenors, jacobites, frares predicadors, agustinians, carmelitans, i molts d'altres que serien llargs de recomptar; en els quals hi ha molts sants homes menant santa i honesta vida, i els quals, per servir a Déu, han deixat i abandonat tots els plaers mundanals, vivint castament; i mai no prenen mullers; i esquiven els pecats,

principalment els set pecats mortals. I vosaltres no teniu res d'això, que és un grau de gran dignitat, noblesa i santedat. Per la qual cosa és provat clarament que nosaltres, fills d'Adam, som de major dignitat i noblesa que vosaltres, animals. —

L'ase respon a frare Anselm, i li parla dels convents, ordres, religions i monestirs. — Frare Anselm, vós voleu a cada moment, de més en més, que jo us canti la vostra lliçó. Bon home de Déu! Em constrenyeu a dir el que no voldria. Mes teniu-ho secret, car és a vostra gran vergonya i vituperi, i per tant, no sapigueu grat a ma resposta, car jo us podria un poc carregar el bast, dient sempre la veritat.

Frare Anselm, així com vós sabeu, que des de la mort de sant Francesc, de sant Lluís de Marsella i de sant Antoni de Pàdua, que foren framenors, mai no s'és trobat en l'ordre un frare qui hagi estat sant, així mateix des de la mort de sant Domènec, de sant Tomàs d'Aquino i de sant Pere Màrtir, que foren frares predicadors, no s'és mai trobat en la dita ordre un frare qui hagi estat sant. I per no prolongar mon sermó i parlament, no cal parlar més de totes les

altres ordres, ni de preveres i seculars, ni de llurs obres poc justes i encara menys bones. I no trobo al món cap diferència d'ells als homes mundans; sinó que els homes mundans només prenen una dona per muller, escrivint-li i prometent-li el contracte de maridatge i donant-li l'anell, i els monjos en prenen tantes com en volen sense posar per escrit cap contracte ni donar anells. I tals són els monjos especialment, i la major part de les monges i dones de religió. I d'altra part són dones maridades, vídues i donzelles, i sota l'hàbit de devoció sovint donen escac per roc a aquells qui tenen el bec groc. I en aquesta manera fan sovint bona bugada sense lleixiu, així com féu un frare predicador a una bona dona confessant-se amb ell. Mes per fer-ho curt em callaré de llur fet, com fou ni com no. —

El rei dels animals parla. Llavors que l'ase volia prosseguir sa resposta, el rei dels animals li digué: — Bell responent, plaurà a la nostra senyoria saber el fet del frare predicador, i com fou amb la bona dona. I no us hagueu cura si frare Anselm no us en sap grat; car el proverbi diu que "qui diu mal, el vol oir", i per tal com ell ha dit mal de

nosaltres, la raó vol que semblant li sigui fet. —

L'ase comença a descobrir les malvades obres i fets dels religiosos. Tot seguit que l'ase hagué oït parlar el rei, girant-se vers mi digué així: — Sapigueu, frare Anselm, que hi ha a Catalunya una ciutat, anomenada Tarragona, i antigament es deia Secondina, car en grandesa era considerada segona després la ciutat de Roma. I això apareix encara avui dia ésser veritable, pels grans, antics i sumptuosos edificis que existeixen per tota la contrada de la dita ciutat. I trobareu, frare Anselm, que fora de la dita ciutat hi ha un convent de frares predicadors, en el qual convent hi havia un religiós anomenat frare Joan Juliot. I aquest frare era un bell gallard de sa persona, molt ben fet i proporcionat de tots els seus membres, i de gran eloqüència; de la qual cosa tot el poble de Tarragona li volia gran bé i el tenien en gran estima i reputació. Talment, que els principals de la dita ciutat es confessaven amb ell, ensems que llurs mullers i infants. En la dita ciutat hi havia un home de bé nomenat Joan Destellers, el qual tenia per muller una bona dona anomenada madona Tecla. I el dit Joan

era molt espiritual i devot, i la muller així mateix. I era una de les belles dones de tota la ciutat; talment, que semblava, per sa bellesa, que fos un àngel de l'alta jerarquia.

Vinguda la quaresma, frare Anselm, i veient madona Tecla que les seves veïnes anaven diàriament a confessar, digué a son marit: "Senyor, ja són passats deu dies de quaresma i no m'he confessat encara. Per la qual cosa, si us plaïa, hi voldria bé anar". D'aquesta cosa el marit en tingué un gran plaer, veient sa bona intenció, i responent li digué: "Dona, estic molt content que us aneu a confessar. Emperò, per tal com sou jove i innocent i mai no us confessàreu, i per tal com no sabeu la manera de confessar-vos vull que aneu a confessar amb frare Joan Juliot, de l'ordre dels frares predicadors, car és mon confessor i és home de bé i ben savi en son predicar; i en confessar fa meravelles, i sap molt bé demanar els pecats, i examinar-los bé. I per tal com no el coneixeu, vós el demanareu i hom us el mostrarà; i li direu que jo us he enviada a ell, per tal que ell us confessi".

Tot seguit que madona Tecla hagué sentit les paraules del seu marit, prengué el seu mantell i se n'anà dret al convent dels frares

predicadors. I per bé que la dita dona passés a totes les altres en beutat, era emperò força ensopida i ruda d'enteniment, i de bona fe, creient que tot el que hom li deia fos veritat. Tan bon punt fou arribada al dit convent, demanà per frare Joan Juliot, el qual desseguida li fou mostrat. Llavors madona Tecla, besant-li les mans, digué: "Monsenyor frare Juliot, mon marit m'ha enviada a vós, per tal que em mostreu com m'he de confessar". Veient frare Juliot la beutat de la dona, i coneixent en el seu parlar que era llorda d'enteniment, fou molt alegre i es digué a si mateix: "Cert, jo us mostraré tan bé a confessar-vos que d'ací avant no caldrà que un altre us ho mostri!". I llavors ell la féu entrar en un recó i setial de l'església, on ell havia acostumat de confessar. I era, el dit recó i setial, molt secret i obscur; talment, que aquells qui eren dins el dit setial no veien gens aquells qui eren defora, i aquells de fora no veien gens aquells qui eren al dit setial, per la gran fosc or d'aquell.

Tot seguit li demanà frare Juliot si ella havia amat a algú. I ella respongué: "Monsenyor, jo no dubto pas que per ma gran bellesa molts s'hagin enamorat de mi; mes

que jo m'hagi enamorat de ningú, jo no ho he fet mai. Car mon marit em diu que la dona qui ama altre home que son marit, les velles bruixes vénen, la nit, i la prenen, i la fiquen en un sac i la tiren dins el mar. I per aquesta raó jo no he estat mai enamorada, ni he volgut bé ni he dut amor sinó a mon marit, per por d'entrar al sac". Així que frare Juliot veié que la tendror era tan lleugera de pes, tingué un singular plaer, i digué en si mateix: "Sens falla, jo us ficaré el dia d'avui en tal sac que d'ací endavant no tindreu por del sac de les velles". I llavors li demanà: "Ma filla, ¿quant fa que sou amb el vostre marit?". I ella respongué: "Monsenyor, avui fa sis mesos". "¿Quantes vegades ha tingut afer vostre marit amb vós?". I ella respongué: "En veritat, monsenyor, jo no us ho podria mai dir. Tantes vegades m'ho fa, de nit i de dia, que no n'he sabut tenir compte". Així que frare Juliot hagué conegut en aquesta resposta, que la dona era un poc dolça de sal, digué en son cor: "Cert, vós no eixireu d'ací fins a tant que hàgiu fet la raó". I llavors, mostrant-se molt torbat li digué: "¿Quina cristiana sou vós, que no teniu compte de les vegades que vostre marit us ho ha fet, per bé que per

dret n'hàgiu de donar el delme al confessor a qui us confesseu? ¿Com podria, doncs, prendre el delme de vós, si no sé quantes vegades el vostre marit ha tingut afer amb vós? Cert, vós mereixeríeu gran pena i penitència!". Quan madona Tecla hagué oït les paraules de frare Juliot, ella digué plorant: "Monsenyor, us prec per l'amor de Déu que em vulgueu perdonar. Car jo, trista de mi, he caigut ignorantment en aquest tan gran pecat; i jo us prometo en veritat que d'ara endavant jo hi prendré bé esment, i comptaré quantes vegades mon marit m'ho farà; i les marcaré en els meus rosaris per tal que no les oblidi. I cada vegada que m'ho farà, jo hi faré un nus. I per tal, monsenyor, com mon marit sap que jo no sé res de tals coses, m'ha enviada a vós, per tal que m'ho mostreu!" Així que frare Juliot oí les paraules de la jove dona, tingué gran goig, car conegué clarament que ella era de simple voluntat. I per aconhortar-la, li digué: "Filla meva, de Déu i de mi us sia perdonat. I no ploreu més, ni no us doneu desplaer. Car jo us donaré bon ordre a tot, i faré el compte ara; i si hi ha algun poc més o menys, això no hi farà res. Ma filla, segons vostre dir, avui fa sis mesos que vós heu estat esposada.

I per l'amor de vostre marit i de vós, només comptaré trenta dies per cada mes, per bé que alguns tenen trenta un dies. I, segons que vós dieu, ell us ho ha fet tantes de vegades, de nit i de dia, que no n'heu sabut tenir el compte. Vet, emperò, que per l'amor de vós jo no comptaré sinó a raó d'una vegada, tant de la nit com del dia, que seran sis vegades trenta, que és, tot plegat, cent vuitanta vegades. I el delme, ma filla, és, de deu, una. Per tant me'n pertanyerien divuit vegades. I més d'altres divuit us n'he deixat, i més encara, per l'amor de vostre marit, que us ha adreçada a mi". Aleshores madona Tecla, besant-li els peus, li digué: "Monsenyor, cent mil voltes us regracio de vostra cortesia, per la qual, sense cap coneixença precedent, m'haveu fet tanta de gràcia. I per tant, monsenyor, en nom de Déu penseu de prendre del vostre delme tota aquella part que us plaurà".

Veient això, el dit frare, l'estengué tota per terra i en prengué el delme de vint vegades. I havent pres el dit delme, digué a la dona: "Ma filla, veieu que ara soc pagat de vint vegades, i no em vull, al present, pagar de més; car vós no ho podríeu sostenir, per tal com sou feble a causa del dejuni. Mes.

si a Déu plau, jo us aniré a visitar a casa, i xar és en vós. Car jo no soc pas tan ximple prendré cada dia la resta del delme". "Monsenyor", digué la dona, "el prendre i el deique no pugui pagar bé el vostre delme. I per dir-vos veritat, jo no voldria res deure de resta, si possible era. Per tant, jo us prego que, el més aviat que podreu, prengueu de mi la resta del delme". I després que frare Juliot li hagué demanat on vivia, la va absoldre de tots sos pecats, dient-li el que segueix:

"Veieu, ma filla! Ara, per aquesta confessió, sou absolta dels vostres pecats, i sou tan pura i neta com el dia que nasquéreu del ventre de la vostra mare; amb el càrrec i condició, emperò, que tingueu secret tot ço que ha estat entre vós i jo, en confessió. I us faig saber que a qui revela o descobreix el jurament de la santa confessió, la llengua li és tallada, i, després de sa mort, va a cent mil diables i no veu més la faç de Déu". Respongué madona Tecla, i digué: "Monsenyor, ¡no plagui a Déu que jo digui res de la santa confessió! Emperò, mossenyor, jo us suplico, no oblideu de venir en ma casa per prendre la resta del delme". I dit això,

li besà les mans, i prengué comiat de frare Juliot, i se'n tornà a casa seva.

Arribada que fou a casa, trobà son marit que l'esperava per dinar, i li digué: "Dona, bé us sigui de la confessió! ¿Què us sembla" digué ell, "de frare Juliot i de sa manera de confessar?". "Cert", digué ella, "és un home perfet, i molt bon confessor, i home que sap demanar i examinar molt bé els pecats. I quant a mi", digué ella, "senyor, mai més no em voldria confessar amb altre sinó amb ell. Tant hi he trobat plaer!". "Per això" digué el marit, "us he tramès a ell. Car jo sé que és home molt prudent i discret per examinar els pecats". I dit això, dinaren amb gran solaç i goig.

Després de pocs dies, frare Juliot vingué a visitar madona Tecla, i en prengué una part del delme. I així, dia per altre, féu tantes de visites que fou molt ben acomplit de pagar del dit delme.

¡Vet aquí — digué l'ase a frare Anselm — la santedat qui és avui en vostres religiosos que abans heu nomenat... ¡Bon home de Déu! Vós faríeu bé de callar i tenir-vos per vençut; i si vós no ho voleu fer, teniu per segur que jo parlaré i us faré tal resposta que en tindreu poc de plaer. I us faig saber,

per tal que no estigueu enganyat, que jo sé tant d'afers dels religiosos, que us semblarà que jo hagi estat conventual o religiós en cadascuna de les dites ordres. —

Frare Anselm respon sobre la malvada confessió de frare Juliot. — Monsenyor Ase, la malvestat feta pel dit frare Juliot no fa res a perjudici dels altres religiosos, ni de llurs santedats, així com el pecat de Judes, qui vené nostre salvador Jesucrist, no fou en perjudici dels altres apòstols. Car Judes per la seva obra mala és castigat a infern, i els altres apòstols, per llurs bones i santes obres, són collocats en paradís. Per semblant manera serà el dit frare Juliot castigat en l'altre món, i els altres religiosos seran premiats de llurs bones obres. Encara, senyor Ase, així com vós sabeu, el pecat de luxúria és tan natural que no hi ha home al món, si no és per especial gràcia de Déu, que se'n pugui excusar. I després, la bellesa de la dona, que és vera metzina i verí mortal que enverina la vista de l'home i la fa sempre caure i tombar al dit pecat. I així mateix vós sabeu que la dona enganyà nostre pare Adam; que ella enganyà el gran rei David, ella enganyà el gran savi Salomó,

ella enganyà al noble i fort Samsó. I així com el dit frare Juliot no tenia tanta de perfecció com el nostre pare Adam, ni tan gran senyoria com el rei David, ni tanta de saviesa com Salomó, ni tanta de força com Samsó, tots els quals, amb llur perfecció, senyoria, saviesa i força, no saberen ni pogueren contraguardar-se de les dones, vós deveu tenir per excusat el dit frare Juliot. A més que com vós heu dit abans, la bellesa de la dita madona Tecla era tal, que semblava que fos un àngel de l'alta jerarquia. I aquesta gran bellesa féu caure el dit frare Juliot en el dit pecat. Però els altres religiosos no fan ni cometen tal pecat, ni cap dels altres set pecats mortals. —

L'ase respon a frare Anselm. — Frare Anselm, vós em voleu donar veixigues per llanternes, romanent sempre en la vostra pertinàcia, dient que els vostres religiosos esquiven els set pecats mortals. Per això us vull avisar i fer entendre com pels vostres religiosos són comesos els dits set pecats mortals, en tal manera que us caldrà atorgar, per força, que mon dir és veritat.

Frare Anselm, sapigueu que els set pecats mortals són aquests, a saber: orgull, avarí-

cia, luxúria, ira, glotonia, enveja i peresa. Ara us recitaré set històries, per cadascun pecat una, per les quals veureu clarament com els vostres dits religiosos cometen els set pecats mortals esmentats. A la condició, emperò, que demanaré llicència al molt alt i poderós príncep, mon senyor i rei, per tal que no li vingui a enuig, car, recitant-les, caldrà que perllongui mes paraules. —

I llavors digué el rei a l'ase: — Bell responent, ens plaurà bé de sentir les dites històries, i sapigueu que vostre parlar ens és agradable i plaent. Per tant, en nom de Déu penseu de recitar —. I així que l'ase hagué oït aquestes paraules, girant-se vers mi, em digué:

— Frare Anselm, començaré per parlar del primer pecat mortal, qui és orgull, i de quina manera els vostres religiosos l'esquiven, segons que vós dieu.

A Toscana hi ha una ciutat nomenada Perusa, molt bella, gran i noble, prop de la qual hi ha un estany molt gran, ple d'aigua, que els toscans anomenen el Llac de Perusa, i en aquell llac hi ha tres illes, la més gran de les quals és habitada i poblada de gents; hi ha, al dit llac o estany, moltes menes de peixos. I els senyors de Perusa acostumen

a afermar o arrendar el dit llac o estany als pescadors, a raó de deu mil francs per any, que és una molt bella renda. I en temps que l'Església senyorejava la dita ciutat, el papa la donà a un abat, nomenat el Gran Abat, home molt superb, i tan ple d'orgull que Llucifer no en tenia gaire més. I per tal com l'Església havia pres aquesta ciutat per força, tement que no s'hi esdevingués rebelió o revolta, edificà un bell castell en una part de la ciutat, el qual era molt fort i inexpugnable; i en aquell habitava el dit abat amb els seus soldats; i tenia molt subjectes els perusins, en tal manera que no hi havia cap perusí que gosés portar amb si ni tenir en la seva casa cap arma de defensa; sinó que els tenia més subjectes que si haguessin estat jueus. I quan ell sabia que algun perusí tenia bella muller o filla, ell l'enviava immediatament a cercar; i si li era refusada pel pare o marit, tot seguit el dit abat feia falsos correus o falses lletres i els feia empresonar dient que havien escrit lletres als enemics de la santa mare l'Església. I tot seguit, sense cap pietat, els feia penjar pel coll o esquarterar, i privar-los tot el que tenien al món, prenent llurs mullers i llurs filles; i les tenia preses en son dit castell. I després que ell

era cansat d'elles, les deixava als seus soldats per bagasses. I veient els altres preveres i religiosos que l'abat, qui era llur cap, exercia tan gran vilania, feien encara pitjor. I per aquesta manera, quan algun religiós o prevere raptava la muller o filla d'algú, aquest no gosava parlar ni dir un sol mot, tement morir.

En això, frare Anselm, s'esdevingué que un gran ciutadà, nomenat misser Joan Ester, tenia una bella i bona dona per muller, de la qual s'enamorà un prevere, i li parlà i la festejà llarg temps; i ella, que era casta i lleial a son marit, mai no li volgué consentir. Per la qual cosa el dit prevere, com aquell que es moria per ella, un dia, cantant missa, veient el dit ciutadà i no veient gens sa muller, tan depressa com pogué enllestí de dir la missa i digué al Gran Abat que tenia un gran mal de cap, pel qual no podia procedir en l'ofici, i que li plagués de donar-li llicència per anar-se'n a casa seva; la qual cosa el dit abat li atorgà. Així doncs, frare Anselm, com el prevere fou eixit de l'església se n'anà tot dret a la casa del dit ciutadà.

I era la dita casa al mig de la plaça de Perusa, i les finestres d'aquella eren sobre la dita plaça. Així que el dit capellà hi arribà,

trobà la porta oberta i pujà molt llestament dalt, i trobà la dona colgada en un petit llit, per tal com era embarassada de vuit mesos i no es sentia massa bé. Parlant amb ella, la requerí de sa persona; i com ella li resistís i el refusés, ell pensà d'acomplir son desig per força amb ella. Quan la dona veié que no li podia resistir per tal com era embarassada i molt feixuga, digué aquestes paraules: "Monsenyor, jo estic llesta i aparellada a acomplir la vostra voluntat. Emperò, per tal que no siguem descoberts si algú pujava com vós heu fet, jo us prego, monsenyor, que tanqueu la porta de l'escala; i després feu de mi a vostre plaer". Aleshores, frare Anselm, el prevere no fou gens peresós d'anar a tancar la porta; i mentrestant la dona es llevà i corregué a la finestra, i s'hi llençà a baix, al mig de la plaça. I veient el prevere la caiguda de la dita dona, i el crit del gran nombre de persones qui allà eren, aleshores fugí a casa seva.

Tot el poble corrent a aquella part, i veient la dona, qui del gran cop que havia donat en terra era tota trencada i afollada, i la criatura que era eixida de son ventre morta, anaren tot seguit al temple, a anunciar les noves a son marit. El qual, sobtosament, sor-

tí de l'església, i el seguiren molts ciutadans de la dita ciutat; i trobà sa muller mig morta i la criatura avortada. La pujaren a pes de braços a la cambra d'on era caiguda, i després que fou colgada en son llit, son marit li preguntà com havia caigut així; i ella li recontà tot el fet, des del començament fins a la fi. I son marit li digué: "Dona, ¿per què no m'ho haveu fet saber abans?" I la dona li respongué: "Senyor, per temor que no féssiu qualque ultratge al prevere, pel qual el Gran Abat us hagués pres en odi i us hagués fet perdre i destruir".

D'allà el dit ciutadà se n'anà a plànyer al Gran Abat, el qual, en lloc de fer-li justícia, li digué: "Vilà brut i malvat, ¿hi ha en tu tanta d'audàcia que posis mon prevere en tal anomenada? Pel sant cos de Jesucrist, si s'esdevé d'aquí endavant que tu diguis tals paraules, jo et faré tallar la testa!". Coneixent el bon home la cruel resposta del Gran Abat, se'n tornà a casa seva, i trobà sa muller morta; i secretament la féu enterrar a l'entrada de sa casa. I prengué la criatura morta, i li tragué les entranyes i la salà amb sal; i la posà en un petit veixell. I cavalcant amb son escuder, sortí de la ciutat, prenent el camí de Florència.

Després de pocs dies arribà a la ciutat de Florència, i li fou feta gran honor pels governadors de la ciutat, qui en aquell temps eren rebels contra l'Església. I demanant-li la raó de sa vinguda, ell els digué tot l'ultratge que li era estat fet i la resposta del Gran Abat. Quan els governadors de Florència oïren la gran malvestat que hom li havia fet, romangueren tots astorats; i desseguida començaren a tractar de la rebelió contra l'Església, tenint en memòria el proverbi: "quan veuràs la barba de ton veí cremar, posa la teva a salvar". I tot seguit ordenaren que el dit ciutadà fos llur missatger, secretament, a totes les terres de Romània i a les terres patrimonials de l'Església, per ferles rebelar, donant-li gran poder de fer, dir i obligar la comunitat de Florència de donarlos socors i ajuda, tant en diners com en gents d'armes i peons, i tot allò que necessitarien per a llur defensa.

Així que el dit ciutadà tingué el poder damunt dit, cavalcà tant, que anà per totes les terres de l'Església mostrant-los la criatura morta i salada i dient-los tot el que li era estat fet. I trameté secretament espies a la ciutat de Perusa, a sos parents i amics, en tal manera que féu rebelar en un dia més

de dos cents llocs de l'Església, i la ciutat de Perusa.

Tot seguit, frare Anselm, que el Gran Abat vegé la rebelió de la comarca de Perusa, es féu fort dins el castell; però poc li aprofità, car els florentins enviaren tanta gent d'armes en ajuda als perusins, que ficantlos dins la ciutat, tingueren tan bé i tan bellament assetjat el dit Gran Abat, que fou constret de retre's amb certs pactes, i se'n tornà a Roma, on era el papa. I foren remeses les dites terres en comunitat, governant-se elles mateixes, i el dit ciutadà tornà amb gran honor a sa ciutat de Perusa.

Vet ací, frare Anselm, com el clergat perdé sa senyoria, per llur gran orgull i malvestat, volent tenir els cristians més subjectes que si fossin jueus. I sapigueu que després que el clergat hagué perdut la senyoria a Itàlia, els habitants es venjaren bé dels ultratges que hom els havia fet i els donaren escac per roc, així com feren a un prevere dins Perusa.

Frare Anselm, la ciutat de Perusa essent fora de la subjecció del clergat, els perusins tenien un prevere rector i capellà de la parròquia de Sant Joan Degollació, en la qual hi havia una jove dona, plena de gran be-

llesa, nomenada Marroca, molt devota dona, i ben sovint era en l'església de Sant Joan, per oir missa. I veient el dit capellà la bellesa d'aquesta dona, se n'enamorà tan desmesuradament que eixia del tot fora seny quan la veia en l'església. I quan cantava missa, les festes, i veia la dita dona, refilava a gran contrapunt els Kiries i gorgolava els *Sanctus* que semblava que fos un rossinyol, i feia meravelles dels *Agnus Dei.* I moltes vegades, girant-se per dir *Dominus vobiscum!,* i veient la dita dona entre les altres es torbava talment, que en lloc de dir *Dominus vobiscum,* deia altament *Aleluia.* Per la qual cosa, no podent sostenir més la pena de l'amor, un dia, trobant la dona tota sola en l'església, deixà tota vergonya darrera i revelà el secret del seu cor. Tan bon punt la dona, com a bona i casta que era, li hagué respost molt agrament, ella se'n vingué a casa seva planyent-se a son marit, i dient-li clarament tot el que el rector li havia dit. Llavors, oint el marit les paraules de sa muller, sense tardar més, se n'anà a plànyer al bisbe, dient: "Senyor reverendíssim, jo he vingut a vós, per tal com sou el nostre pastor i nós les vostres ovelles. Com sabeu millor que jo, ens haveu de guardar dels llops,

els quals ens mengen, i de fer tornar al dret camí a aquell que n'ix. I semblantment, de grau en grau, tots els rectors, pastors i capellans de les esglésies que tenen i exerceixen governament d'ànimes, són pastors d'aquelles. I el bon pastor deu posar la seva ànima per ses ovelles, com ha fet el ver pastor Jesucrist. Ara, nostre pastor, el capellà de Sant Joan Degollació, no ho fa pas així, sinó al contrari. Car ell vol fer esgarriar les ovelles i fer-les eixir del bon camí, per tal que el llop, això és, el diable, les mengi. I per tant, reverendíssim senyor, posat que vós sou el seu pastor i el nostre, jo he vingut a vós per tal de plànyer-me d'ell". I llavors recontà el dit jove tot allò que el capellà havia dit a sa muller.

Llavors, frare Anselm, haguéssiu vist el bisbe com va posar la cara cruel! I mostrà semblant d'ésser molt indignat i malcontent de ço que havia fet el dit capellà, i digué al dit marit: "Jo et prometo que en faré tal justícia, que tot altre pastor hi prendrà exemple". I immediatament envià a cercar el dit capellà per un criat.

Llavors el jove, veient el gest del bisbe i ses grans menaces, digué en son cor: "Sense cap dubte el posarà en presó i li donarà una

bona distribució de bastonades, i després el condemnarà a presó perpètua, car s'ho ha molt ben merescut". Poc després el criat menà el dit prevere en gran confusió, talment que semblava que hagués mort a Jesucrist; de la qual cosa el jove marit de la dona tingué un gran i sobirà plaer.

I com el bisbe el veié, cridant amb tal indignació que semblava, en veure'l, que se'l volgués menjar, li digué: "Digues-me, vilà i brut malandrí, ¿d'on t'ha vingut tanta d'audàcia i presumpció que hagis requerit la muller d'aquest teu parroquià, de sa persona?" Tot seguit, el bon prevere, com aquell qui sabia que son bisbe feia tots els dies semblants i pitjors obres, sense que no en tingués cap temor o vergonya, respongué al bisbe i li digué: "Reverendíssim senyor, el que us ha dit el jove és veritat. Emperò tot el que jo he dit a sa muller, no li ho he dit sinó per joc i expansionant-me amb ella amb paraules, com faig cada dia amb mes altres parroquianes. I vostra senyoria em coneix, i sap si jo sóc home qui faci semblants obres". Llavors li digué el bisbe: "Per això me'n meravellava molt". I esguardant el marit de la dona, li digué: "Bon home de Déu, has sentit com tot el que aquest prevere ha dit a

ta muller no ha estat sinó per joc, i no ho deus prendre a mal". I girant-se vers el dit prevere, li digué: "Jo et mano, en virtut de santa obediència, que estiguis tres dies sense entrar en l'església". I així que el marit veié la bona justícia que el bisbe havia fet de son prevere, sense prendre comiat se'n partí i se'n anà tot dret al palau de la Senyoria. a plànyer-se al potestat de Perusa.

En aquest temps era potestat de Perusa un noble home florentí, nomenat misser Lipo de l'Isola. Aquest misser Lipo era noble i gran justicier, el qual, després d'haver oït els planys i clamors del dit jove, li digué: "Ves-te'n a plànyer al bisbe". El jove li digué: "Senyor, ja m'hi he planyut abans de venir a la vostra senyoria". I li va dir i explicar tot el fet, i la cruel justícia que monsenyor el bisbe havia fet del prevere.

Quan misser Lipo hagué oït la justícia, digué al jove: "Ves-te'n, i quan vindrà, demà al matí, pren dos companys amb tu; i llavors que ell eixirà de l'església, preneu-lo i doneu-li tantes de bastonades que el deixeu per mort. Però guardeu-vos de matar-lo. I després ves-te'n a casa teva i no tinguis por. Car els planys no vindran sinó a mi, i jo sé el que he de fer". I si digué aquestes

coses a un mut, no les digué pas a un sord. Aleshores el jove féu provisió de tres bastons de nespler, i l'endemà, amb dos altres, anaren aguaitar llur prevere quan eixiria de l'església, i l'emprengueren, i li donaren tantes bastonades que el deixaren per mort. Desseguida sortiren els altres preveres de l'església, i trobaren al prevere tan mal adobat, sabent que ningú altre sinó el marit de la dita dona havia fet aquesta obra que tot seguit el llevaren i el posaren dins un taüt, i així com estava el portaren al palau del bisbe.

Quan el bisbe veié son prevere així adobat, immediatament féu tocar la campana. I tot seguit els preveres, capellans i religiosos de tots els ordres s'hi aplegaren, dient que hom no devia sofrir tal vituperi, i que si aquestes coses passaven impunides, ells no sabrien més viure al món; puix que cada dia els llecs en farien aitant al clergat. "I per tant, fem el nostre deure, que el dit jove sigui penjat per la gola, perquè serveixi d'exemple i càstic de tots els altres, i podrem obrar al nostre caprici. I amb això ningú no gosarà molestar-nos".

La procesó fou promptament ordenada, tocant les campanes, cantant *Requiem aeternum*. I se n'anaren vers el palau dels senyors

portant el dit prevere dins un taüt; de la qual cosa la ciutat de Perusa es meravel'là molt, veient la dita processó, sense saber la raó per què hom la feia. I vingueren alguns homes de la dita ciutat a misser Lipo, potestat, dins el palau; i li contaren com el bisbe, preveres i religiosos venien en gran processó, dirigint-se al palau. Aleshores misser Lipo féu veure que no sabia res de tot això.

Després que la processó fou arribada al dit palau, misser Lipo es llevà i féu seure el bisbe a son costat. I després féu seure tots els mestres en teologia, els canonges i doctors, cadascun segons son grau. Talment, que tot el palau fou ple del poble de la ciutat, qui era vingut per saber per què hom feia tal processó, meravellant-se molt de tal acte. I després que els eclesiàstics i religiosos foren asseguts i el poble apaivagat, misser Lipo digué: "Senyor reverendíssim, jo i tots els senyors i consellers d'aquesta ciutat, som meravellats de la vostra vinguda amb tants d'honorables i nobles senyors de religió, i de la manera en què vós sou vinguts, i desitjaríem saber-ne la raó".

Després que el bisbe hagué fet un gran sermó, com la santa mare Església deu és-

ser honorada, temuda i preada, i com Salomó comana que sia feta honor al metge a causa de la gran necessitat, i com el clergat és metge de les ànimes i, per tant, deu ésser honorat, recontà com un ciutadà nomenat Francesc Nèrnia havia mort, o tant se valia, un seu prevere. I tot seguit féu descobrir el taüt, i mostrà el dit prevere, que era més mort que viu. I veient misser Lipo el prevere així bastonejat, s'indignà, i digué al bisbe:

"Senyor bisbe, jo enviaré ara mateix a cercar Francesc de Nèrnia, i si és veritat que ell ha comès tal crim, jo en faré tal càstic que serà a exemple als altres". I immediatament trameté deu criats per menar el dit Francesc, dient-los: "Aneu llestament a casa de Francesc Nèrnia, i així que l'haureu pres i lligat, meneu-lo ací". De la qual cosa el bisbe i tot el clergat hagueren gran plaer i solaç, pensant que tot seguit el potestat el faria penjar, veient-lo tot enfurit.

Abans de mitja hora els criats aportaren el dit Francesc lligat i garrotat, la corda al coll. I tot seguit misser Lipo, cridant amb gran crueldat, li digué: "Digues-me tu, brut i malvat vilà, ¿has tingut tant d'orgull i de presumpció que hagis així esmortuït aquest prevere?" "Senyor", digué Francesc, "la ve-

ritat és que he fet aquest joc a aquest prevere, i això per tal com festejava tan fort ma muller, requerint-la de sa persona". Digué misser Lipo: "¡Traïdor malvat, tu no devies prendre venjança de tes mans, sinó que et devies plànyer al bisbe, qui ací és!". "Senyor", digué Francesc, "jo me'n vaig anar a plànyer desseguida al senyor bisbe". Digué misser Lipo: "Quina justícia et féu?". Respongué el jove: "Senyor, molt cruel i salvatge, car li comanà que romangués tres dies sense entrar en l'església. ¡I ell és un malvat qui voldria més aviat ésser un any al bordell que un dia a l'església!".

"Ara escolta, jo et faig molt estret comanament que, pel que tu has fet a aquest prevere, estiguis tres dies sense entrar gens en la taverna; i si hi tornes una altra vegada, jo et faré estar més de deu dies que no entraràs ni en taverna ni en bordell". Llavors el bisbe i el clergat, veient la justícia en ells feta per misser Lipo, tenint-se per molt burlats, digueren a misser Lipo: "¿Quina justícia és aquesta que vós heu fet?". "Senyor", digué misser Lipo, "jo li faig millor justícia que no féu el senyor bisbe al dit jove. Car és major càstic per a aquest home passar tres dies sense entrar a la taverna,

que no és al vostre prevere estar un any sense entrar en l'església. I per tant, preneu esment als vostres religiosos, que d'ací endavant jo no vegi que fan aitals jocs. Car jo us juro pel ver cos de Jesucrist que en faré tal justícia que tot el món en parlarà. I amb això, penseu-vos-en d'anar en bona hora o en mala hora. ¿Us penseu que les malvestats que solíeu fer quan la senyoria era vostra us seran ara suportades ni sofertes? Cert, no! Però us serà feta honor, tal com us la mereixeu". Tot seguit que el bisbe i tots els altres vegeren la furor de misser Lipo, se n'anaren cadascú separadament, sense processó ni tocar campanes.

L'ase parla del pecat d'avarícia, i recita la confessió d'un mariner a un monjo. — Frare Anselm, sapigueu que en la ciutat de Mallorca, en l'ordre dels frares predicadors, hi havia un religiós nomenat frare Joan Oset, i era nadiu de Catalunya, el qual, un dia, venint-se a confessar a ell un mariner de Mallorca, li preguntà si tenia res de ningú injustament. Respongué el mariner: "Tinc, injustament, un florí i mig". Digué el religiós: "Fés compte que sien dos". Respongué el mariner: "Si només hi ha un florí i mig,

com faré compte que sien dos?". Digué el frare: "Fés com jo et dic". Respongué el mariner: "En bona hora, monsenyor: tinc dos florins injustament". Digué el frare: "¿Tens encara res de ningú, injustament?". Respongué el mariner: "Sí, monsenyor. Tinc, injustament, tres florins de ma muller". Digué el frare: "Fés compte que sien cinc". Respongué el mariner: "I si només hi ha tres florins, ¿com faré compte que siguin cinc?". Digué el frare: "Fés el que et dic". Digué el mariner: "En bona hora! Tinc cinc florins, injustament, de ma muller". I així pujà el frare, poc a poc, fins a la suma de deu florins, i llavors li digué: "Fill meu, tu veus que la suma de diners que tens, injustament, puja a deu florins; de la qual me'n pertany un florí, i t'absoldré de tots els teus pecats". Respongué el mariner: "Monsenyor, jo no tinc ací cap diner; però doneu-me l'absolució i desseguida jo us els aportaré, car la meva casa és prop de ací". Per la qual cosa el frare li donà l'absolució a la condició que ell li aportaria el florí.

I com el mariner eixia de l'església, trobà pel camí una escorça de magrana. I amb un coltell l'arrodoní, que semblava que fos un florí; i se'n tornà a l'església, i la mostrà, de

lluny, al dit religiós; i després la posà sobre l'altar, dient: "Pare, vet ací el florí, sobre l'altar", i gira cua i se'n va. I el frare, desseguida, abans que el mariner fos al mig de l'església, prenent el florí trobà que era una escorça de magrana. I cridant al mariner, deia: "Oh, digues bon home de Déu! Això no és pas un florí!" Respongué el mariner: "Pare, feu-vos compte que sia un florí". Digué el frare: "I si és una escorça de magrana, ¿com faré compte que sia un florí?". "Féu el que us dic". Digué el frare: "Sabeu què és això? No us tingueu per absolt!". Respongué el mariner: "No us tingueu per pagat!". I així, se n'anà, pel mateix camí, a casa seva.

L'ase diu a frare Anselm. — Així podeu veure, frare Anselm, quina manera troben i observen els vostres religiosos per llur gran malícia i per aplegar diners, per tal que amb aquesta moneda puguin anar en la cort de Roma i es facin bisbes de *nulla tenens,* i surtin d'obediència per obrar del tot a llur plaer. Mes a la fi tot fa mal profit, i perden els diners i enriqueixen els altres que no han treballat gens, així com a un framenor de la vostra ordre s'esdevingué una vegada. —

Frare Anselm diu. — Senyor ase, segons el proverbi, "mala capa cobre sovint bon bevedor"; així em sembla de vós. Car, qui us veu tan negre, escorxat i sense cua, pensa que en vós no hi hagi cap subtilesa, sinó que sigueu llord i ignorant, per bé que, pel que veig, vós sou un gran talla-colomins. I si jo us hagués tan ben conegut al començament de ma disputa com faig ara, jo us juro en veritat que no me les hauria emprès amb vós, en fet de disputa. Mes, puix que heu vingut tan endavant, em caldrà veure la fi, pregant-vos que us plagui de dir-me el que esdevingué al framenor. Car hi prendré plaer, i així farà el molt alt i molt poderós príncep, el rei vostre senyor. Car veig que s'ha posat a riure de l'enganyifa feta al frare predicador pel mariner. —

L'ase explica el que esdevingué, a Mallorca, a un framenor que perdé mil rals per sa gran avarícia. — Frare Anselm, en la vostra ciutat de Mallorca hi havia un framenor, nomenat per son nom frare Francesc Citges, el qual crec que encara hi sigui avui que comptem 1417. El qual frare no era massa savi ni massa ignorant, i era d'aquells

que hom anomena "predicadors de formatge". I era de prou bona condició. I tenia la paraula tan femenina que, qui no el veia, i oïa sa paraula, hauria dit pròpiament que fos una dona. I era home molt afanyós d'aplegar moneda, i molt noble home i savi en fet de confessió. I tenia molta traça per preguntar i examinar ordinàriament pecats; per la qual cosa la majoria de les gents de bé de Mallorca es confessaven amb ell. Per raó d'això, en poc de temps aplegà mil rals d'or, els quals posà en guarda en les mans d'una monja de la seva ordre, nomenada sor Antonieta, la qual era la seva més especial amiga i el servia netejant-li i rentant-li la roba, preparant-li el menjar de vegades, cuidant-lo en cas de malaltia i fent-li confitures durant la quaresma i molts d'altres serveis.

Hi havia en aquell temps un bell galan rufià, al bordell, el qual s'anomenava Nadalet, bell home de sa persona, ben fet i proporcionat de tots els membres, gentil i polit. I anava sempre tan gentilment vestit que, qui el veia, no hauria pas dit que hagués estat rufià, sinó més aviat algun bon mercader. Aquest Nadalet tenia una amiga al bordell, nomenada Francina, dona molt bella, jove i gentil, i que havia estat jueva.

S'esdevingué un dia, festa de Nadal, que el dit Nadalet, jugant a la gresca, perdé els seus diners, i demanà a la dita Francina, la seva amiga, dos florins d'or en préstec, per jugar, els quals ella els hi deixà tot seguit. I després d'haver-los perdut, desseguida li'n demanà altres tants, i ella no volent-los-hi deixar, amb la fúria del joc li donà un cop de punyal a l'estómac; pel qual cop ella caigué a terra. I eixint la sang, pensant Nadalet que fos morta, se'n fugí i s'amagà sota un altar nomenat l'altar de sant Cristòfol, en una església dels framenors, amb un seu companyó nomenat Antoni Riusec; i tot seguit envià son dit companyó al bordell, per veure si la dita Francina era morta o no, i que tornés a dir-li immediatament.

Aleshores, frare Anselm, s'esdevingué per cas d'aventura, que el dit frare Francesc Citges havia enviat a cercar sor Antonieta damunt dita; i un poc abans que ella vingués, el dit Nadalet s'havia amagat sota el dit altar. I vet aquí que frare Citges, anant amb sor Antonieta, vingué amb ella prop de l'altar de sant Cristòfol, on el dit Nadalet era amagat. I llavors frare Citges digué a sor Antonieta: "Ma benvolguda germana Antonieta, ara jo ja soc vell i d'ací endavant no

podré sofrir les penes i treballs de l'ordre. I aquests frares joves em volen tots mal, per ço com jo no els vull donar res del meu, i em fan molts desaires i burles. I, encara, frare Galceran s'ha enfadat perquè no li he volgut deixar cent rals d'or per anar a Anglaterra a fer-se mestre; m'ha menaçat que em faria sortir de Mallorca, i que em farà ésser conventual a Jaca. I també frare Jaume Marc em va pregant que li deixi; ensems frare Poncet i frare Joan Xemenó m'emprenen contínuament, i em donen mal temps, per tal que jo els ajudi amb mon argent, per fer la qual cosa no bastaria tota la mar. Per això, germana meva, he pensat i penso encara, d'anar-me'n a la cort de Roma per fer-me bisbe de *Nulla tenens,* així com han fet frare Benet Sanç, frare Antoni Badia i frare Pere Llofriu; així seré fora de tota pena, i amb el que jo tinc del meu viuré noblement. Car amb cent rals que donaré al cardenal d'Austria, el qual és framenor i mon bon amic, per tal com ell era ministre de la província de França en temps que jo hi era estudiant procurarà per mi amb el sant pare que jo sigui bisbe; i per dispensa i altres despeses, dos cents altres rals d'or em bastaran. I per tant, germana meva, quan

vindrà l'hora de vespres, jo us enviaré un jove mercader de Barcelona, el qual és mon gran amic, i li donareu tres rals d'or que teniu dins el cofre que vaig comprar a la Plaça de Sant Andreu l'altre dia, i tot els mil, si us els demana; car ell m'ha dit que, de tants de rals com jo li donaré per a fer mercaderia, ell me'n donarà vint per cent per any, que és un bell guany. I em puc fiar en ell, car és home de bé, i és mon fill en confessió; i s'anomena Lluís Regolf, fill de Joan Regolf, canviador de Barcelona. Ara aneu-vos-en en bona hora, i féu així com us he dit. —

Tot seguit, frare Anselm, que el dit Nadalet, el qual era amagat sota l'altar, hagué oït les paraules de frare Citges amb sor Antonieta, ell hagué pres nota de tot i tingué en memòria el nom del mercader, el nom del pare del mercader i tota la història. Així que sor Antonieta hagué marxat i frare Citges hagué entrat en el convent, heus ací que ve Antoni Riusec, companyó de Nadalet, el qual havia deixat amagat dessota l'altar, i diu al Nadalet: "Company meu, vina en bona hora i no tinguis cap por. Car Na Francina no té cap mal, i ha errat el cop de punyal, el qual solament li ha escorxat un poc

la carn. I no me n'he anat fins a tant que he begut una taça plena de vi grec; i ella s'ha posat tan bé que m'ha promès de fer la pau amb tu, i et prestarà voluntàriament deu o dotze rals d'or si t'és necessari. Vina-te'n, doncs, en bona hora, i no tinguis gens de por". "Antoni, mon amic", digué Nadalet", ves-te'n, doncs, camí del bordell i espera'm a la porta de sant Miquel fins que jo vingui. Car jo et juro per Déu que mai no hi hagué un tan afortunat, i tan benaurat, cop de punyal". I quan el dit Antoni se'n fou anat, vet aquí Nadalet que se'n va tot dret al Terç Ordre. I era prop de l'hora de vespres. Trucà a la porta, i demanà a la portera on era sor Antonieta: "Car", digué ell, "jo he de parlar amb ella". I la portera, entrant dins la clausura, digué a sor Antonieta: "Madona, hi ha un jove a la porta qui us demana". I sor Antonieta digué: "¿Quin home és?". "Madona", digué la portera, "és un home ben vestit, i sembla que sigui algun gros mercader". Digué sor Antonieta: "Ves davant! Serà el mercader que frare Citges devia enviar". I com aquella que no desitjava fallir al comanament de frare Citges, tot seguit ella se'n vingué a grans passes a la porta, on trobà Nadalet. I després

de grans salutacions, Nadalet li digué: "Madona sor Antonieta, mon pare espiritual, frare Francesc Citges m'ha enviat a vós, i us prega que em doneu el cofre que comprà l'altre dia a la plaça de Sant Andreu, amb els mil rals d'or que són dins. Car ell en vol prendre tres cents per anar a la cort de Roma per fer-se bisbe; i dels set cents que restaran, ha acordat amb mi que jo en dec fer mercaderia, i li en dec retre de profit vint per cent, per any".

Oïdes per sor Antonieta les paraules de Nadalet, ella li digué: "Monsenyor, i com és el vostre nom?". Digué Nadalet: "Hom m'anomena Lluís Regolf, fill de Joan Regolf, canviador de Barcelona". I oint sor Antonieta el nom, entrà en la clausura, i no tardà gaire que ella aportà el cofre amb els mil rals d'or. I venint a la porta, digué a Nadalet: "Monsenyor, vet aquí el cofret amb els mil rals d'or. Així, doncs, penseu de comptar-los". I Nadalet, qui temia que Lluís Regolf no sobrevingués, per tal com era hora de vespres, trobant-se torbat en si mateix, li digué: "Madona, no és precís que ho compti després de vós". Dit això, prengué el cofret i se'l ficà sota son mantell. Pren comiat d'ella i se'n va tot dret al bordell. I així

que hagué trobat al seu company, li mostrà el cofret i li contà tota la història; i en gran goig se'n van a puntar amb la dita Francisca, i es donaren bon temps amb els diners que el pobre frare havia aplegats de llarg temps amb gran pena i treball.

Nadalet no era encara al bordell, que frare Citges envià el dit Lluís Regolf a sor Antonieta per haver els diners, com li havia dit prop de l'altar. I venint al Terç Ordre, trucà a la porta i demanà sor Antonieta per haver els diners, com li havia estat dit. I ella vinguda, havent-se saludat, Lluís Regolf li digué: "Madona sor Antonieta, frare Citges m'envia a vós per tal que em doneu el cofret amb els mil rals d'or". Digué sor Antonieta: "¿Com és el vostre nom?". "Madona", digué ell, "hom m'anomena Lluís Regolf". Tan prompte com sor Antonieta sentí aquestes paraules, caigué esvaïda en terra, fent un gran crit; al qual eixiren les monges. I veient-la en tal estat, li arruixaren la cara d'aigua freda, i ella revingué a si. Aleshores ella, cridant i esgarrapant-se la cara, i esquinçant sa roba, [se n'anà] caminant, camí de Sant Francesc, i el mercader amb ella. I després que ella hi fou vinguda, demanà frare Citges, el qual vingué tot seguit. I

veient sor Antonieta així adobada, quan n'hagué sabut la raó, s'esvaí de la gran dolor, i (parlant amb vostre perdó) es concagà vilanament; per la qual cosa calgué que els frares el rentessin amb aigua freda. I un cop hagué reprès una mica de vigor, el portaren a sa cambra i el posaren sobre el llit, després d'haver-lo netejat de la seva immundícia. I prengué el dit frare Citges tan gran desplaer que en caigué en gran malaltia, la qual li durà tres mesos. I quan fou guarit, restà per sempre més, trist i melancòlic. I vet ací, frare Anselm, com els vostres religiosos esquiven el pecat d'avarícia".

Del quart pecat mortal, que és ira. Ja haveu oït abans la història del terç pecat mortal, que és luxúria, al fet de la confessió de madona Tecla amb frare Juliot; per la qual cosa no cal que ara us la refereixi. Emperò us recitaré la història del pecat d'ira.

Sapigueu, frare Anselm, que en la vostra Ciutat de Mallorca, dins el convent dels framenors, hi havia un bon home anomenat Aimeric de Grave, el qual era de nació francesa, noble i gentilhom de vera raça, puix que era parent acostat del comte d'Armanyac, i havia vingut al dit convent per estu-

diar teologia. Un dia anava per la dita ciutat, i passant pel Carrer de Mar, vegé una símia dins un paner, i la comprà per fer-ne un present al dit comte d'Armanyac, son parent, per tal com a França no hi ha molts d'aitals animals. I havent comprat la dita símia, no passaren quinze dies que aquella morí. S'esdevingué, frare Anselm, que, a les follies que els frares acostumen de fer per tal de donar-se plaer, solaç i matèria de riure, hi havia tres religiosos que volien mal al dit frare Aimeric, i havien fet una cançó de la dita símia, que comença així:

"Un plant faré tostemps, pus que frare Ai-
[meric
m'ha pregat d'aiçò fer per la símia gentil
Ai las! frare Aimeric, quina cosa farets?
Per tota recompensa la símia pagarets;
E ella és morta.
Lo comte pot atendre abans que hom no li
[porta...

¿No us recorda, frare Anselm, de la resta de la cançó? I vet aquí que els tres religiosos (el primer dels quals es deia frare Francesc Caravall, nadiu de Morella; el segon, frare Mateu Ponç, nadiu de Pollença; el

terç, frare Gauteri, nadiu de Daroca) que cantaven la dita cançó; de la qual frare Aimeric en sentí un gran desplaer, i començà a vituperar-los i a injuriar-los, tant que s'escometeren a belles mans; i si no fos estat que el guardià, nomenat frare Jaume Florença, els comanà, per la santa obediència, que marxessin d'allà i que se n'anessin a dormir, s'haurien gairebé escanyat.

Després que els religiosos hagueren anat a dormir, els dits tres religiosos prengueren cadascun un gros bastó en la mà, i es posaren a l'aguait prop de les privades, on el tiraren per terra i li donaren tantes bastonades que el bon frare només en visqué cinc dies. Ara vegeu, frare Anselm, com els vostres religiosos esquiven el pecat d'ira. —

Frare Anselm diu a l'ase. — Senyor Ase, en veritat aquell dia fou malaurat per al dit frare. També ho fou per als tres religiosos. Ja em recorda d'aquest fet: jo era molt jove quan va tenir lloc. I em recorda que dos dels religiosos fugiren, i l'altre, això és, frare Mateu Ponç, fou pres, justiciat i condemnat a presó perpètua. I sempre més sofriren molt de mals. Vegem ara, us ho prego, la història de glotonia. —

L'ase parla del cinquè pecat, que és glotonia. — Frare Anselm, al Camp de Tarragona hi ha un poble nomenat Cambrils; i és bon i gran poble, el qual és del rei. I al dit poble, frare Anselm, tenen per costum que quan hi ha alguna festa, una vegada hi van a predicar els framenors i l'altra vegada els frares predicadors. S'esdevingué que un dia de Nadal, que era aleshores el dijous, anà a predicar al dit poble un frare predicador. I l'endemà, tornant de bon matí a la ciutat de Tarragona, es trobà, en passar el riu anomenat Francolí, amb dos framenors del convent de Tarragona, l'un dels quals es deia frare Joan Companyó, i l'altre frare Pere Taverner. I després d'haver-se saludat, ell els preguntà on anaven. Ells li digueren que anaven a Tortosa. Després li preguntaren com havia estat tractat, el dia de Nadal, pel rector del dit poble. Digué el frare predicador: "En veritat, mon amic, el dit rector ens ha honorablement festejat amb força cabrits rostits i carn de moltó bollida, amb llurs salses i bon vi vermell, i, després, tortorelles i coloms amb bella pebrada; de manera que em semblava ésser al Paradís Terrenal. I ahir el dit rector comprà set lliures

de congre, gros com la cama. I vaig sentir que ell deia a Na Catarina, la seva amiga, que en fés un pastís al forn. I així, mon amic, si aneu una mica dejorn bé podreu tenir un bon dinar i menjar del pastís".

Immediatament, frare Anselm, si ho digué al mut no ho digué pas al sord, i vet aquí frare Companyó que trossa la seva roba i es posa a caminar, talment que de tres passes només en feia una, per arribar a temps a aquell dinar i per menjar el pastís.

I aquesta Catarina, amiga del rector, volia mortal mal a tots els religiosos en general, per tal com es queixaven molt al dit rector perquè tenia una amiga. Per la qual cosa, havent fet el pastís i vinguda l'hora de dinar, ella digué al rector: "Monsenyor, dinem abans que vingui qualsevol tafaner". Digué el rector: "I quin tafaner ens pot venir?". Respongué Na Catarina: "Qualsevol traïdor religiós, qui vindrà i menjarà el pastís". Digué el rector: "En nom de Déu, Catarina, anem a dinar!". Quan ells començaven a asseure's per dinar, a penes foren asseguts, que vet aquí que arriben frare Companyó i son company, i molt decididament trucaren a la porta. Llavors Na Catarina, corrent a la porta, esguardant pel forat i veient els fra-

res, se'n vingué mig morta al rector, i el rector li digué: "Qui hi ha?". Digué Na Catarina: "Tal mal que a la porta són dos religiosas". "El proverbi diu bé la veritat" digué el rector": "del mal que hom té por, d'aquell mateix mor". Digué Na Catarina: "Per la Santa Passió de Déu! No menjaran ja del pastís!". I tot seguit l'amagà, i va obrir la porta. I vet aquí els framenors que saluden el rector. I el rector els digué: "Senyors meus, jo tinc gran plaer de la vostra vinguda, i gran descontent car no tinc viandes per tractar-vos com a tals senyors es pertany. Però no tinc altra cosa, ara, sinó sardines". Respongué frare Companyó: "Monsenyor el rector, vostra bona cara i bon acolliment els estimem més que les bones viandes".

Dit això, ells es varen asseure a taula, i fou portat un plat amb set sardines davant frare Comuanyó i el seu company, i un altre plat amb tantes altres sardines davant el rector i Na Catarina. Vet aquí, frare Anselm, que frare Companyó amb el ganivet tallà el cap a una sardina, i després que hagué menjat dos o tres bocins, prengué el cap de la dita sardina i l'acostà a l'orella, com si fes mostra que la sardina li

responia a ses demandes. I digué a la sardina: "El que vós em dieu responent-me, no crec pas que sigui veritat". Aleshores el rector i Na Catarina foren molt meravellats, veient l'acte que frare Companyó feia a la sardina. Per la qual cosa, frare Anselm, després que frare Companyó hagué menjat encara dos o tres altres bocins, desseguida prenent el cap de la sardina, se l'acostà a l'orella, i digué: "Senyora Sardina, jo no puc pensar que ço que vós em dieu sigui veritat; car el senyor rector no és pas tal home que em fes tal cosa". Així que Na Catarina sentí aquestes paraules, com sabeu que les dones sempre volen saber les coses dubtoses, ella demanà al rector que pregués a frare Companyó, i també ella mateixa el pregava, de dir de què era la seva conversa amb la sardina. I frare Companyó, fent-se pregar molt, no volent dir res de la dita conversa, li digué: "Senyora Catarina, no us cureu ja de saber la meva conversa amb la sardina; car jo li demano alguna cosa de què ella em respon". Vet aquí que tot seguit el rector que el pregà molt afectuosament. I no volent ni podent frare Companyó contradir als precs del rector, li digué així: "Monsenyor, jo us explicaré la meva conversa amb la sardina,

sota aital condició, emperò, que si la dita sardina diu veritat, que vós no m'ho callareu, sinó m'ho direu". Immediatament el rector, jurant, l'hi va prometre. Llavors frare Companyó referí la conversa de la sardina, dient així: "Monsenyor el rector, jo he demanat a la sardina quin era el més gran i el més gros peix que hi ha hagi en la mar. I ella m'ha donat de resposta que fa tan de temps que n'és fora, que no li recorda; però que ho demani a un congre fresc que hi ha de dins en la casa, que no fa dos dies que és eixit de la mar, i ell m'ho sabrà dir". Desseguida, frare Anselm, vet el rector que amb gran rialla digué: "Pel cos de Tal, la sardina diu veritat. Lleveu-vos, Catarina, i aporteu el pastís". I treient les sardines de taula, tingueren un bon dinar.

Vet aquí, frare Anselm, com els vostres religiosos esquiven el pecat de glotonia, que, per tal que puguin menjar un bon bocí, caminen a trenca-coll. —

Frare Anselm diu a l'ase. — Senyor Ase, en veritat frare Companyó fou ben llest per trobar tan aviat una tal cavil·lació com fou aquella que mostrà fent semblant que la sardina li parlava, per a venir a sa intenció

del pastís. En veritat, com més us escolto, més em ve en voluntat de sentir-vos parlar. Car jo us juro que si Déu us hagués creat home, i que haguéssiu estat predicador, jo crec que tot el món hauria acudit a sentir vostre sermó, deixant els altres predicadors; tant és plaent la vostra conversa. I per això us prego que us plagui de recitar-me la història del pecat d'enveja i de peresa. —

Del sisè i setè pecats mortals, que són enveja i peresa. — Frare Anselm, al Camp de Tarragona hi ha un poble, a muntanya, anomenat Falset; i és bon poble i gran, i poblat de bones gents, i pertany al comte de Prades. En el qual s'esdevingué que a una festa de Nadal hi anaren a predicar dos framenors i dos frares predicadors, l'un el dia de Nadal, i l'altre l'endemà. Tot seguit, frare Anselm, que les festes foren passades, volentse'n els frares tornar a Tarragona, d'on havien vingut, prenent comiat del senyor comte, aquest els digué: "Senyors religiosos, a nós i a tot el poble ha plagut vostra científica i plaent manera de predicar, i per tant penseu de demanar qualque do que us plagui, i nós us el donarem. Mes nós volem que el frare predicador demani el primer do, i després

demanarà el framenor". Immediatament, frare Anselm, que el frare predicador ho hagué oït dir, digué en si mateix :"He fet mal viatge, car si demano primer, el framenor demanarà més que jo; i si ell té més que jo, la mort em seria millor que la vida. Però jo sabré més que ell". I llavors, girant-se vers el comte, li respongué dient: "Senyor comte, jo us demanaré un do, a condició que la cosa que jo demanaré em sigui donada sense cap dilació". Ço que el comte li prometé. I llavors li digué: "Senyor, jo us demano que em sigui donat el doble de tot el que us demanarà el framenor". I el comte li atorgà. Quan el framenor hagué oït la demanda del frare predicador, cregué morir d'enveja i de disgust, dient en si mateix: "Malviatge pugui tenir aquest traïdor de predicador, si tindrà el doble de tot el que jo demanaré. Car si jo demano cent florins ell en tindrà dos cents. I més m'estimaria morir content que viure malcontent". I llavors el framenor pensà i demanà el do, dient: "Senyor comte, jo us demano ara que us plagui fer-me donar dues centes bones bastonades. I en això us prego, senyor, que no hi hagi falla. Car això és la més gran gràcia i recompensa que em pot fer en aquest món la

vostra senyoria". Aleshores, el comte digué a dos escuders que eren prop d'ell: "Aneu i aporteu dos bons bastons de nespler, i feu-li aquest plaer, puix que ell ho demana amb tan gran devoció".

Després que els dos escuders hagueren portat dos bons bastons, prengueren el framenor pel caperó i començaren a batre'l. I com ells hagueren donat al dit framenor cent bastonades, vet el frare predicador qui començà a cridar, dient: "Això basta, senyor, car el framenor només ha demanat cent bastonades". Quan el framenor oí les paraules del frare predicador, digué suplicant, plorant i cridant: "No, senyor! No escolteu el frare predicador, i doneu-me altres cent bastonades. Car dues centes us n'he demanat!". I girant-se vers el frare predicador, li digué: "¿Què us sembla, frare predicador, del do que he demanat? Em sembla que no us plau pas gaire. Vós haveu, per la vostra cobejança, demanat el doble de ço que em serà donat; i per tant, em plau passar mal Nadal, per tal que vós tingueu pitjors Innocents i encara més males estrenes!".

Tan bon punt, frare Anselm, com el framenor hagué rebut la dita gràcia, vet els dos escuders que prengueren el frare predi-

cador per la vora de la capa i li donaren quatre centes bastonades; en guisa que calgué portar-lo sobre un ase a la ciutat de Tarragona. Vet, frare Anselm, com els vostres religiosos esquiven el pecat d'enveja. —

Frare Anselm parla a l'ase. — Senyor Ase, en veritat el frare predicador fou inexpert de demanar el doble del que seria donat al framenor; mes la traïdora enveja i la cobejança d'haver més que el framenor li feren fer això. I no pensava pas què se'n podia seguir. I qui no esguarda davant seu, com dèiem suara, cau enrera. Per la qual cosa, us prego que d'aquestes històries en tingueu prou; car puix que les afeccions de bastonades són vingudes, podríem encara venir a pitjor. Tornem al nostre propòsit, car jo us vull encara provar que nosaltres, fills d'Adam, som de major noblesa i dignitat que vosaltres, animals. I això per tal com nosaltres posseïm seny natural i ànima intellectiva, i vosaltres només teniu un poc de discreció natural. —

L'ase respon a frare Anselm, parlant-li de la natura dels animals, posant cadascun en sa natura. — Frare Anselm, em sembla

que sou un poc baix del davant. Bon home de Déu! Per tal que conegueu clarament que, nosaltres, animals, tenim seny natural i ànima intellectiva, tan bé i millor que vosaltres, jo us recitaré alguns actes dels nostres animals, pels quals veureu clarament que la vostra afirmació és falsa.

Veieu, frare Anselm, els pollets de les gallines i de les perdius com, així que són desclovats, corren darrera llur mare; i quan veuen que la mare fuig i té por, fugen també desseguida, anant a reunir-se amb la mare. I ben prompte mengen ells tots sols. I si per aventura es perden, i senten la veu de llur mare, hi acudeixen sobtosament i se'n vénen allà on és la mare. Encara, cavalls, muls, bous, moltons, bocs, gats i semblants animals, quan llur temps d'infantar és vingut, vet com llurs femelles, sense dolor ni treball, fan llurs mascles i femelles, sense que els calguin comares ni llevadores d'infants, ni que ningú els talli el melic, i desseguida cerquen la pastura. Així mateix, tot seguit, d'ells mateixos prenen la mamella i mamen. Encara, els gossos i els gats, ¡amb quina discreció i diligència porten llurs petits de l'un lloc en l'altre amb llurs dents, tan gentilment i suaument que no els fan

gens de mal! I vosaltres, frare Anselm, quan sou nats, no sabeu prendre la mamella; mes al contrari, si la vostra mare no us la posés a la boca, moriríeu de set; i no podeu ni sabeu menjar cap vianda, sinó que romaneu cinc o sis mesos que no viviu sinó de llet. I després els vostres pares i mares us masteguen la vostra vianda, i, així mastegada, la mengeu. I si els vostres pares o mares se'n fugen per raó d'algun espant, vosaltres resteu al breçol, que no sabeu o podeu fugir després d'ells, així com fan els pollets de les gallines i de les perdius. I les vostres femelles infanten amb gran dolor i treball, i els calen comares, i d'altres, per tallar el melic als vostres infants; i menut i sovint moren a l'infantament. I això per la maledicció que Déu els ha donat. Encara, les femelles dels nostres animals, quan són plenes, no voldrien acostar-se al mascle per tot l'haver del món, sabent que ja és acomplit allò per què Déu donà la conjunció del mascle amb la femella. I les vostres dones, frare Anselm, no són pas així, ni no els plau en res la condició de les nostres femelles. Ans al contrari; car quan són embarassades, és aleshores que elles requereixen més l'home que abans.

¿Què us sembla, frare Anselm, de la vera

amor que porta la tortorella a son mascle?; que quan és mort, ella fa molt gran dol i no reposa més sobre arbre verd, ni no beu aigua clara, sinó tèrbola; i si no troba aigua tèrbola, ella l'enterboleix amb els peus, i aleshores beu. I després, resta vídua tot el temps de la vida, sense que vulgui prendre marit. I les vostres fembres, frare Anselm, a penes és podrit llur marit en la fossa, i encara es podria fer salsa de llur fetge, que totseguit cerquen altres marits. I moltes vegades, frare Anselm, faran morir llurs marits per metzines i túixecs que elles els fan menjar per poder prendre per marit aquells de qui són enamorades. Vet quina diferència hi ha, de l'una amor a l'altra!

¿Què us sembla del seny i discreció de l'elefant, qui en tots els actes i fets sembla que sigui fill d'Adam en totes coses, això és que entengui i conegui totes les coses? Talment, que si el palafrener o vailet que li dóna de menjar ve a morir, ell es dóna tant d'enuig i descontent que s'està dos o tres dies que no vol menjar ni beure, mostrant senyal de tristesa per l'absència del dit vailet.

¿Què us sembla, així mateix, del seny natural de l'àliga? Que, després que els petits són nats, ella els fa esguardar contra els

raigs del sol. I si esguarden i veuen de fit a fit, sap que són sans; i si els veu plorar els ulls, sap que són bords; i els treu desseguida fora del niu.

Què us sembla del seny de l'esparver? El qual, quan vol prendre algun ocell per son menjar, si no el pren amb dues volades, no va més darrera ell, sabent que no plau a Déu que el dit ocell mori. Encara, per tal com el dit esparver és puagrós, pren cada nit un ocell, i el té entre sos peus per tenir-los calds; i després, al matí, el deixa anar sense fer-li cap mal; sinó que, si el dit ocell és pres per ell, per molt gran fam que tingui no el voldria menjar, ans el deixa anar sense fer-li cap dany.

Què us sembla del seny del cucut? Que quan s'esdevé que el pare és molt vell i que totes les plomes li cauen de vellesa, i no pot volar, aleshores els petits li fan un bell niu on el fan reposar; i cada dia li porten menjar, fins a tant que plagui a Déu que mori.

Què us sembla del camell? Que per res del món no vol acostar-se ni tenir afer amb cap femella que hagi tingut afer amb son pare; i les coneix amb el flaire. I si elles se li acosten, a mossegades i a cosses les fa fugir lluny d'ell.

Què us sembla del seny del castor? Que quan veu els caçadors que el volen prendre, sabent que els dits caçadors no el volen prendre sinó per haver llurs genitals, que són bons per a moltes medicines, si coneix que no pot escapar sense ésser pres, aleshores ell mateix, amb les dents, s'arrenca els genitals i els tira als caçadors, volent-los més aviat perdre que morir, o perdre la vida.

Què us sembla del seny del pigot? El qual no fa son niu sinó pels forats i pertusos dels arbres; i quan s'esdevé que els dits forats o pertusos són tancats per algun fill d'Adam amb ferro o altra cosa, ell desseguida hi aporta una herba, la qual és de tal virtut que tota tancadura que és tocada per la dita herba s'obre i romp immediatament, i tocant la dita herba el forat de son niu, estopat i tancat, s'obre tot seguit; i per aquesta raó la dita herba és anomenada "herba del pigot".

Què us sembla del seny de l'oreneta? La qual, si hom treu els ulls als seus petits, hi porta una herba, amb la qual, tocant els ulls dels petits, aquests els obren desseguida i recobren la vista. Aquesta herba és dita "quelidònia".

Què us sembla del seny de la mustela? La qual, quan vol combatre contra la serp, s'em-

bolca, primerament, tota de ruda, i després va a menjar rel de penical. I fet això, va a combatre contra la serp. I vet com ella sap que les dites herbes tenen força i valor contra el verí de la serp.

Què us sembla del seny del cèrvol? Que quan veu que és ferit per algun caçador amb una sageta emmetzinada, desseguida se'n va a menjar fulles d'arbós, sabent que valen contra verí.

Què us sembla del seny dels gossos i dels gats? Els quals, quan veuen que per massa menjar el ventre els fa mal i els causa dolor, se'n van a menjar moltes herbes que provoquen el vòmit i els fan vomitar; sabent que la millor medicina que sia al món, per guarir de la replecció de l'estómac, és el vòmit.

Què us sembla de la cigonya? La qual quan se sent dura de ventre, se'n va a la mar i, prenent de l'aigua de la mar amb el bec, se n'omple la boca i la posa per darrera a manera de crestiri, sabent que el crestiri és perfecta medicina per a la duretat de ventre.

Què us sembla del seny de la guineu? Que quan veu que no troba què menjar, ni pot robar gallines a les gàvies o galliners, com és acostumada, s'ajeu al mig del camp, a terra, i està com a morta, no movent ni cap ni peu.

ni cua, ni altre membre qualsevol de son cos: talment que qui la veu aleshores, no dubta gens que no sigui morta. I llavors, passant els corbs o gralles, veient-la per terra en tal manera, pensant que sigui morta, baixen i es vénen a posar sobre el seu ventre. Llavors madona la Guineu, les pren amb les dents, i en lloc que la volien menjar, ella mateixa, al contrari, els menja. I d'aquesta manera la dita güineu es sadolla.

Què us sembla del seny de la perdiu? Que quan veu que els caçadors volen prendre els seus petits, ella crida; i desseguida els seus petits fugen; i ella fa veure que no pot volar, i vola un poc endavant i després es deixa caure a terra. I fa tantes de vegades aquest acte fins a tant que veu que els seus petits han fugit i siguin lluny d'allà. Aleshores ella vola i se'n va. I així defensa els seus petits, que no siguin presos.

Què us sembla del seny de l'aranya? Que quan veu que alguna mosca és sorpresa en sa tela, ella corre tot seguit. I la primera cosa que fa és lligar-li els peus i les mans amb fil molt prim que ella treu de son ventre. I un cop l'ha ben lligat, aleshores la menja; sabent que si no la lligava, se'n podria escapar, volant, i així seria frustrada de sa presa.

Què us sembla del seny de la grua? Que vetlla, la nit, fent bona guaita, per por que no sigui presa. I tement que la son no la venci, ella pren una pedra i la té en son peu esquerre, i alça el dit peu i dorm sobre el peu dret. I això fa per tal que, si la son la vencia, caient-li la pedra del peu, ella es despertaria per la caiguda de la pedra.

Què us sembla del seny del gall? El qual molt bé i ordenadament canta les hores de la nit i del dia, a cadascuna hora dient sa oració en tots els quatre temps de l'any, sense que tingui necessitat de rellotge ni que hom el desperti. I quan troba alguna bona vianda, tot seguit crida sa companyia de gallines i no vol menjar fins a tant que elles mengen ensems amb ell.

Què us sembla del seny del gat? Que quan vol fer sa ordura, cava la terra; i com molt bé i diligentment colga sa femta, per tal que el senyor de la casa no senti sa pudor, tement que no el llancés de la casa, sentint la pudor de sa dita femta.

Què us sembla del seny del rossinyol? Que quan [és enamorat] de sa femella, canta i refila fins a tant que ell realitza la seva intenció; i quan ha acomplit sa voluntat, no canta més; sinó que quan ella se li acosta per oir

son cant, en lloc de cantar ronca, sabent que ella no li consentiria sinó després de tal lloança.

¿Què us sembla del seny del gos i de sa vera i bona amor? El qual per un plaer sofreix cent injúries. Car, després que una vegada ha menjat el pa d'algú, mai més no l'oblida, ans li podríeu donar cent bastonades que no oblidarà gens el benefici rebut. Vet, doncs, quina diferència hi ha de l'amor del ca a l'amor de l'home. Perquè al ca, si li feu plaer, li podreu fer cent injúries després, que les suporta totes, tenint en compte al plaer rebut; i l'home fa al contrari. Car, feu-li cent ben grans plaers; si després li feu un petit tort, oblidant tots els grans plaers rebuts, vol prendre venjança del petit tort a ell fet.

Què us sembla del seny del cranc? Que quan s'esdevé que vol menjar la nacre, on es fan les perles, estant la nacre oberta, per tal com no viu sinó de l'aigua de la mar, ell ve suaument i hi porta una pedra, i acostant-se a la nacre, li tira la dita pedra dins, i llavors la menja; sabent que si no ho feia així, la nacre es clouria desseguida, i no podria fer-li cap mal.

¿Us sembla, doncs, frare Anselm, que els

actes damunt dits siguin de seny i d'enteniment? Cert, sí. I si vós voleu dir veritat, sereu de mon acord, això és, que els dits animals tenen seny i ànima intellectiva tan bé i millor que vosaltres. I deixo de parlar de molts animals, així com alguns escarabats, i d'altres; els quals, quan veuen que els fills d'Adam els toquen, per temor que ells tenen de rebre dany, fan com si fossin morts, pleguen peus i mans que diríeu que són morts. I després, quan no senten ningú més, es lleven i se'n van a llurs afers. —

Frare Anselm diu a l'ase. — Senyor Ase, l'altra raó per provar que nosaltres som de major noblesa i dignitat que vosaltres, és per tal com nosaltres som molt nets en nostres vestidures i abillaments, i portem en nosaltres molt bones olors, molts perfums ben flairants. I vosaltres esteu privats i mancats de tota netedat, i sou immundes, sollats i pudents. I esguardeu en vós mateix: primerament, vostre ventre i vostres cuixes són plenes de fems, pixats i immundícia; vostres ulls, plorosos i lleganyosos, i la boca bavosa i plena de baves. Doncs, apareix prou bé que el que he dit és veritat. —

L'ase respon. — Frare Anselm: "qui mal diu, oir-lo vol". Jo us he parlat fins ací cortesament. Mes, puix que vós m'haveu blasmat, jo us la retré, i diré la veritat. Car el proverbi diu: "Tal compte com et fa ton compare, tal li fa". Bon home de Déu! Com més parleu més us erreu. I això de què us lloeu és tornat a vostra deshonor. Car jo veig que els vostres ulls són més llegan yosos i plorosos que no són els meus; i les meves baves cauen a terra, i les vostres us cauen sobre la barba. I tots els béns i plaers que teniu, i delits de bones olors, no les teniu sinó per nosaltres, animals. I us ho explicaré tot clarament.

La cera de què us feu llum la preneu de les nostres abelles, i així mateix la mel amb la qual feu les vostres confitures. La seda de què us vestiu, la preneu de les nostres cuques, que la fan com us he explicat amplament més amunt. L'almesc el preneu dels nostres animals; i no és sinó una superfluïtat de sang que es congria dins algunes pústules dels dits animals. I quan l'almesc és perfet, les pústules s'inflen, i llavors els dits animals se'n van a les roques aspres i dures, i tant es freguen i graten que les dites pústules, pel fregament que ells fan, cauen a

terra; i llavors, fills d'Adam, les preneu i les guardeu per fer vostres bones sentors. La civeta surt dels nostres animals, que es fa entre les cuixes; i vosaltres la poseu sobre les vostres barbes i en els vostres vestiments. L'ambre és femta dels nostres animals, i vosaltres us en perfumeu per llevar la pudor de la vostra suor i brutícia. Les perles, de les quals us adorneu a les festes, les preneu dels nostres animals de la mar, és a dir, de les nacres. ¿Cóm us goseu, doncs, solament lloar del que amb raó nosaltres, si volíem, ens podríem lloar amb veritat?

I mireu, frare Anselm, ¡quina diferència hi ha de la vostra sang a la nostra, de la vostra suor a la nostra, i de la vostra femta a la nostra! La vostra sang, si després que és eixida del vostre cos s'hi està un dia, put molt fort i fa gran corrupció en l'aire; talment, que moltes vegades per tal corrupció engendra epidèmia, si la sang és en gran quantitat, així com pot esdevenir per batalles. La nostra sang és almesc, el qual vosaltres poseu en les vostres viandes, abeuratges i confitures, i el poseu en els vostres abillaments per cobrir la mala olor de la vostra pudent suor; la qual és generalment pudenta, i si no la llevéssiu us en vindria

moltes vegades, a vosaltres mateixos, abominació. La nostra suor és civeta, la qual vosaltres poseu sobre les vostres barbes. De la vostra femta no en cal gens parlar, car vosaltres mateixos us n'estopeu el nas, i us en ve gran horror i abominació. La nostra és ambre; el qual vosaltres mengeu en moltes medicines, i el poseu en botons d'or i d'argent, per tal que els vostres vestiments tinguin bona olor.

I no dic tan solament que nosaltres, animals, som de major noblesa i dignitat que vosaltres; sinó encara els arbres, herbes i plantes; i us ho vull explicar tot clarament.

Frare Anselm, els millors i més savis dels fills d'Adam, o sigui els filòsofs, diuen que vosaltres sou arbres celestes, arbres girats a l'inrevés. Car així com els arbres terrestres tenen llurs soques i arrels en terra, vós teniu la vostra soca, això és, la testa, i les arrels, que són els cabells, i la barba, en amunt, vers el cel; i les branques així mateix, que són els braços, les cuixes i les cames, amb els ramells, és a dir, els dits dels peus i de les mans. I del mig de les branques ix el vostre fruit, això és, de la natura de la fembra.

Vet, doncs, frare Anselm, quina diferència hi ha dels arbres celestes, que són els fills

d'Adam, als arbres, plantes i herbes terrestres. Esguardeu a vosaltres, que sou arbres celestes, quan s'esdevé que per la calor del sol o del foc sou escalfats, quina suor ix de vosaltres, i quina olor fa. I esguardeu les roses, flors de taronger, flor de murtra, quan són escalfades per la calor del foc en l'allambí, quina suor n'ix, i quina olor fa! Encara, frare Anselm, esguardeu quina licor ix de vosaltres, arbres celestes, i trobareu que no n'ix sinó brutícia de l'orella i dels ulls. I dels arbres terrestres n'ixen aquestes licors, a saber, baume, oli d'oliva, oli de nou, oli d'ametlla, oli de mirtil, i moltes altres licors, les quals tenen elles moltes i diverses propietats i virtuts que curen de moltes i diverses malalties, segons que els doctors i autors en medicina escriuen. Si jo us les volia especificar per menut, seria cosa molt llarga. Encara, frare Anselm, esguardeu, vosaltres, arbres celestes, quines superfluïtats extreieu de vosaltres mateixos. Vós ja sabeu que no extraieu sinó mocs, saliva, orina, brutícia i femta; i totes aquestes superfluïtats que ixen de vosaltres són pudents i de molt abominables olors, i això no ho podeu contradir. Les superfluïtats que treuen els arbres terrestres són nobles i precioses

gomes, així com benjuí, màstec, encens, mirra, oli, resina, i moltes altres; de les quals us perfumeu a les festes i àpats per llevar la pudor de la vostra suor. I per les grans virtuts i propietats que posseeixen les dites superfluïtats dels arbres terrestres, es venen a gran preu entre els fills d'Adam. Car el benjuí val sovint tres centes lliures el quintar, i el màstec cent lliures. I així valen les altres, més o menys. I quant a les superfluïtats damunt dites, frare Anselm, jo voldria que em diguéssiu quines virtuts i quines propietats tenen, i a què són bones, i a quins preus es venen, i què se'n fa.

Encara, frare Anselm, coneixereu els fruits que els arbres terrestres produeixen de llurs cossos i els quals són de gentils colors, bones olors i òptimes sabors. I [els fills d'Adam] els porten entre les mans, olorant-los i flairant-los per llur delit; i els posen en llurs cofres entre llurs vestiments, per tal que prenguin bona olor, així com són taronges, llimones, poncems, peres, pomes, i altres semblants. I vosaltres, frare Anselm, que sou arbres celestes, ¿quin fruit produïu dels vostres cossos? Digueu-me, per què calleu? Jo crec que calleu per la vergonya que teniu d'anomenar el fruit que produïu. No us cal

tenir vergonya, car tothom sap prou que el fruit que produïu i que és engendrat del vostre cos són els cucs. ¡I ja veieu que, quan els espremeu, quin suc n'ix, sinó fang i sang! Dels fruits dels arbres terrestres quan són espremuts, mireu quin suc n'ix! El suc dels raïms espremuts és noble. I així mateix de l'oliva, taronges i llimones, els quals també són fruits dels arbres terrestres, així com pebre i altres espècies. I si jo us en volia parlar competentment, seria llarga cosa. Encara, frare Anselm, mireu els arbres terrestres, que no solament essent vius tenen virtut i propietats; sinó més encara, després que són morts i secs, tenen nobles propietats i virtuts; així com veieu tots els dies per clara experiència. Com és l'arbre d'àlber, que un cop és mort i sec hom en ven el quintar, sovint, a vuit francs. Així mateix l'arbre de sàndal, l'arbre de la canyella, i molts altres arbres, dels quals em callo per fer curt mon parlar. I vosaltres, qui, així com dieu, sou arbres celestes, després que us heu mort, ¿quin profit pot hom fer del vostre cos, ni per què és bo, a què val? Cert, a res! Mes, quan és viu és malastruc i pudent, i quan és mort és encara pitjor; i si no fos ficat i

amagat sota terra, faria tanta de corrupció en l'aire que destruiria el món.

Vós podreu ara dir, frare Anselm, que no he nomenat sinó els més nobles arbres qui són per tot el món, i que no he anomenat els arbres de baixa condició. Per això us responc i dic, que no pot haver-hi al món arbre de tan vil condició com aquell que no fa fruit, flor, ni ombra, el qual només serveix per a fer foc. Sapigueu que del foc que fa se'n segueix molt de profit i utilitat, així com llevar la corrupció de l'aire, escalfar els que tenen gran fred, coure les viandes, fer claror en l'obscuretat i donar vida al món. Car sense cap fre no podria viure, i el fre mateix no podria viure al món si no eren els dits arbres.

Més, frare Anselm, vós parleu així mateix dels més nobles arbres celestes qui hi ha al món, com són el papa, els reis, els emperadors i altres prínceps i senyors. ¿Hi ha en ells alguna virtut o propietat més que als simples arbres celestes, o sia, els fills d'Adam de simple i baixa condició? I vós veureu clarament que tots són en un mateix grau quant a les coses damunt dites. Ni en llur vida ni després de llur mort, dels més nobles als més vils no hi ha cap diferència.

Doncs, frare Anselm, per aquesta explicació us pot ésser cert i manifest que els nostres animals són de major noblesa i dignitat que vosaltres no sou. I per tant, si teniu altra raó per provar el contrari, exposeu-la, i jo us faré la resposta deguda, i tan clara que sereu content. —

Frare Anselm diu. — Senyor Ase, l'altra raó per la qual és cosa digna i justa que nosaltres siguem els vostres senyors i vosaltres els nostres servidors, és que nosaltres tenim moltes ciències, i en especial tenim la ciència d'astrologia, per la qual sabem moltes coses a venir. I això és un grau de dignitat divina; car és cosa certa a tothom, que ningú no sap l'avenir, sinó Déu sol. Mes nosaltres, per la dita ciència, podem saber, i de fet sabem, moltes coses a venir; car saber-les totes no pertany sinó a un sol Déu. I en vosaltres no hi ha res de tot això; car no sabeu sinó el present, i això ve per tal com vosaltres sou bèsties irraonables, o sigui, sense enteniment. —

L'ase respon a frare Anselm. — Frare Anselm, la vostra presumpció us fa fallir en gran manera. Per un poc de ciència d'astro-

logia que Déu us ha donat, heu pres tanta d'arrogància i d'orgull, que ningú no pot viure amb vosaltres; i comparant el que vosaltres sabeu de la dita ciència al que en saben els nostres animals, és vertadera burla. Però d'això no es donen vanaglòria; mentre que vós, per la profecia que heu fet (per tal com tot el que heu posat en la dita profecia, o la major part, s'és esdevingut al món) us n'haveu envanit tant que ningú no us pot parlar. Jo us dic, en veritat, que, no solament els nostres animals us sobrepassen en la dita ciència, sinó encara jo, qui sóc un dels més malastrucs qui hi hagi al món, entenc millor en la dita ciència que vós no feu. I us dic que quan la vostra profecia em vingué a mans, no fa molt temps, vaig pensar de fer-ne una altra sobre el que deu esdevenir en els terres d'Aragó, Catalunya, Toscana, Llombardia, Castella i altres províncies. I veient en la vostra profecia com el Cisma devia passar i devia ésser papa un de la Colonna, en aquest passatge al començament de la profecia, on dieu:

"Abandonada
vituperada
serà l'esposa

qui blanca rosa
era nomnada,
e pus privada
de sa corona
la gran colona
serà a Provença,
ab sa potença
metrà en casa"...,

jo he volgut saber el fet d'aquest papa i d'aquest emperador, i dels tres reis de l'Imperi, i de Turquia, i el costum i reialme de Llombardia, i el que s'esdevindria d'ells.

La profecia de l'Ase. — Tot seguit, frare Anselm, vaig esguardar la disposició del cel i dels planetes, com es governen; i, de fet, judicant segons la disposició del cel, vaig fer una profecia en rima, la qual jo sé tota de memòria. Mes, per no donar enuig al molt alt i poderós príncep, el rei nostre senyor, qui és ací present, me'n vull callar. Car tampoc no l'entendria sense glossa. —

Així que l'ase hagué dit aquestes paraules, vet el rei tot joiós, que digué: — Bell responent, ens plau d'oir la vostra profecia, per tal que frare Anselm, veient la vostra subtilitat d'enteniment, abaixi un poc la bandera

de sa glòria. I així, en nom de Déu penseu de pronunciar-la valentment a nós i als nostres venerables i honorables barons. —

Quan l'ase hagué oït aquestes paraules, tot seguit, amb gran audàcia, parlant molt altament, començà a dir la profecia per ell feta, en tal manera:

En nom de la essència
prima intel·ligència,
comença la meu eloqüença
un poc escura.

1 Tot ço que la Escriptura
tenia sots la figura
de bé e de malura
farà la mostra.

2 La bístia feresta
eixint de la foresta
darà molta tempesta
al consistori.

3 La gran virtut divina
sots la negra cortina
darà cruel ruïna
a gent francesa.

4 Lladoncs serà sotsmesa
la dita gent francesa
per la reial noblesa
d'Anglaterra.

5 Mil quatre cents noranta
regnarà la infanta.
La terra, tota quanta,
serà torbada.

6 Per la gran subjugança,
lleixant l'amistança,
rebellant, pendrà llança
del foc la illa.

7 La sua gent unida
de nit e jorn guarnida
llançarà la partida
de Catalunya.

8 Lladonc la gent llombarda
ab companya pillarda,
darà la [salsa] parda
al gran vicari.

9 Dins Àries lo signe,
la planeta maligna
farà lo rei indigne
de senyoria.

10 Lo cel me fa proferta
que, sots falsa coberta,
lladoncs serà deserta
la ciutat negra.

11 No fuig, si bé demora.
Aicella cruel hora
seràs gitada fora
de senyoria.

12 Sota un fals guiatge
qui es darà al missatge,
serà fet gran damnatge
[al] poc vescomte.

13 Lo cel veig que comanda
que molta sang s'espanda.
E de cascuna banda
morrà molt poble.

14 Aprés la gran pele[i]a,
un llop sots pell d'ovella
farà en la Esgle(s)ia
un novell cisma.

15 La estela no redona,
més semblant de colona,
veurà molta persona
sus alt en l'aire.

16 Gitant raigs variables
e molt espaventables;
los mals incomportables
vindran en terra.

17 Foc correrà per l'aire,
mas no durarà gaire.
Lladoncs prenets repaire
ins les esglésies.

18 Les mosques, de llur terra
eixint, faran gran guerra,
si mon saber no erra,
en la Borgunya.

19 Veureu ab gran baralla
estels fer batalla.
Lladoncs la cruel plaia
vindrà en terra.

20 Veureu fill contra pare
e filla contra mare,
la sor contra son fraire
fer testimoni.

21 La divinal potença
ha feta providença
que el mal de pestilença
vesit la terra.

22 Aprés del bon Babtista,
sots manera sofista
serà nova conquista
en la Turquia.

23 En la (des)susdita terra,
si mon saber no erra,
durarà la guerra
catorze mesos.

24 La enemistat antiga
a fer pau se obliga;
e fermada la lliga,
faran l'armada.

25 E venint la novella
de la bella poncella,
lladoncs la bruta vella
serà desfeta.

26 Lo cel veig [que] ja plora
aicella cruel hora;
no fuig, si bé demora,
la gran tempesta.

27 La ribalda trixaire,
aprés la mort del fraire,
a despit de sa maire,
serà novia.

28 E passada la festa,
per la falsa requesta
serà mal e tempesta
en lo realme.

29 Saturnus veig crida
que sia derenclida,
e sia esmarrida
vint e sis mesos.

30 Lladoncs la [v]ella nina,
demostrant [-se] beguina
darà falsa canina
al noble comte.

31 Ans de la primavera,
Aicella gran riera
farà, aprés la ribera,
un poc de damnatge.

32 E lo cel me demostra
que en la terra nostra
sia nova emposta
de llonga guerra.

33 Sots cimbell d'oradura,
eixirà de clausura
ab burell vestidura
aicell gran comte.

34 E lo gran conestable
hi serà favorable
del lloc menys estimable
lo traurà defora.

35 L'esposa desmarrida
serà de joi vestida
aprés sia unida
la sua companya.

36 La profecia manda
que port al cap garlanda
e de cascuna banda
sia amada.

37 Veureu sa fortalesa
en breu tornar flaquesa.
Per la culpa comesa
serà punida.

38 Lladoncs, alçant bandera,
lo gran duc de Bavera
a la gent de sant Pere
farà damnatge.

39 Omplint la buida bossa
la vostra real moça
dins en Saragossa
pendrà corona

40 Lo cel no li ajuda
Saturnus la tremuda
faent-la estar muda
de senyoria.

41 Aprés la cruel jornada,
veent-se derrocada,
estarà amargada
vint e tres mesos.

42 Lladoncs en la verdesca
serà l'horrible tresca
de la gent barbaresca
al mig de la horta.

43 La porta veig oberta,
la terra veig deserta,
los frailes sens oferta,
qui canten missa.

44 Volarà sense ales
lo gran príncep de Gales
rompent les portes etales
a gent francesa,

no pas com a cossari
ne com a propietari
mas com a vicari
del major bisbe.

46 E cell de Pampalona,
segons lo cel ordona,
alçarà sa escona
contra la França.

47 La vostra Catalunya,
si d'açò no es llunya,
cové que lo rei munya
la llur gran bossa.

48 Repicant la campana
vostra gent catalana,
tots armats en la plana
faran la mostra.

49 Veureu lladoncs la poncella
pintant sa força bella
per la bona novella
de Anglaterra.

50 Segons lo cel m'ensenya,
cové que molt estrenya
cella gent de Sardenya
gent catalana.

51 Seran moltes revoltes;
aprés peites e grans coltes;
seran les testes toltes
a dos grans mestres.

52 Tornarà l'habitatge,
per la guerra salvatge,
[e] los horts, com a boscatge,
en cella hora.

53 E la blanqueta rosa,
al braç de la esposa,
farà guerra e nosa
a la vermella.

54 E Gènova la gaia,
ferida de greu plaia,
serà feta rondaia
per tota terra.

55 Sots bona confiança,
Lucca pendrà pesança,
e farà tal venjança
la flor del llir.

56 E l'àguila mesquina,
venint com a gallina,
sots l'ombra lleonina
haurà pressura.

57 Estarà subjugada
la trista menyspreada.
Son mal haurà durada
mija setmana.

58 Puis, realment vestida,
de molta gent seguida
mantindrà la partida
del gran imperi.

59 Lo florí de Florença,
mare de la prudença,
pels seus rebrà ofensa
en cella hora.

60 E el braç de la colona
de la Església corona,
alçarà sa escona
lo gran imperi.

61 Segons lo cel comanda,
ell farà gran demanda
per haver la garlanda
de Llombardia.

62 Venècia la gaia,
per la nova baraia
entrarà en batalla
contra l'Imperi.

63 Lo cel dóna senten[ça]
que en breu reban ofensa
Verona e Vicença
per cell d'Hongria.

64 Veureu en aquell dia,
segons ma profecia
anar la Llombardia
a foc e a flama.

65 Segons que lo cel mana,
la vídua Toscana
segons llei crestiana
serà novia.

66 Veureu lo gran vicari,
per omplir son armari,
que vindrà molt contrari
a les comunes.

67 Veureu fer la gran lliga.
No pot fugir, si triga,
contra cell qui s'abriga
de la gran capa.

68 Déu, per la sua potença,
pot llavar tal ofensa
revocant la sentença
de les planetes.

69 La mia profecia
en escrit mesa sia,
car cové que així sia
com ella posa. —

De la festa que feren els animals per la profecia feta per llur orador en l'any mil quatre cents divuit. Quan la profecia fou acabada, fou fet un gran brogit i rumor, de la joia i solaç que es donaren tots els animals dient: — Des d'ara és vençut frare Anselm! Perquè aquesta profecia és més vera i més subtil que no és la seva —. I així que es foren apaivagats, l'ase, girant-se envers mi, digué les següents paraules: — Frare Anselm, què us sembla de ma profecia? —. I jo, com aquell que veia que la dita profecia era molt ben feta i ben ordenada, vaig dir-li així: — Senyor Ase, en vostra profecia no hi ha res a dir, i és molt subtilment posada i ordenada, parlant molt obscurament, així com és el costum dels astròlegs. Car ells no volen que els judicis de les planetes, els quals ells posen i ordenen amb gran treball d'enteniment, siguin entesos pels lectors sense algun enuig. Car la cosa que per treball és adquirida, generalment és per les gents benvolguda i amada. I us prego molt humilment que me'n feu una explicació. En veritat, mai no hauria pensat que en vós hi hagués hagut tant de ciència i d'enteniment. Mes Déu tot poderós dóna la gràcia a qui li plau. —

L'ase diu a frare Anselm. — Molt de bon grat, frare Anselm, us faré l'explicació per vós demanada, i això després que la disputació sigui finida. I per tant, si teniu altra raó per la qual pugueu provar vostra falsa opinió, digueu-la ara, i resposta us en serà feta. —

Frare Anselm diu. — Senyor Ase, l'altra raó per provar que la meva opinió és vera, o sigui, que nosaltres, fills d'Adam, som de major noblesa i dignitat que vosaltres, és que Déu tot poderós ha volgut prendre carn humana, unint sa alta divinitat amb la nostra humanitat, fent-se home; i no ha pas presa la vostra carn ni la vostra semblança, sinó que llarg temps s'ha fet nostre germà i s'ha fet fill d'Adam, com nosaltres, de la part de la mare. Talment, que la nostra carn és avui dia collocada allà dalt, al cel imperial; i d'això parlava sant Joan, al primer capítol de son Evangeli: "La paraula s'ha feta carn, i ha habitat entre nosaltres". I sobre això deia sant Agustí: "La paraula del Senyor és el Fill del Pare, és a dir, Jesucrist, qui és Fill del Pare eternalment, i fill de la mare temporalment". I aquesta nostra dignitat sobrepassa tota altra dignitat i ho-

nor. Per la qual cosa és santa i justa raó que nosaltres siguem els vostres senyors i vosaltres els nostres vassalls i súbdits. I per això deia aquell gran profeta, el rei David: "Tu has, Senyor, subjugada tota cosa sota sos peus" (això és, de l'home); "ovelles i bous, i les bèsties dels camps" (això és, totes les altres bèsties i animals), "els ocells del cel i els peixos de la mar." Dient encara, el dit reial profeta, en son vuitè salm: "Senyor, Tu l'has constituït un poc menor que els àngels; Tu l'has coronat de glòria i d'honor, i l'has constituït sobre les obres de les teves mans". Per la qual cosa apareix evidentment i clarament que per totes aquestes raons nosaltres som de major noblesa i dignitat que vosaltres, i que, segons dret i justa equitat, nosaltres som els vostres senyors, i vosaltres, animals, els nostres vassalls, esclaus i súbdits. —

L'ase respon. — El proverbi diu, frare Anselm, que "del mal que hom té por, d'aquell mateix mor." I així és. Car jo us juro, en veritat, que totes les vegades que vós em dèieu que teníeu altra raó per provar que la vostra opinió era vertadera, jo em moria quasi de temor que no diguéssiu aquesta raó

que ara haveu dit i exposat. Car jo la sabia bé; sense moltes altres, les quals sé bé, així mateix autèntiques i a propòsit com les que vós heu dit. Però no us recordeu: ¡tant de temps fa que no haveu res vist ni llegit els llibres de la santa Escriptura! Com és aquesta autoritat qui és posada al primer capítol del Gènesi, que diu que Déu tot poderós digué a Adam i Eva: "Creixeu i multipliqueu i ompliu la terra; i subjugueu-la i senyoregeu-la. I senyoregeu sobre els peixos de la mar i els ocells del cel, i sobre les coses que tenen ànima i que es remouen sobre la terra". I moltes altres, les quals, per por de fer la meva paraula massa llarga, deixo de pronunciar.

Per consegüent, molt reverent mestre, no podent ni volent resistir ni contrastar contra la veritat, jo us concedeixo que els fills d'Adam són de major noblesa i dignitat que nosaltres, animals, i que Déu tot poderós ens ha creat per al vostre servei; i en això ha fet, el bon Senyor, gran honor a vosaltres, i a nosaltres no ha fet tort ni ultratge. Car totes ses obres són dretes, justícia i veritat. —

El rei dels animals parla a frare Anselm

donant-li guanyada la qüestió. Així que l'ase hagué pronunciat aquestes paraules, vet el rei dels animals, qui digué: — Frare Anselm, abans que nós haguéssim fet la vostra coneixença, i oint parlar del vostre saber i subtilitat d'enteniment, nós en crèiem una part, i l'altra no. Mes al present veiem que tot ço que es deia i divulgava pel món, de la vostra ciència i subtil enginy, és veritat. Per tant, segons raó i vera justícia vós heu vençut i guanyat la qüestió. I nós i tots els venerables barons de la nostra cort acordem que la vostra opinió és vertadera, això és, que entre vosaltres, fills d'Adam, sou de major noblesa i dignitat que nosaltres, animals, i que sou, de dret, els nostres senyors, i nosaltres els vostres vassalls. I això és la pura veritat; que el sol, mal es pot cobrir amb un crivell. I us preguem i supliquem, de tot nostre poder, que us plagui predicar, dir i amonestar als fills d'Adam que els pobres dels nostres animals els sien recomanats. Car ells n'hauran recompensa d'Aquell qui viu i regna per tots els segles. —

I dit això, sortí del dit jardí amb tots els animals. I jo, cavalcant amb gran plaer i consolació, per la qüestió que havia guanyat,

me'n vaig tornar a casa meva. Gràcies a Déu. Amén.

Ací fineix la disputació de frare Anselm amb els animals, als quals frare Anselm mostrà per vives raons que els fills del nostre pare Adam són de major dignitat i noblesa que no són els animals. I fou acabada, la disputació dessús dita, pel dit frare Anselm Turmeda, en la ciutat de Tunis, el quinzè dia de setembre, l'any mil quatre cents divuit.

FI DEL PRESENT TRACTAT

APÈNDIX

DECLARACIÓ DE LA PROFECIA DE L'ASE

Aquesta és la declaració de la profecia feta per lo responent frare Anselm Turmeda en la Disputa dels animals.

Sobre la primera, qui comença "Tot ço que", ço és a dir que ço [que] los profetes han posat ab paraules closes, veureu ara palesament venir, un fet aprés altre.

Sobre lo 2, qui comença "La bístia feresta", ço és a dir que serà un cardenal en Itàlia que per despit de la presonia on lo hauran tengut, lo papa sobornant, alguns cardenals, rebellant-se, volran fer un altre papa, mes llur fet no haurà perfecció.

Sobre lo 3, qui comença "La gran", ço és a dir que el rei d'Anglaterra mourà mortal guerra al rei de França.

Sobre lo 4, qui comença "Lladoncs", ço és a dir que los anglesos pendran dels francesos moltes terres, e en fretura subjugaran aquelles, ab gran victòria que sempre deuen haver.

Sobre lo 5 qui comença "Mil", ço és que en lo sobre dit any, per defalliment de mascle, en ponent serà elegida una real infanta per senyora ab consentiment de la menor part, de què es seguirà gran guerra e discòrdia per tota la terra.

Sobre lo 6, qui comença "Per la", ço és, que la illa del foc, ço és Sicília, per la gran subjugança que llavors los faran catalans, se rebellaran contra ells e serà un cruel fet per catalans.

Sobre lo 7, qui comença "La sua gent", ço és a dir, que per la mala companyia que catalans los

faran, ells rebellant-se faran general unió contra ells; los gitaran de la senyoria.

Sobre lo 8, qui comença "Lladoncs", ço és a dir que la part de Claramunt, los quals foren llombards ab companya pillarda, ço és ab lo poble, daran la salsa parda, ço és mal viatge, al gran vicari, que és lo virrei qui llavors serà.

Sobre lo 9, qui comença "Dins", ço és a dir que quant aquesta rebellió serà, la mala planeta de Saturnus serà en la segona casa del signe de Àries, e llavors serà fet tot lo rei indigne de senyoria, ço és que la perdrà.

Sobre lo 10, que comença "Lo cel", ço és a dir que segons la disposició del cel, quant la rebellió serà, llavors serà deserta la ciutat negra, ço és Catània, car los catalans se faran forts en ella e, los sicilians prenent, la destroiran.

Sobre lo 11, qui comença "No et fuig", ací diu frare Anselm a la ciutat de Catània, prometent-li, que convé que la senyoria de catalans qui en ella serà, isca fora, ço és lo virrei qui en ella serà assitiat, e que la sobre dita hora sia mal a catalans.

Sobre lo 12, qui comença "Sota", ço és a dir que lladoncs los catalans, qui llavors seran en algunes fortaleses, se metran en cor d'amansar la ira del menut poble e demanaran un salconduit per lo vescomte de Rocabertí; e lo poble dar lo hi ha, e aprés trairan-los, e faran dolent lo vescomte de la sua persona.

Sobre lo 13, qui comença "Lo cel", diu que aquesta mala constillació [que] llavors serà, demostra clarament que cové que de cascuna banda, ço és de catalans e de sicilians, muira molta gent.

Sobre lo 14, qui comença "Aprés", ço és dir que aprés la rebellió de Sicília se llevarà un cardenal sots espècie de fer bé, mostrant-se molt sant e de perfeta vida, e lo seu cor serà de llop rapat, e farà un cisma novell en l'Església, mes no haura durada.

Sobre lo 15, qui comença "Estela", ço és a dir que ans d'aquell temps se demostrarà en l'aire una colona de foc, e durarà alguns dies, e serà vista de tothom generalment.

Sobre lo 16, qui comença "Gitant", diu frare Anselm que aquesta tal colona gitarà raigs variables e de gran espaordiment, e llavors vindran en terra los mals incorporables, així com fam, guerra e mortaldats.

Sobre lo 17, qui comença "Lo foc correrà", diu frare Anselm que aquest tal foc no serà sinó que la dita colona gitarà raigs molt llongs, e correran con a foc per l'aire, semblant que veu hom, moltes nits, algunes cometes que par sien estels que caiguen del cel; e dóna fra Anselm de bon consell tal hora estar deïns les esglésies.

Sobre lo 18, qui comença "Les mosques", ço és a dir, que les bretons eixiran de Bretanya e vindran contra lo duc de Bergunya ab molta altra gent que ajustaran, e correran-li tota la terra e metran a saca-mano.

Sobre lo 19, qui comença "Ab gran", diu frare Anselm que ans que aquest mal vinga sobre Bergunya, veuran les gents moltes nits les esteles fer batalles, e llavors la cruel plaga, ço és la sobre dita guerra, vindrà en terra, ço és en Bergunya.

Sobre lo 20, qui comença "Veureu fill", diu frare Anselm que quan serà lo sobre dit mal en la Bergunya, molts dels bergunyons se rebellaran contra llur duc, sí que lo pare tindrà per lo duc, e lo fill serà rebelle ab los bretons, e acusant-se tots jorns, la un farà testimoni contra l'altre.

Sobre lo 21, qui comença "La divina potença", diu que Déu beneit tot poderós, per aquesta poca caritat que serà entre los hòmons, ha proveït e manat que lo mal de pestilència vesit la terra, ço és mortaldat un any part altre.

Sobre lo 22, qui comença "Aprés lo bon baptis-

ta", diu frare Anselm que l'emperador conquistarà moltes terres en la Turquia e que hi morran infinits turcs.

Sobre lo 23, qui comença "En la dessús", diu frare Anselm que la dessús dita guerra no deu durar sinó catorze mesos.

Sobre lo 24, qui comença "L'enemistat", ço és a dir que l'antiga enamistat que és de catalans e genovesos se llevarà de carrera, e serà entre ells bona pau e faran lliga ensems, e aprés sia fermada la dita lliga, faran gran armada contra llurs enemics.

Sobre lo 25, qui comença "E venint la novella", diu que la vella puncella, ço és la illa de Còrsega, que és vella d'anys e puncella de senyoria real, la qual cové que vinga a tota a mà del rei d'Aragó; e llavors la bruta vella, ço és Gènova, vella d'edificis e de riquesa e bruta per la divisió que serà en ells, serà desfeta.

Sobre lo 26, qui comença "Lo cel veig que ja", diu frare Anselm que de tal mal implora vui lo cel, e que si triga, no pot fallir.

Sobre lo 27, qui comença "Traïció", ço és a dir que madama de Nàpols, qui a despit de sos amics pendrà marit, de què li seguirà gran mal; e serà gran destorb en lo realme de Nàpols.

Sobre lo 28, qui comença, "E passada la festa", ço és a dir que aprés de les noces, per la requesta deshonesta que farà madama a son marit, no volent ell consentir, serà entre ells mala voluntat.

Sobre lo 29, qui comença "Saturnus veig", diu fra Anselm que la mala constillació que serà contra la dita dama, sí serà que serà de molt delinquida, e durarà vint e sis mesos.

Sobre lo 30, qui comença "Lladoncs la vella", ço és que la dita dama és vella d'anys e nina de seny, e que ab maneres de santedat tractarà gran mal a son marit.

Sobre lo 31, qui comença "Ans de la primavera",

ço és a dir que la riera de Mallorques cové que una altra vegada vinga gran, més no farà gran mal.

Sobre lo 32, qui comença "E lo cel me demostra", ço és que segons la disposició del cel cové que en la terra nostra, ço és en la senyoria d'Aragó, sia llonga guerra; e serà'n ocasió la coronació de la real infanta que serà en l'any 1490.

Sobre lo 33, qui comença "Sots cimbell", ço és a dir que lo comte d'Urgell se mostrarà foll e vestit de burell e eixirà de presó.

Sobre lo 34, qui comença "E lo gran conestable", ço és a dir, que lo dit comte, ab favor de un gran conestable castellà, eixirà de l'impugnable lloc on estarà pres.

Sobre lo 35, qui comença "L'esposa", ço és a dir que l'Església, que per lo cisma era desmarrida, serà vestida de joi aprés la santa unió.

Sobre lo 36, qui comença "La profecia", ço és a dir que, aprés la santa unió, portarà l'Església corona de perfecta alegria sobre son cap, e serà amagada per sos fills de cascuna banda de crestians.

Sobre lo 37, qui comença "Veureu la fortalesa", diu que aprés alguns anys la fortalesa de l'Església tornarà flaquesa, per ço com lo papa que llavors serà, no estarà bé ab alguns prínceps de cristians, e llevar-li han la obediència per algun temps.

Sobre lo 38, qui comença "Lladoncs alçant la", ço és a dir que aprés açò lo gran duc de Bavera, ço és lo duc de Borgunya, alçant la sua bandera, farà damnatge a la gent de sant Pere, ço és a capellans.

Sobre lo 39, qui comença "Omplint la buida bossa", ço és a dir que, en lo sobre dit any 1490, en ponent contrastarà la major part de la gent, no volent senyoria de fembra, e llavors los que seran de la part de la real mossa dessús dita, omplint la buida bossa, ço és la del papa que llavors serà, ell la conservarà en la senyoria.

Sobre lo 40, qui comença "Lo cel", ço és a dir que per ço aquesta tal elecció serà feta en mala costillació, no pot durar la sua senyoria, car Saturnus la hi gastarà.

Sobre lo 41, qui comença "Aprés la cruel", ço és a dir que aprés serà la dita mossa desbosta de la senyoria, los de la sua part la tindran amagada tretze dies, e aprés dar li han marit ab algunes terres ab les quals visquen a llur honor.

Sobre lo 42, qui comença "Lladoncs en la", ço és a dir que aprés serà maridada la dita real mossa, los moros de Saragossa qui eren de la part de la sobre dita mossa, e volent la sua senyoria, faran grans bàndols ab los altres moros qui no la volran, e encontrant-se al mig de la horta, faran-se la perussa los uns als altres.

Sobre lo 43, qui comença "La porta veig uberta", ço és a dir que la dita Saragossa en aquell any serà en tan gran destorb, que no es curaran d'anar a les esglésies, e per les grans gents que se n'ixiran, serà la terra deserta.

Sobre lo 44, qui comença "volarà", ço és a dir que per ço com lo papa no estarà bé ab alguns prínceps cristians, e més que més ab lo rei de França, lo príncep de Gales farà lo gran damnatge als francesos.

Sobre lo 45, qui comença "No pas", ço és a dir que lo major bisbe, ço és lo papa, lo farà son vicari per fer la dita guerra al rei de França.

Sobre lo 46, qui comença "E cell de", ço és a dir que lo rei de Navarra, venint en ajuda del papa, farà gran guerra contra francesos.

Sobre lo 47, qui comença "La nostra Catalunya", ço és a dir, que si en aquell temps los grans e gentils hòmens de Catalunya no s'allunyaran de aquesta tal guerra, ans iran en Navarra per provar llurs corsos, e lo rei que serà tot en favor del papa, los llevarà tot quant hauran al món.

Sobre lo 48, qui comença "Repicant", ço és a dir que llavors los gentils hòmens catalans faran la mostra, mas lo rei los vedarà l'anada; e serà tan abrivada que qui contrapassarà lo manament del rei, serà la sua munyada.

Sobre lo 49, qui comença "Veureu lladoncs", ço és a dir que la real infanta haurà gran goig e alegria, car vindrà-li nova que lo rei d'Anglaterra li vol trametre molta gent en son servici e favor.

Sobre lo 50, qui comença "segons lo cel m'ensenya", ço és que per lo novell rei d'Aragó, serà la gent de Serdenya molt estreta e finalment subjugada a catalans.

Sobre lo 51, qui comença "Seran moltes revoltes", ço és que aprés la conquesta de Serdenya seran moltes revoltes a mà del rei d'Aragó en la sua terra e fora de la terra, e llavors seran toltes les testes a dos grans mestres, e serà la un francès e l'altre italià.

Sobre lo 52, qui comença "Tornarà l'habitatge", diu frare Anselm que per la salvatge guerra qui serà en lo realme de Nàpols, los horts e vinyes e habitacions de fora seran gastats e desfets, e tornaran com a boscatges.

Sobre lo 53, qui comença "E la blanca rosa", diu fra Anselm que per la salvatge guerra que es farà ab ajuda de la esposa, ço és de l'Església, la rosa blanca farà gran nosa als de la partida de la rosa vermella.

Sobre lo 54, qui comença "E Gènova", ço és que per los grans mals e afanys que passarà Gènova, serà feta rondaia, ço és, per totes parts del món se'n parlarà del seu mal e afany.

Sobre lo 55, qui comença "Sots bona confianca", ço és a dir que la ciutat de Luca pendrà pesança per la flor del lliri, ço és lo comú de Florença, aprés que hauran feta pau; alguns anys aprés de la dita pau, serà la dita guerra.

Sobre lo 56, qui comença "E l'àguila mesquina", diu frare Anselm que àguila mesquina, ço és la ciutat de Pissa, haurà pressura sots l'ombra lleonina, ço és sots lo comú de Florença, e llavors per tal subjugança o pressura vindrà com a gallina mullada e sens esforç.

Sobre lo 57, qui diu "Serà subjugada", diu que aquesta tal pressura e subjugació sota florentins deu durar mitja setmana de Daniel: feu-ne lo conte.

Sobre lo 58, qui comença "Puis realment", diu que passada aquesta mitja setmana eixirà de subjugació de florentins e molta gent la seguirà, e ella, realment vestida, mantindrà la partida de l'imperi.

Sobre lo 59, qui comença "Lo florí", diu frare Anselm que aprés que Pissa sia eixida de subjugació de florentins, serà un gran tabústol entre los dits florentins, dic entre ells, e ab tractes de algun d'ells, molta gent estranya entrant en lo comtat de Florença, faran gran damnatge en aquell.

Sobre lo 60, qui comença "Al braç de la colomna", diu frare Anselm que llavors l'emperador alçarà l'escona, ço és la sua bandera, e que ab gran poder de gent vindrà en Itàlia al braç del papa, qui és de la colona e corona de l'Església, e açò per fer-se senyor de la Itàlia.

Sobre lo 61, qui comença "Segons lo cel", diu fra Anselm que tot açò farà l'emperador per haver la Llombardia sota sa senyoria.

Sobre lo 62, qui comença "Venèsia la gaia", ço és a dir que venint l'emperador de la nova elecció del papa, farà alguna demanda deshonesta als venecians, e contrasctant ells a la dita demanda, serà una gran guerra entre ells.

Sobre lo 63, qui comença "Lo cel dóna sentència, ço és que lo cel demostra, e les planetes, que cové que les ciutats de Verona e Vicença reben ofensa per la venguda de l'emperador en Itàlia.

Sobre lo 64, qui comença "Veurets en cell", diu frare Anselm que aquel dia, per la gran guerra, tota

la Llombardia irà a foc e flama, car la ira de l'emperador serà molt furiosa, no havent pietat ni misericòrdia.

Sobre lo 65, qui comença "Segons que lo cel manda", diu fra Anselm que aprés del dit fet de Llombardia, la Toscana, qui tant de temps és estada viuda, ço és de senyoria, regint-se comuna, cové que llavors sia nòvia prenent marit, ço és que haurà un novell senyor que la regirà.

Sobre lo 66, qui comença "Veureu lo gran vicari", ço és a dir que el papa demanarà certa cantitat de moneda a les comunes, e ells negant tal demanda, e no volent-li res donar, ell los vindrà molt contrari, e ab ajuda de l'emperador se venjarà d'ells.

Sobre lo 67, qui comença "Veureu fer la gran lliga", ço és que aprés de açò les comunes faran una gran lliga contra lo papa e contra l'emperador, e serà gran mal en Itàlia per cascuna partida.

Sobre lo 68, qui comença "Déu per la sua potença", diu frare Anselm que açò dessús dit, segons la sua sentència cové que així sia, mes que Déu beneit tot poderós és sobre totes coses, qui les ha creades: ell sol pot revocar açò que no sia.

Sobre lo 69, qui comença "La mia profecia", diu frare Anselm que així com ha dit dessús, si Déu beneit no revoca les sentències e judicis de les planetes, cové aquelles coses sobreescrites se seguesquen segons són posades.

WESTFIELD UNIV LONDON COLLEGE

ANSELM TURMEDA

DISPUTA DE L'ASE

EDITORIAL BARCINO
BARCELONA
1928

WESTFIELD UNIV LONDON

Westfield College Library

Author Turmeda, A.

Class No. PC 3937.T85

Accession No. 54188

Riley April 1966. 11/-

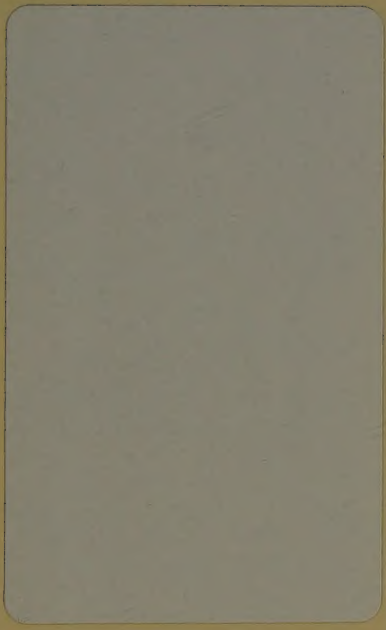

KU-573-907